

Expositio epistole

Incipit expositio fratris Britonis ordinis sancti Fracisci super epistolas sancti Hieronymi: quem ponit pro prologo Bible.

Paulinus

Hater Ambrosius tua mihi munuscula etc. Ad eundem huius epistle quam scribit Hieronymus ad Paulinum presbyterum: qui elegantis fuit ingenij sicut patet in secunda epistola ad eundem: qui renuere volens seculo: cuiusdam sororis sue tenebatur vinculo: ne gradu incederet expedito. hic per Ambrosium monachum scripsit Hieronymo significans ei desiderium quod

Divisio epistole

habebat intelligendi sacras scripturas: et a seculi vinculis ex eundem: quod sit vtrum sine doctore possit habere sacrarum intelligentiam scripturarum: Ad idem etiam quod ut eas possit ad discere: multum desiderabat cum beato Hieronymo conversari. Cui rescribit beatus Hieronymus dicens: **Frater ambrosius etc.** Ista epistola dividit in tres partes. scilicet in partem exordiale: narrationem: et conclusionem. In parte exordiale: benivolentiam captat. In narratione: intentionem explicat. In conclusione: propositum ipsius non prologandum determinat. Prima pars incipit hic: **Frater ambrosius.** Secunda ibi: **Legimus.** Tertia, viii. ca. ibi: **Festina queso.** Captat autem benivolentiam: commendans eum de missione numerum: de fidelitate amicitiarum: de timore dei: et diuinarum studio litterarum. partes per se patet in littera. Secunda pars in qua intentionem explicat: recipit partium subdivisionem. Primo enim intendit eum inducere ut sibi sacre scripture doctorem querat. Et hoc facit dupliciter. Primo enim monet ad aliorum imitationem. Secundo ostendit consequentem utilitatem. Et primo ponit gentiles philosophos ad imitandum: ibi: **Legimus etc.** Secundo proponit paulum catholicum: ibi: **Quid loquar.** Tertio utilitatem que consequitur ex audiendo doctore ostendit: ibi: **Habet nescio quid latetis etc.** et. j. iii. ca. Paulus apud pedes gamalichis legem moysi et prophetas didicisse se gloriatur. vbi dicit quod paulus multum proficit ex doctrina gamalichis. Secundo arrogantiam euitat: ibi: **Hec hoc dico.** vbi et Paulini ardorem ad studendum: et humilitatem ad proficiendum commendat: quia vero sacerdos erat: cuius est legem intelligere: alijs preesse: et alios docere. Ideo tertio in triplici statu scientiam sacre scripture esse necessariam probat: et defectum ipsius esse damnosum. Et primo ostendit scientiam esse necessariam in statu plationis: ibi: **Timotheum scribit ab infantia etc.** qui fuit episcopus. Secundo in statu sacerdotalis dignitatis: ibi: **Malachias propheta.** Tertio in statu officij predicationis: ibi: **Cur paulus apostolus vas etc.** Conuerso autem defectu huius scientie in quolibet statu probat esse damnosum: ibi: **Sancta quippe rusticitas:** vbi doctrinam iustitiam ostendit simplici potiore. Quia vero paulinus secularibus erat litteris eruditus: ne crederet quod per se possit sacram scripturam intelligere: Ideo quarto ostendit quod non possit nisi diuina gratia reuelante. Gratia enim reuelat mysteria: ad quorum cognitionem non peruenit scientia secularis. Sic reuelata fuit christo secundum humanitatem. vnde dicit: **Pharisei stupent in domini doctrina etc.** Sic reuelata fuit discipulis. vnde dicitur: **Mirantur in petro et iohanne quod legem sciunt etc.** Sic prophetis et patriarchis: sicut patet in littera. Sed ad horum noticiam non peruenit scientia secularis. vnde dicit: **Hoc doctus plato nesciuit etc.** Et subditur quasi conclusio huius partis: cum dicit: **Lex enim spiritualis est.** id est spiritualiter intelligenda. vnde reuelatione opus est ut intelligat. Quinto ostendit sacra scripturam sine doctore non posse intelligi: propter sui difficultatem: ibi: **Liber in apocalypsi.** Et prendit ista pars versus finem septimi capituli: ibi: **Oro te frater charissime etc.** Et primo ostendit difficultatem istam particulariter. Secundo generaliter in principio septimi capituli: ibi: **Uide licet manifestissima etc.** Item primo ostendit istam difficultatem absolute: cum dicit: **Liber in apocalypsi.** Secundo in comparatione ad alias scientias: ibi: **Laceo de gramaticis.** vbi arguit per locum a maiori: quod si aliarum scientiarum que minus difficiles sunt: sine doctore non possit haberi noticia: multo magis sine

Sacerdotis proprium

Reuelatio scripture diuinitus facta

doctore non potest intelligi sacra scriptura que magis est difficilis et quasi aliarum omnium complexiua. **Q**uod autem alie scientie non possunt sciri sine doctore ostendit. et primo exemplificat de liberalibus: ibi: **Laceo de gramaticis.** Secundo de mechanicis: ibi: **Ad minores artes etc.** In fine confutat multorum presumptionem qui volunt docere scripturam cuius non habuere noticiam: ibi: **Sola scripturarum ars.** Et horum doctrinam arguit multipliciter: Tum quod inepta est: ibi: **Hac garrula anus.** Tum quia supbia: ibi: **Alii adducto etc.** Tum quia probrosa: ibi: **Alii discunt pro pudor a feminis.** Tum quia erronea: ibi: **Laceo de meis similibus.** Tum quia ridiculosa: ibi: **Puerilia sunt hec et circulatorum ludo similia etc.** Secunda pars in qua ostendit difficultatem sacre scripture diuiditur in tres partes. In prima ostendit veteris testamenti difficultatem per singulos libros discurrendo. In secunda ostendit affectum suum ad sacram scripturam humiliter suam ignorantiam confitendo. In tertia innuit difficultatem librorum noui testamenti eos breuiter perstringendo. Prima pars incipit ibi: **Uide licet manifestissima est genesis.** Secunda ibi: **Fernis me scripturam amore raptum: excessisse modum etc.** Tertia ibi: **Langam et nouum etc.** Ponit autem quasi conclusionem istius partis: ibi: **Oro te charissime etc.** vbi dicit quod licet sit ita difficilis: tamen meditati et contemplati est utilis et suauis. vnde subdit: **Nonne videtur tibi etc.** Honet etiam ne contemnat sacram scripturam propter verborum ruditatem. Cuius assignat multiplicem rationem. littera plana est. Sexto humiliter se excusat: quod quasi sciolus magisterium non affectat: sed quasi socius collaboraturus allicet ut veniat. Primum tangitur ibi: **Non sum tam petulans etc.** Secundum ibi: **Magistrum reuens etc.** Tertia autem ponit allicitiua. Primum est status equalitas: ibi: **Comitem spondeo.** Secundum est proficiendi facultas: ibi: **Petenti daf etc.** Tertium est sacre scripture dignitas: ibi: **Discam in terris quorum nobis scia etc.** Quartum est recepturi consortis vrbantitas: ibi: **Obuius te manibus etc.** Quintum est cooperandi voluntas: ibi: **Et ut inepte etc.** Sextum est amicabile societas: ibi: **Habes hic amantissimum tui etc.** Tertia pars principalis scilicet conclusio: incipit ibi: **Festina queso te.** In qua hortatur paulinum ut cito exeat de seculo. Et innuit ad duo. scilicet ad vitanda multa pericula: et ad abicienda mundi retinacula. Primum notat sub metaphora nauicule cui circumque imminet pericula. vnde dicit: **Et herenti in salo nauicula etc.** Secundum notatur ibi: **Nemo renuciaturus seculo etc.** Est autem duplex mundum retinaculum quod retardat seculo renuciaturum. Primum est amor pecunie. Secundum timor penurie. Amor pecunie consideratur in tribus. In venditionis rerum retardante sollicitudine. In contentiosa repetitione. In alienandi voluntate. Retardatam vendendi sollicitudinem excludit. cum dicit: **Nemo renuciaturus seculo huius potest videre etc.** Et ne paulinus obtenderet oportere se esse sollicitum contra venditionem rerum propter suam necessitatem: vel propter aliorum utilitatem vtrumque excludit. **Q**uod non propter necessitatem oportet hoc facere: ostendit ibi: **Quicquid in sumptus de tuo etc.** **Q**uod non propter aliorum utilitatem: ostendit ibi: **Nisi tu semp recastinas etc.** Et quod deus magis querit nos quam nostram. subiungit: **Quod tui deo dedit qui se obtulit.** Item deus magis acceptat affectum quam datum: et ad hoc perbandum inducit apostolos: viduam et Cresum. vnde dicit: **Apostoli nauent tantum etc.** Contentiosam repetitionem excludit ibi: **Tolle tunicam etc.** Et est sumptum de Matt. v. f. Alienandi voluntatem excludit ibi: **Si habes in potestate rem tuam vende. id est voluntarie dimitte vel aliena dato.** Hec est parari quod prius dicit: **Nemo renuciatur seculo huius potest videre:** quod ibi prohibet venditio retardans et impediens. hic vero concedit venditio indilata et expedita. Secundo retinaculum est timor penurie: sicut habet huius de auaro: quod ei deest tam quod habet quam quod non habet. Timet autem renuciare seculo tripliciter. Timet enim penuriam operum: penuriam victualium: penuriam vestimentorum. Istam autem triplicem penuriam excludit per triplicem voluntarie paupertatis sufficiency. Prima excludit ibi: **Credenti: supple diuinis consilijs: Totus mundus diuitiarum est. et. j. quasi nihil habentes et oia possidentes.** Item quod secunda et tertia timori non debeant: ostendit cum dicit: **Cluctus atque vestitus.** Quia vero pharao derelictus surgit in scadalum: propterea omnes tentationes dat salubre remedium dices: **Facile contemnit omnia qui se semp etc.** Et sic patet diuisio et contentia epistole presentis. **H**uc ad expositionem littere accedamus. **Frater ambrosius**

Que alliciunt

Diuidi retinacula
Amor: pecunie

Timor: penurie

Ater Ambrosius rē. Ista lram inueni i eplis Hiero. Costrue sic: a Grater. qdā noie Ambrosi: pferēs mihi munuscula tua a te misa detulit: et. i. simul. suauissimas lras: q pfe rebāt. i. pte debāt. fide. i. certitudine vl dicitur. fidei. i. fide

sicut dicit Ili. Etymol. xv. Ista historia tagit Galeri mari/ m° lib. viij. dices: Pythagoras pfectissimū op° sapie a iunē tute perit° z ois honestat° picipede cupiditate ingressus: ni hil eni q ad vltimū sui puēturū ē sine: nō z mature z celerif incipit Egyptū petijt: vbi lris gēt? illi° assuefact°: pteriti cui

Epistola beati Hieronymi ad Paulinū pbyter de oibus diuine historie libris: incipit. Ca. I

Rater Ambrosius tua mihi munuscula pferēs: detulit z suauissimas litteras: que a principio amicitiarū fidē pba te iam fidei et veterl amicitie no ua pferēbāt. Vera em illa neces situdo est z christi glutino copu lata: quā nō vtilitas rei familia ris: nō pntia tm corporū: nō sub dola z palpās adulatio: s; dei ti mor z diuinaz septurarū studia cōciliāt. Legim° in veterib° histo rijs quosdā lustrasse puincias: in nouos adijisse populos: maria transijisse: vt eos quos ex libris nouerāt: coram quoq; viderēt. Sic pythagoras memphiticos vates: sic plato egyptum et archyta tarētīnū: eādēq; orā italie q quodā magna grecia diceba tur laboriosissime pagrauit: vt q athenis magister erat z potens:

sacerdotū cōmētarios scrutat° est: inu merabiliū seculoꝝ obseruatōes cogno uit rē. Per p̄dicta ptz q falsi libri ha bent Dephiticus. r Sic plato egyptū z archyta tarentinū. sup ple adijt vel pagrauit. Plato phus q dā fuit: cui iter in egyptū tagit Gale rius mari. li. viij. dices: Plato patriā athenas p̄ceptorē Socrate forit°: et locū et hoicm doctrine fertilissimū: in geniū qz diuina instruct° abūdātia: cuz oim mortaliū iā sapiētissim° haberet: eoq; vt si ipse iupitere celo descendis set: nec elegantiore z beatiore facun dia vsur° videret. Egyptū pagrauit. dū a sacerdotib° et gētis/ geometrie multiplices nūeros/ celestiu obpnatio ne rōnuꝝ pcepit rē. Et seqt ibi: Quo min° miro: in italiā trāsgressum: vt ab Archyta tarentino pythagore p̄cepta z istituta accipet. Aug°. viij. li. d. ciuit. dei. ca. iij. multū cōmēdat illū: et dicit iter alia: In egypto didicit q̄cūq; illic magna habebant atq; docebat. Egi

Plato

Egyptus

Archyta

Tarentū

Pectines

Cersus

Deragra

re

Bora

Bra

Magna grecia

Italia

Athene

Agmen cū rastro sic pubē pectine signo. s. Eādēq; orā italie rē. pagrauit. Deragrare multa significat. dicit eni circūre: pambulare: inq̄redo puagari: perrare: puadere rē. Unde costrue sic: Deragrauit. i. pambulauit. eam oram .i. eā regionē. verius: Aspices horā tēpus tibi significabit. Si nō aspices limbū dabit z regionē. Dicit g. Eādēq; orā italie. i. italicā regionē q quodāz magna grecia dicebat. de hoc dicit Aug°. viij. li. de ciui. dei. ca. iij. Et inde eas italie ptes veniēs vbi Pythagoreoz fama celebrabat: q̄qd itali ce phie tūc florebāt: auditis eminctioib° in ea doctorib°: fa cillime cōphendit. Quare aut dicebat magna grecia ptz per fidorū qui dicit in. r. iij. Etymol. Italia em a grecis pplis occupata magna grecia nūcupata est. Deinde a regis noie saturnia. moy et latium dicta est: eo q idem Saturnus a io/ ue sedibus suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab italo sicu/ lorū rege ibi regnante italia appellata est. t. Ut q athe nis magister rē. Costrue sic: dico q pagrauit loca p̄dicta vt q erat magister z potēs Athenis. i. apud athenas. Ciuitas est in grecia q̄n litoralis ab atha qd est litus: qz in litore posita. Vel dicunt athene quasi imortales: qz ibi olim vigit sapientia que immortalis est: et sic dicunt ab athana/ tos quod est imortale. Aug°. in. r. viij. de ciui. dei. ix. ca. di/ b ij cit q athene

Necessitu do

Glutinū

Cōciliare

Historia

B

Lustrare

Lustrū

Corā

Pythago ras

Pforū ge nera duo

Vates

Dephis

Expositio epistole

cit qd athene dicunt a Minerua que grece athena dicit. Et subdit multa verba: causam assignas qre a noie ei denoia/ ta est ciuitas. dicit ei qd cu repete ibi apparuisset oliue arbor: z alio loco aqua erupisset: Cecrops rex terris cosuluit apol/ line delphicu qd esset faciendu. Ille rñat: qd olea Minerua significaret: vnda Neptunum: z qd eest in ciuitu ptate: ex cui noie duoru deoru quoz signa illa essent/ ciuitas vocaret. Ito cecrops oraculo acce/ pto: omnes ciues vtriusq sepus (mos eni erat tunc in illis locis vt femine publicis psultationib interessent ad feredu suffragiu) puocauit. Consul ta igi multitudine mares p neptu/ no: femine p minerua tulere snias: Et qz vna plus est inuenta feminaz: Minerua vicit. a Luuisq do/ ctrinas academie gymnasia p/ sonabat: qz magna fama erat d do/ ctrina ipi. Academia fuit villa pla/ tonis: vbi idem plato docebat. Et si cur qda dicitur interprat luct: p bel lu qd ibi gestum est inter apolline et neptunu. Plato eni cuz diues esset/ vt posset vacare phie: elegit acade/ mia/ villa. pcul ab vbe: no solu deser ta sed z pestilent: vt cura z assidui/ tate morboz/ libidinis impet frage/ rent: discipulqz nulla se treret volu/ prat: nisi illaru rez quas discerent.

Academia

Gymnasia

cuusqz doctrias academie gym/ nasia personabant: fieret pere/ grinus atqz discipulus: malens aliena verecunde discere qz sua b impudeter ingerere. Beniqz cu lras quasi toto orbe fugientes p c sequit: captus a piratis z venun/ datus: etiā tyrano crudelissimo paruit: captu/ vincitus z seru/ f tamen qz philosophus+ maiore s mente se fuit. Ad Tituz liuiū la cteo eloquentie fonte manate: de vltimis hispanie galliaruqz fini/ bus quosda venisse nobiles legi/ mus: et quos ad cotemplatione sui roma no traxerat: vni homi/ nis fama perduxit. Habet illa etas inauditum omnib seculis celebranduqz miraculum: vt vz/ bem tantam ingressi: aliud extra vrbē quereat. Apollonius: si/ ue ille magus/ vt vulg loquit: si/ ue philosophus vt pythagozi/ ci tradit: intrauit perlas: pertra/ s sicut caucasu/ albanos: scythas/ massagethas: opulentissima in/ die regna penetravit: z ad extre/ muz latissimo physon amne tras/ misso peruenit ad brachmanas: t

Ad pfectio ne scie nul/ lus venit

Pirata

Dionysius tyrannus

Tit liui

h. c. dicit: Colluctata est aia mea i illa. i. sapietia acquirēda. cetera plana sūt. b Deniqz cu lras zc. maiore mete se fuit. Ista lram inueni i eplis Hieronymi: cu qda libri ha/ beat: maior emete se fuit: qz. s. phus erat: emptor no. Co/ structio pz. Sz nota qd dicit lras qsi toto orbe fugietes. qz null pot ad pfectione scie puenire: cu semp occurrit ei qd possit addiscere. vñ Eccl. vii. c. Piri sapiens efficiat: et illa longi recessit a me multomagis qd erat. c Capt a pi/ ratis. Pirata d: latro marin. vñ Lucanus: Omne fretuz metues pelagi pirata reliquit. Et coponit a pir qd e ignis z rat: qz semp portat igne in rate. d Etia tyrano cru/ delissimo paruit. i. obediuit: qz ad madatu Dionysij tyra/ ni exulauit. vñ ait Valerius maxim li. iiii. loquēs de plato/ ue: Patria pulsus a dionysio tyranno megaram petierat: vbi cu ad theodoru principem eius vrbis domi couenire vel let: neqz admitteret: multu diuqz an fores retet/ comiti suo ait: Patieter B feredu est/ forsitan eni z nos cu in gradu di/ gnitat/ nfe essem: aliqd tale fecim: qua traquillitate cosilij: ipse sibi conditione exilij placidiorē reddidit. vñ bn d: hic de ipso: e In qz phus. i. sapiēs et discret/ erat. f Ba/ tore mete se fuit. i. maiore metis costantia habuit: z aduer/ sa equanim/ tolerauit. Et de isto tyranno habet i. vi. Vale/ rij maximi: Dionysius cu hereditatis noie a patre syracusa/ noz vel siculanoz: ac pene toti sicilie tyranidem accepisset: maximaru opū dñs exercituū dux et rector: classiu: equitatuū potens: pē inopia lras puerulos corinthi docuit. g Ad/ titu liuiū lacteo eloquentie zc. Tit liui scdit historia/ romanoz ab vrbe codita. Qui mētionē facit Priscian: q dicit manās. i. diffuens fonte lacteo eloquentie: qz dulce et placida habebat doctrina zc. h Habet illa etas iau/

ditu zc. extra vrbē. Pic ponit extra p pter. Et e sensus: B/ Diru est z inauditū qd aliq tā nobile ciuitate ingressi: aliud videre qrerēt qz pulchritudine ciuitat/ zc. i Apolloni/ siue ille magus. In Plinio d naturali historia: duo legu/ tur Apollony: quoru vñ dicebat apolloni/ pgam: a pga/ mo. i. troia sic dicit: que numerat in/ ter auctores quos imitat i tractado d naturis aialiū: z de naturis arboruz. Alter vero appellabat apollonius ta/ retin: a tarcto ciuitate. Et fuit vñ de illis qz imitat plini/ in tractando de naturis herbarū. Itē Hiero. in libro illustrū virozū ponit duos apolloni/ os: qz vñ fuit senator roman/ q a ser/ uo pdit/ qd esset christian/ z p christo capite trūcat/ ē. Alē fuit vir discretiss/ mus q scpsit aduersus Bōtanū: P: i/ scā: et Maximilla insigne z longū vo/ lumē: in q asserit montanū z insanos/ vates et/ perusse suspensio: z forte de isto intelligit hic. k Hag. a ma/ gnitudine scie d: pbs. In que vulg/ dicebat magū. i. scie magnū. l Py/ thagozei vel pythagorici dicebat phm. vnde dicit Arysto. super illud/ Matt. ij. a. Magi ab oriente vene/ rūt zc. Magi nō malefici: sz sapiētes intelligunt. Pythagorici. i. pytha/ goze discipuli: vel sequētes doctrinaz/ pythagore: de qb dicit Valeri/ mari/ mus lib. viij. q pythagore tāta vene/ ratio ab auditorib/ tributa ē: vt q ab eo acceperat: in disputatione deduce/ re nephas existimaret: qnetiā ite pel/ lati ad reddēdū cām: B solu rñ debāt ip/ sum dixisse. m Perse. ppli sunt a/ perfeo rege vocati: q e grecia asiam/ trāsiens ibi barbaras gētes graui di/ uturnoqz bello pdomuit: nouissime vi/ coz: nomē subiecte gēti dedit. Ita di/ cit Plido. ix. Ety. n Caucasus/ mons est indie sic dicit/ a cādoze: qz ni/ uib/ densissimis ē cādidat. Mā cauca/ sum lingua oriētali d: candidū. Istud/ sumit d Pl. Ety. xiiij. o Alba/ ni. ppli sūt in ptib/ asiaticis scythie. Et/ dicunt sic ab assiduis niuib/ vel qz cū/ albo crine nascūt. horū glauca in ocu/

Apolloni

als+ maior/ emente/ Hagus

Pythago/ rici

Perse

Caucasus

Albania

h

Scythe

Massage/ the

Lucanus

India

Opulentus

Physon

Ganges

brachmane

lis. i. picta inest pupilla: adeo vt nocte p/ q die cernat. Ita dicit Pl. Ety. ix. p Scythe. ppli sūt d qb dicit Pl. Ety. ix. Limes est pur/ q scythas ab armenijs diuidit: scythas cognouit: a q limite scythe ab aliqb/ phibent/ vocati: gens antiqssima semp habita. Itē i eodē. q Massagethe. d scythaz origie sūt: z dicit massagethe/ qsi grauel. i. fortes ge/ the. nā sic Liui/ argētū graue dicit. i. massas. bi sūt q iter scy/ thas z albanos septētrionalib/ iugis inhabitāt. De qb/ Lu/ can/ i. ij. Decurrat medica fuis Agmina massagethem: scy/ thic/ nō alliget hister. r Indie. ab Indo sumie q ex pte/ occidentali claudis: hec a meridiano mari porrecta vsq ad or/ tū sol/ z a septētrioe vsq ad mōtē caucasū puenit zc. ita dicit/ Pl. Ety. li. xiiij. Opulentissima. i. opib/ plenissima v/ dicit/ Pl. i. xiiij. Ety. Gages flui/ que physon sacra scptura come/ morat: exies d padiso/ pgit ad indie regiōes. Dicit aut phy/ son. i. caterua: qz ex decē flumib/ magnis sibi adiūct/ iplet/ z/ efficit vnus. Gages aut vocatus a gangaro rege indie. t Perueit ad brachmanas. ppli sūt indie a brachma/ no rege vt qda dicit sic vocati. Hores aut illoz sūt hi: Bēs brachmanaz pura z simplici vitaviuit: null rez capif illece/ bris: nihil appetit ampli/ q nature rō flagitat: sola viuūt ali/ monia quā tell/ sine cultura pducit. Hinc ē q nulla morboz/ genera/ null apd illos vsus medicine: qz parsimonia ē ill me/ dicina: sz lōga sanitas vsq ad mortē: quā meta senectuz/ por/ tauerit. vñ nemo parens filij comitat/ erequias: null/ altero/ supior: null/ ditior: nulla iudicia: qz nulla corrigēda. Sz illi/ gēti lex ē/ p ius nō ire nature: nulli intēdūt coz/ pali opit: qz nō/ terrā colunt

als+ maior/ emente/ Hagus

Pythago/ rici

Perse

Caucasus

Albania

h

Scythe

Massage/ the

Lucanus

India

Opulentus

Physon

Ganges

brachmane

A terra colit nec venant: nec aucupant: nec piscant: nec lauāt sua corpora: qz immūdis cōtactib⁹ nō sordescūt. Sicut riuo se dāt: edificia nō cōstruūt: s; in fossis telluris/ aut spelūcis: aut cōcauis mōtū latebris habitāt. Ad loc⁹ dū viuūt māioni p ficit: dū moriunt sepulture: nō habēt amictū p̄ciosum: nec co

mor. Pūg sitim sedare cupit: sit? altera crescit zc. Additio Philostratus lib. iij. de vita apollonii thyanē. Apud indos sapiētes sūt brachmane nūcupati: qzū p̄nceps hiarchas no minabat: eo tpe q̄ apolloni⁹ thyanē discendā visendiq; studio ad illos se cōtulerat. Quē accedēt: ceteri q̄ erāt duo de uiginti: apphensa manu salutauerūt. hiarchas autez notatim salutauit: qui in excello sedebat throno: quē ex auro fab: factū: auree statue cōplūscule ex ornabat. Infra hiarchā sedebāt omēs in sellis humilioib⁹. Por post philo sophicā sermocinationē: ostendit hiarchas apollonio statuam/ tantali sub/ scriptiōe notatā: q̄tuo: cubitoz lōgi/ tudinis: q̄ silis p̄nati phialā porrige bat: i quā humor distillat incorruptibi lis potiōis/ phialā mēsurā nūq; excedē tis. Et tātali poculo/ bibere solebāt indici phi anteq; somno indulgerent. Et ita hiarchas potādī principiū fecit ex phiala bibēs: q̄ largiter cūctos sati auit: iugē humorē fādēs: nō secus ac si ex fōte scaturiret. Bibit vna cū phi/ losophis apollonius. Brito.

Additio Hiarchas

vt hiarcham in throno sedētem aureo: z de tātali fonte potantē: inter paucos discipulos d natu ra/ de moribus ac siderum cur/ su audiret docentem. Inde per elamitas/ babilonios/ chalde/ os/ medos/ assyrios/ parthos sy ros/ phenices/ arabes/ palestinos/ reuersus alexandriā/ prexit ethiopiā: vt gymnosophistas z famosissimā solis mēsam vide

Inde pelamitas Elamite qui p̄se: dicunt ab Elam p̄mogenito sem. Hiere. xlij. g. dicit glo. Elam est regio psi/ dis vel rex psarū. vñ elamite. e Babilonij. a Babylo nia. f Chaldei. ppli sūt de qb⁹ dicit Hi. Etymol. ix. Caf dei q̄ nūnt chaldei vocant: a caseth filio nachor fr̄is abrae cognominati sūt. g Abedi. Hec rex fuit atheniēsiū q̄ post mortē iasonis orientis plagā p̄domuit: ibiq; Hediā urbē cōdidit: gentēq; medozū suo noie appellauit. Sz inue/ niemus in genesi: q̄ madai anctor: gentis medozū fuit. h Assyri. ab assur filio sem vocati: gens potētissima que ab euphrate vsq; ab indozū fines oēm i medio tenuit regio nē. i Parthi. a scythis originē trahūt. Fuerunt enī eoz exules qd etiā eozū vocabulo manifestat. nā scythico sermo ne exules parthi dicunt. k Syri. fm Sid. ab arā q̄ fuit q̄ntus a sem dicti sūt: quozū metropolis fuit Damascus. Del dicunt syri a surim: qui fuit nepos abrae ex cethura: qz aut veteres assyrios: nūc nos vocam⁹ yros/ a pte totū appel lantes. l Phenix. Cadmi frater de thebis egyptiozū in syriam p̄fectus: apud sidonē regnauit: eozq; pplōs ex suo noie phenices: eāq; puiciā pheniciā nūcupauit. m Ara/ bes. sūt sabei a saba filio chus sic dicti. Omnes superiorū pplōz istoz expositiones inuenies in. ix. li. Hi. Etymol. In ruij. aut dicit ipe Arabia idē ē qd sacra. h em significare iter p̄tat: eo q̄ regio thurifera sit/ odores creās zc. n Pale/ stini. Sūt philistei: qz. p. lram p̄mo hebre⁹ nō habet: s; p eo phi greco vtunt: inde philistei p palestinis dicunt a ciuitate vtig; sua. Ad et alophili. i. alienigene: ob h qz semp fuerunt inimici isrl. z longe ab eozū genere. i. societate separati. ita dicit Hi. Etymol. ix. o Alexandriā aut dicit Plini⁹ in li/ toze egypti maris a magno alexādro cōditam in aphrice par te: ab ostio canopico duodecim passuum iuxta mareothim la cū. Interiacet aut iter egyptū z mare. Ethiopia sicut dicit Hi. Etymol. ruij. dicta a colore pplōzū qz solis vicinitas tor ret: deniq; vim siderū pdit hoim color. Est em ibi iugis est. nā qdqd ei⁹ est: sub meridiano cardine est. multa alia ponunt ibi. In fine dicit q̄ due ethiopiē sūt: vna cōtra ortū solis: al/ tera cōtra occasum in mauritania. p Gymnosophiste. Gymnosof/ phiste

Elamite Chaldei Hedi Assyri Parthi Syri Phenix Sabei Palestini Alophili Alexandria Ethiopia Gymnosof/ phiste Desafot

Dydim⁹ Alexandri nus

Brachma nis

Polēta Oriça

Tātalus

Quid. iij. metamoz.

Quid. iij. metamoz.

piens nō mētiri. Varia z discordātia p̄hoz dogmata nō se/ quūt: s; eoz phia ē: q̄ iuuare nō nūi i iuste nouit: nec nocere i iuste. Tēpla nō ornāt: nec altaria: nec i honozē dñi pecudes mactāt: p̄tētes z dicētes q̄ de d̄bo p̄pitaf oib⁹ orātib⁹: qd solū ei cū boie ē: suaz nimis similitudine delectat. Nā d̄bū vt aiunt: de⁹ est. hic mūdū creauit. hic regit atq; alit oia. h ipi fa tēt se uenerari: h ipm diligere: ex h ipm trahere. Siqdē aut: deus ipe spūs atq; mēs ē: atq; iō nō diuītys terrenis z rerū largitate munificat: s; religiois opib⁹: z q̄ aruactiōe placat. Hec d̄ morib⁹ Brachmanaz ex epla Dydimi ad Alexandriū excepta sūt. Sic ait Hiero. i. li. illustriū viroz. Dydim⁹ Alex andrin⁹: capz a parua etate ocul. z ob id qz elemētoz igna rus: tm̄ miraculū sui oib⁹ p̄buit: vt dialecticā qz z geometriā q̄ vl maxie visu idiget vsq; ad p̄fectū didicerit. Is plura opa nobilia cōspicit. Itē inuenit h Dydim⁹ i singulari p̄ qdā mō/ te altissimo: z pluralitē didyma didymoz. Itē greci scribūt d̄ eis q̄ lōgeui sūt. vñt em cētū qnq;inta annos p̄ter mun/ ditā et cōplexionē bonā aeris: apud qz nō ē aīal: nec q̄dru/ pes: nō ferrū: nō ignis: nō vinū. hi venerant familiaritē deuz z indeficiēt orāt. Mulieres d̄o eoz seozū manēt: iterfuitē Beon grato fluuio vbi decidit i oceanū. Ciri aut trāsfretāt ad vrozēs suas mense iulio z augusto. Cōmanēt aut cū vroz/ rib⁹ suis p̄ q̄dragita dies z itez remeāt. Cū at vroz genuerit duos pueros: nō ampl⁹ accedit ad eā vir ei⁹: nec illa alio vi/ ro appozimat: p̄t eoz multā religiositatē. Si d̄o p̄tingat sterile iter ipas eē: vsq; ad qnq; annos trāsīt ad eā vir ei⁹. et cognoscēs q̄ vsq; ad qnq;eniū nō parit: nō amplius accedit ad eā. p̄t h nec multitudinē hoim hz regio eoz. Et nota fm q̄sdā q̄ h brachmanis d̄: rex eoz. z pluralitē hi brachmanes. nū. nib⁹. accusatiuo brachmanes vlnas. p pplō. z ita brach manas ē accusatiu⁹ grecus. Et fm illos p̄ducit hec syllaba ma. s; fm Hiero. declinat h et hec brachmana. hui⁹ bragma ne. sicut scythaz: getha. Et fm h credo q̄ corripit vbiq; hanc syllabā ma. sic salmana/ cumana/ z amana. Exēplū Hiero. i. uenies in epla ad athletā d̄ institutiōe filie sue: vltā mediuz vbi dicit Hiero. q̄ iudaica suspitio ex pte facit i reūtiōe qzū dā aīaliū z escaz qd indoz brachmane z egyptioz gymno sophiste i polēta z oriça et pomoz solo obseruāt cibo: cur d̄/ go xpi nō faciat i toto? Polēta d̄ gen⁹ leguminis. put poni tur hic. Oriça pulmētū de hordeo. a Ut hiarchā. illū p̄hm: b In throno sedētē aureo. qz forte habebat ca thedrā deauratā: vel qz sapia ibi docebat q̄ auro i sacra scri ptura cōparat. c Et de tātali fonte potātē: iter pau cos discipulos. i. d̄ seculari sapia: q̄ d̄: fons tantali a tā talo p̄ho fm q̄sdā. fm alios Tantāl⁹ fili⁹ iouis. ob culpā suā apud inferos sustinet talē penā q̄ semp sitit: et hz aquā vsq; ad labiū inferi⁹: z qñ vult bibere semp aqua refugit. Itē pul cherrima poma i arbore p̄dētia descēdūt ei vsq; ad labiū su peri⁹: z qñ ipe vult ea apphēdere sūt refugit. Tū ait Qui/ di⁹ in. iij. Metamor. vltā mediū: Tibi tantale nulle dep/ hēdūt aque queq; in inet effugit arbor. Fōs tantali d̄ mū/ dana sapia: quā semp sitiunt curiosi: q̄ semp refugit: qz nūq; eos ad plenū reficit: qz sic d̄ Eccl̄s. i. b. Nō saturat ocul⁹ vi su: nec auris implet auditu. Itēz de Marcisso d̄ i. iij. metay

Collonp
rt maior
ente
Dagus
Dydim⁹
Drie
Caucalus
Albama
Scythe
Dallaz
Dbe
Lucius
Duba
Dpulsus
Dpula
Danga
brachmane

Expositio epistole

Sept sapi... Bias/Pyrraco:ls p... me prudētie z p... sapientia mētionē facit Aug... Sed qz tāti pbi nulla esset cōmēdario: tātā viā fecisse videret mē

lit apd eū dieb... hebdoadis z ogdoadis zc... qd ipsi dicūt hebdomos... si heptomos: puerfa, p. in. b. z. r. i. d. fit hebdomos. Similitē odoas ab ogdo qd est n. mē grecū deriuat. nā h. nomē octo

Abales milesi

Additio Solis mē

ret i sabulo. Inuenit ille vir vbi qd disceret: z semp pficiens/ b semper se melior fieret. Scripsit sup hoc plenissime octo volumi nibus philostratus. Ca. II Quid loquar d seculi ho minib: cum apostolus paulus vas electiois et magister gentiu: qui de conscien tia tāti in se hospitis loquebat: b An experimentuz queritis eius qui in me loquit christ: Post damascū arabiāqz lustratā: ascē dit hierosolymaz vt videret pe trū: z māsit apud eū dieb qnde cum (Hoc enī mysterio hebdoadis et ogdoadis futurus gentiu predicator instruendus erat.) Rursūqz post annos quattuor n decim: assūpto baryaba et tito: exposuit cū aplis euangeliū: ne forte i vacuū curreret aut cucur risset. Habet nescio quid latētis p epēpy ēictos: energie viua vox: et i aures discipuli d auctoris ore trāsfusa forit sonat. Cū z eschi nes cū rhodi exularet: et legeret illa demosthenis oīo quaz ad uersus euz habuerat: mirantib cūctis atqz laudantib: suspirās ait: Quid si ipsam audissetis be stiam: sua verba resonantem?

ret i sabulo. Inuenit ille vir vbi qd disceret: z semp pficiens/ b semper se melior fieret. Scripsit sup hoc plenissime octo volumi nibus philostratus. Ca. II Quid loquar d seculi ho minib: cum apostolus paulus vas electiois et magister gentiu: qui de conscien tia tāti in se hospitis loquebat: b An experimentuz queritis eius qui in me loquit christ: Post damascū arabiāqz lustratā: ascē dit hierosolymaz vt videret pe trū: z māsit apud eū dieb qnde cum (Hoc enī mysterio hebdoadis et ogdoadis futurus gentiu predicator instruendus erat.) Rursūqz post annos quattuor n decim: assūpto baryaba et tito: exposuit cū aplis euangeliū: ne forte i vacuū curreret aut cucur risset. Habet nescio quid latētis p epēpy ēictos: energie viua vox: et i aures discipuli d auctoris ore trāsfusa forit sonat. Cū z eschi nes cū rhodi exularet: et legeret illa demosthenis oīo quaz ad uersus euz habuerat: mirantib cūctis atqz laudantib: suspirās ait: Quid si ipsam audissetis be stiam: sua verba resonantem?

Nec hoc dico: qd sit in me aliquid tale: quod vel possis vel velis discere: sed quo ardor tu?

Ca. II Quid loquar de seculi hoib: i. de secularib phis a seculo possessis: d Quis aplus paul vas electiois. i. a deo elect vt portaret nomē suū corā gēti b: vel potētib z regib: Act. ix. c. Has electiois mihi ē iste zc. e Et magi. gētiū. ij. Timo. i. c. In q posit sum ego pdicator z apls z magister gētiū. Et. j. Timo. ij. b. Veritate dico nō mētor doctor gētiū: i. fide z vitare. f Hospit. i. xpi. g Loqba. ij. Cor. xii. a. b An experimentū qrit ei qd i me loqē xps. i. vult experiri vtrū xps possit i me loq. i Lustratā. i. pagratas. k Ascēdit hiero. vt vide. petri. ad Gal. j. d. Ubi dicit glo. Non discere ali qd ab eo: sed videre eū ppt affectū aplar. Et vt petri sciret me fore sibi coapostolū. Damascus / vrb ē syrie cōdita a damasco dispētoris abrae filio sicut dicit Psid. Etymo. xv. Arabia appellata. i. sacra. hoc enī significare interpretat: eo q sit regio thurifera odores creās: in cui saltib z myrrba z cinnamomum puenit ipsa est z saba appellata a filio Thus q nuncupatus est saba. Ita dicit Psid. xiiij. Ery. Hieroso lyma exponit in opusculo vocabuloz Biblic. l Et mā

Hoc enī mysterio hebdoadis z ogdoadis zc. Hebdoas supuz est a greco qd ipsi dicūt hebdomos. Et deriuat ab hepta qd est septē qz si heptomos: puerfa, p. in. b. z. r. i. d. fit hebdomos. Similitē odoas ab ogdo qd est n. mē grecū deriuat. nā h. nomē octo sūpsim a grec sine mutatiōe. Vel dē hebdoas ab hepta. i. septem. et doas qd ē dies. Et ogdoas ab ogdo. i. octo z doas dies. Per hebdomadē signifi cat vetus testamētū: cui seruit septe nari: qz iudei celebrāt septimū diē. s. sabbatū. Itē septimū mēsem: septimū annū: z in vltimo septime decadis fa ciebat iubileū. Ogdoas siue octonari us seruit nouo testamēto: in q celebra tur dies octaua resurrectiois. Cōstrue sic: futur gētiū pdicator instru end erat h mysterio hebdoma dis Vel hebdoadis. i. septenarij p que designat vet testamētū. Et og doadis. i. octonarij. p que designat nouū: vt. s. itelligeret p mātionē septe et octo diern apud petri se esse consti tutū doctorē noui ac ve. testa. Plē em p rariū esset illd qd legit ad Gal. i. d. Veni videre petri. Glo. non discere zc. n Rursūqz zc. exposuit. i. retulit. o Curreret aut cucurris set. i. ne putaret inutiliter predicasse. Gal. ij. a. p Habz nescio qd zc. viua vox. Nec ē lra antiq. Moder ni habēt viue vocis act. z i idē redit. Cōstrue sic: Viua vox vel actus viue vocis hz nescio qd latētis energie: qst diceret: nō possū exprimere gēti iteri operef. z h est qd seqt: q Et i au res discipuli d auctoris ore trāsfusa forit sonat. trāsfusa. s. vox forit sonat: qz forit imprimē vl so nat: z tūc trāsfusa erit notatiū plura lis. Energia dicit interior operatio vl labor iterior. Et ab en qd est int: et erge qd ē labor vel opatio. Vel de riuat ab h pbo energo qd ē int ope roz: p interiori opatiōe ponit h. Se quitur testimoniū Eschini p qd pmi sa probat. r Unde et eschines cum rhodi exularet zc. Eschines et demosthenes duo fuerūt oratores: et Eschines impugnavit causam ctesi phontis. Demosthenes defendit: et eschino preualuit. vnde Eschines qui erat atheniensis: rhodū in exiliū mis sus fuit. Et h est qd scribit in viij. lib. Valerij maximi. Eschines cū ppter iu dicialē ignominiam relictis athenis Rhodū perisset: atqz ibi rogatu ciui tatis: suā pri ctesiphontē: deinde Pe mosthenis p eodē orōnē clarissima z suauissima voce recitat set: amirātib cūct vtriusqz culmīs eloquētiā / s. aliq magz miraremī. De isto Eschine loqē Gual. i. j. li. Alexādreidof: Interea senib i palladis arce recepit Eschines loqē: cepte qz demosthena lit? Arguit: z pace oñdit nil tui ee. Sz qre vocabat eū bestia. audi qd diē Galeri mari. Tāt orator et mō tā infest adūsari: sic inimici vni: ardoreqz dicēdi suspex it: vt se septoz ei parū idoneū lectorē ee pdicaret: expt acer rimū vigore oculo:z terribile vult pōd accommodatū singul dōbis: p sonovocēz efficacissimos corpis mot. s Rhod. Rhodus nomē ē ciuitat: quā Acropol didit: z etiā isule. vñ Ji. xiiij. Ery. vbi agit d isulis: sic ait: Rhodos cycladū pma ab oriēte i q rose capulū dē ee inētū dū ciuitas cōderet: ex q z vrb z i

Paul cur vas electio nis

Damascus

hebdomas

Ogdoas

Energia

Eschines

Rhodus

A tuus. i. feruor addiscendi. a **E**t
 discendi studiu. i. uehementis applica
 tio animi ad discendū. b **A**bsq
 no. p se pba. debeat. q. d. etiā si
 ne me laudabilr studes. cū comēda
 ri debes: r hē qd subdit p generalē
 sniaz dicēs: c **I**ngenuū docile
 r sine rē. Et petiā. d **N**ō qd
 iuenias. Dic comēdat eum d bona
 intētiōe cū dicit: **N**ō p̄sideramus
 qd iuenias. i. q̄tū studēdo p̄ficiās.
 e **S**z qd q̄ras. i. q̄rere intēdas.
 scz noticiā sacre sc̄pture. Dicit ei Am
 bro. Intētiō tua operi tuo nomē im
 ponit. f **M**ollis cera rē. **H**ic i
 nuit q̄ sit abilis ad p̄ficiēdū/ exēplo
 mollis cere: q̄ de facili recipit imp̄sio
 nē q̄rilibet figuraz. dicit g: **M**ol
 lis cera rē. Construe sic: **M**ollis
 cera r facilis ad formādū. etiā
 si. i. q̄uis. **A**banus artificis/ q̄ hz
 artē operādi de cera. g **P**la
 ste. i. formatoris q̄ formas imp̄mit.
Leset. i. q̄uis nullus in ea operet.
In virtute. i. potētia. **E**st q̄qd
 esse pōt/ actu. qz illa potētia d facili
 redigeret ad actū. **S**ifr dicit de pau
 lino q̄ hz doctore careat: tñ pp̄ nobi
 litatē ingenuū abilis ē vt i studio p̄fi
 ciat. **P**lastes d: formator vel figulr:
 a plastro. mal. qd ē formare: qd deri
 uat a plastro grece qd ē formator
 latie. **Q**uidā dicūt q̄ plastes d: ab h
 d̄bo greco plaste qd ē manib⁹ cōpo
 no. **E**t sumit h nomē plastes a sc̄da p
 sona p̄teriti p̄fecti passiuū qd ē pepla
 ste. h **P**aul⁹ apls rē. **M**e pau
 linus p̄ter comēdationē sup̄ factā
 nimis suo sensui inniteret: h inducit
 euz vt doctore sacre sc̄pture q̄rat pp̄
 vtilitatē quā inde p̄sequet. **E**t p̄po
 nit exemplū **P**aul⁹ q̄ multū p̄fecit au
 diēdo **G**amalielē: vñ dicit: **P**aul⁹
 aplus ad pedes gamalielis rē.
Gloriat. Act. xxij. a. i **E**t ar
 mar⁹ sp̄ualib⁹ telis. **S**p̄ualia tela
 sūt d̄tutes r miracula q̄b⁹ sp̄uales ho
 stes ipugnant et eoz tētationib⁹ cō
 traif: q̄ his armat⁹ ē p̄fidēter docet.
 vñ dic cū aplo. ij. **A**z. x. b. k **A**r
 ma eni n̄se militie. i. d̄tutes r mi
 racula p̄ q̄ in p̄dicatione militamus
 l **N**ō carnalia sūt. debilitate.
 m **S**z potētia deo. i. p̄m deū: vt
 ad honorē dei. n **A**d destructi
 onē munitiōnē. i. vt destruant cō
 silia hoim seu demonū diuersis calli
 ditatib⁹ munita. **L**ōsilia/ hoim vel
 demonū destruetes. s. sum⁹. **Q**el h
 qd dico: **A**rma n̄se militie rē. vs
 qz huc it̄positio ē. **S**up̄ ei dixerat
 sicut p̄tz in textu eplē: **N**on p̄m carnē
 militam⁹ rē. **E**t ē suspēsiua p̄structio
 vñ repetēdū est: **M**ilitam⁹. nos di
 co: destruetes p̄silia hoim vel demo
 nū. o **E**t oēm altitudinē. i. p̄
 fūditatē it̄lect⁹ tā legis p̄toz q̄ p̄ho
 rū. **A**ltitudinē dico. p **E**t tollen
 tē se aduer. sciaz dei. i. q̄ d deo ē:
 vt dū ipugnat partū p̄ginis r hmōi.
 q **E**t captiuates. i. i captiuitatē
 redigētēs. r **O**ēm it̄lectū. i.
 captiuos ducim⁹ oēs sup̄be it̄elligen
 tes: dū p̄pō p̄dicētēs: ducim⁹ vsqz in
 obsequiū xp̄i. i. vt fidei xp̄i cui p̄pō re
 pugnauerāt: humiliē obediāt. r h est
 qd ibi d: **A**d obediēdū deo. **E**t
 r apls ē: **I**n obsequiū xp̄i: r parati su

Et discendi studium etiam absq
 nobis p se pbari debeat. **I**nge
 num docile r sine doctore lau
 dabile est. **N**on quid inuenias/
 sed quid querās cōsideramus.
Mollis cera r ad formādū faci
 lis: etiā si artificē r plaste cessent
 man⁹: tñ virtute totū est quicqd
 esse pōt. **P**aulus aplus ad pe
 des gamalielis legē moyfi et p
 phetas didicisse se gloriat: vt ar
 matus spiritalibus telis: postea
 doceret p̄fidēter: **A**rma eni n̄se
 militie nō carnalia sūt: sed potē
 tia deo: ad destructiōem muniti
 onum: r cogitationes destruen
 tes: r oēm altitudinem extollen
 tē se aduersus sciam dei: r capti
 uates oēm it̄lectū ad obediē
 dū xp̄i: r parati s̄biugare cū
 ctā inobediētā. **T**imotheū scri
 bit ab infantia sacris litteris eru
 ditum: r hortat ad studiū lectio
 nis: ne negligat grām q̄ data sit
 ei p impositionē manus p̄sbyte
 rij. **A**uto p̄cipit: vt inter ceteras
 virtutes episcopi/ quē breui ser
 mone depinxit: sciētā quoqz in
 eo eligat scripturarū: obtinentē
 inquit eū qui p̄m doctrinā est fi
 delē sermonē: vt potēs sit exhor
 tari in doctrina sana: r p̄tradicē
 tes reuincere. **C**a. III
Sancta q̄ppe rusticitas
 solū sibi p̄dest: r q̄tum
 edificat ex vite merito eccliam
 xp̄i: tñ nocet si destruetib⁹ nō re
 sistat. **M**alachias p̄pha: imo p
 malachiā d̄ns it̄rogauit sacer
 dotes legē. **I**ntantū sacerdotl
 officiū est: interrogatū respōde
 re de lege. **E**t in deuteronomio
 legimus: **I**nterroga patrē tuū r
 annūciabit tibi: seniores tuos r
 dicēt tibi. **I**n psalmo q̄z centesi
 mo octauodecimo: **C**antabiles
 mihi erāt iustificationes tuē i lo
 co peregrinatiōis meę. **E**t in de
 scriptione iusti viri: cū eū arbo
 ri vite dauid quē est in paradī
 so compararet: inter ceteras vir
 tutes hoc etiam intulit: **I**n lege
 domini voluntas eius: et in le
 ge eius meditabitur die ac no
 cte. **D**aniel i sine sacratissime vi
 siōis: iustos ait fulgere sicut stel
 las: et intelligētēs: id est doctos

mus subiugare oēm inobediētā.
Timotheū rē. **D**ic oñdit sciaz
 sacre sc̄pture esse ei necessariā in q̄libet
 statu. **E**t p̄mo i statu p̄latiōis: exēplo.
Timothei ep̄i: q̄ hz ab infantia lras sa
 cras didicerat: tñ monet euz paul⁹: vt
 eaz studiū nō negligat: hē qd hic d: **T**imo
 theū scribit rē. i. **T**imoth. i.
 d. **H**oc p̄ceptū comēdo tibi fili **T**imo
 thee p̄m p̄cedētēs i te p̄phetias. **G**lo.
 p̄m sciētā p̄pharū q̄ erat i te añq̄ eses
 ep̄s ordinat⁹. **E**cce q̄liter fuit ab infan
 tia sacris lris erudit⁹. **A**d studiū vero
 hortat. dicēs. j. **T**imoth. iij. d. **A**ttē
 de lectiōi exhortatiōi r doctrine: r seq̄
 tur: ibi: **M**oli negligere grām q̄ i te ē
 q̄ data est tibi p̄ p̄phetiā cū impositiōe
 manū p̄sbyteri. **E**t exponit **G**lo. sic:
Moli negligere grām ep̄atus q̄ est in
 te: q̄ tibi data est p̄ p̄phetiā. i. sanctorū
 electionē: in q̄ ex p̄terit⁹ videt dicere q̄
 lis futurus sit. vel p̄phetiā hic vocat in
 spirationē sp̄s̄lacti: q̄ reuelate cogno
 uit apls **T**imotheū eē dignū ep̄ali ho
 nore. t **P**resbyterij. p̄ p̄sbytero
 rū **S**ingulare p̄ plurali posuit: qz min⁹
 trib⁹ esse nō possunt in p̄scretiōe ep̄i.
Qel iō singularit̄ dic̄ p̄sbyteri: qz vn⁹
 imponit manū ceteris assentientibus.
Alia lra ē p̄sbyterij qz p̄sbyteriū ē can
 sa cur man⁹ imponat: vel qz impositio
 manū dat p̄sbyteriū ordinato. **P**o
 stea ponit aliud exēplū ad idē cū d: **V**itō
 rē. depinxit. i. descript⁹: r
 ad **V**itū. j. b. **A**portet ep̄m sine crimi
 ne esse rē. r **S**ciam q̄z in eo eli
 gat. i. eligēdā ostēdat. v **O**btinē
 tē. in textu ē amplectētē. **C**onstrue sic:
 oportet in q̄t apls ep̄m eē obtinentēz
 eū/ p̄monē/ q̄ ē p̄m doctrinā. i. vita
 rē. vt potēs sit/ vita r scia. exhorta
 ri sciētēs i doctrina sana/ r reuicere
 .i. redarguere p̄dicētēs. i. eos q̄ p̄di
Sancta (cū vitati. **C**a. III
 q̄ppe rusticitas rē. **D**ic do
 cet defectū hui⁹ sciētie in q̄libet
 statu eē dānosum: cū dicit: rusticitas
 .i. simplicitas. a **M**on resistat. s.
 cū possit. b **M**alachias p̄pha
 rē. **H**ic oñdit in statu sacerdotalis of
 ficiat⁹/ sciam esse necessariā r h p̄ mul
 tas auctes. **E**t primo assumit auctem
Malachie dicēns: **M**alachias rē.
 it̄rogauit sacerdotēs **M**alach. i.
 r. ij. c **I**ntatū rē. r̄ndere de le
 ge. vñ dicit **M**alach. ij. b. sup̄ illū textū:
Abia sacerdot⁹/ custodiūt/ sciam rē. di
 cit **G**lo. **S**i sacerdos de lege it̄roge
 tur/ doceat: resistētēs cōuincat: alioqn
 frustra iacet dignitatē cui⁹ nō exhibet
 opationē. **E**t **A**ggei. ij. b. sup̄ illū lo
 cū: **I**nterroga sacerdotēs legem. dicit
Glo. **S**acerdot⁹ ē legē scire d̄ni r ad
 it̄rogationē d̄ lege r̄ndere. **S**i sacer
 dos ē sciat legē d̄ni. **S**i ignorat legē:
 ipse se arguit nō esse d̄ni sacerdotem.
 d **E**t i deuteronomio legim⁹.
 xxij. a. **I**nterroga patrē tuū rē.
 seniores. p̄sbyte grece/ senior latine.
 e **I**n psalmo q̄z. cxvij. g. dicit
David: **C**antabiles mihi erāt iustifica
 tiōes rē. f **D**aniel i sine sa. rē.
 h oñdit eruditā iusticiā ac sciētā rusti
 cia v̄ simplicitate meliorē. dic̄ g: **D**a
 niel i si. sa. visiōis rē. **D**an. iij. b.
Dicit aut̄ sacratissima hec visiō: qz ē d̄
 icarnatiōe p̄bi r morte ei⁹ r die iudi
 cij. **Q**el secretissima p̄pter difficultatē.
 b iij **Q**uali firma

Sacre scri
 pture neces
 saria
Timothei
 instructio
Ast p̄silia
Ast deo
 r. 2. 10. 3.
D
 r. 51. dis. q̄ i
 ali q̄. d̄ rep.
 ordi. c. si ar
 chie us
Sacerdo
 tū p̄p̄ū
P̄. i. a
Aliso dani
 elis secretū
 sumā

Plastes

Sp̄ualia tela

Expositio epistole

Quasi firmamentum, quod magis eminet. i. Cor. xv. f. Alia claritas solis: alia claritas lune: et alia claritas stellarum. Stella ei differt a stella in claritate etc.

Et quod etc. quasi stelle. Stellis comparantur propter similitudinem accidentalem: quod consequitur ex aliorum instructio: et cum habebunt essentialiter. e. Cur paulus etc. Dicuntur sciam sacre scripturae esse necessaria in statu officii predicantis.

Cur paulus apostolus factus est vas electionis. i. quod electus et assumptus est: ut quasi vas domini preciosum per mundum portaret predicandi. Act. ix. c. Gas electionis est mihi iste. Et respondet.

Nepe quod vas legis etc. scripturarum armarium. q. d. id ad hoc elegit paulus quod videtur idoneum. S. p. tra. Nonne gratuita est electio dei? Solutio. hic agitur de electione predicantis et non de electione predestinationis.

Pharisei stupent etc. quod Paulus eruditus erat in secularibus scienciis: ne forte putaret quod sacre scripture intelligentias posset capere per se: hic ostendit quod habere non potest sine gratia reuelante: quod gratia dei reuelat arcana ad quod non potest peruenire seculari scientia: sicut patet in ipso homine et in sanctis hominibus: sicut fuerunt apostoli et prophete et patriarche. unde dicitur: Pharisei stupent in domini doctrina.

Et mirantur in petro et iohanne etc. Act. iij. c. Videntes petri constantiam et iohannis: concepto quod homines essent sine literis et idiote: ammirabantur etc. Et certe non erat ammirandum: quod doctores habuerunt quod interuallo temporis non indiget ad docendum: et hoc est quod dicitur: Quicquid etc. suggererebat. i. indicabat.

Et erant iuxta quod scriptum est: Didactoi theoy. i. docibiles vel doctores dei. Theoy genitium est huius nominis Theos. S. vbi est illud scriptum: Glo. sup illud textum Job. vi. e. Scriptum est illud in prophetis: Erunt omnes docibiles dei: vel dociles: Dicit pluraliter: quod omnes. prope vno eodemque spiritu repleti: s. prophetauerint diuersa: ad idem tendebat. quapropter cum quis eorum omnes alii concordabat: sicut in Jobel quod dicitur: Et erunt omnes docibiles vel dociles dei. Jobel. ij. f. vbi nostra littera est: Retamini in domino deo vestro quod dedit vobis doctorem iusticie. Itē. Isa. liij. c. Et ponam inspidem pugnacula tua etc. vniuersos filios tuos doctos a domino. Itē. Hier. xxxi. f. Post dies illos dicit dominus. da. legem meam in visceribus eorum: et in corde etc. In euangelio Job. vi. e. vbi scribitur: Et erunt omnes docibiles dei. Greci sic habent: καὶ ἑσονται πάντες διδασκάλοι θεοῦ. Per litteras latinas sonat sic: kai esontai pates didactoi theoy. Et in pronuntiatione sic sonat. ke esonte pates didacti theu. Ai ei diphthongus h3 sonu e. et oi diphthongus h3 sonu i: et oy diphthongus h3 sonu v vocalis. Huius autem interpretatio: Erunt omnes dociles dei: vel potius docti dei. Didasco enim verbum grecum idem est quod doceo. unde didascalos. i. doctor et didactos. i. doctus. Item per antiquas biblias inueni has figuras: θεοδιδάκτορ: Et sicut predictum est sonat apud nos theodidactoi. i. dei docibi

les. i. edocti a deo: vel quod deus docuerat vel docebat. Duodecim annos etc. Dicitur etc. quod pharisei mirabantur doctrina saluatoris mirabantur in doctrina petri et iohannis. Duo autem sunt qui faciunt excellentiam doctrine mirabilem. Primum est cum ille qui docet: et atque est tenere. Secundum est illud: quod illi qui docent sunt simplices et idiote.

Primum videbant pharisei in saluatore. unde dicitur: Duodecim annos etc. Ecce etas tenera. in templo etc. dum prudenter interrogat. Ecce doctrine excellentia. Luc. ij. f. inuenies quod tangit hoc. Secundum videbant in petro et iohanne: et id mirabantur in eis elegantiam doctrine. unde dicitur: Nisi forte etc. Presumendum esset petrum et iohannem aliquid scire: nisi nos dicamus. i. si nos non diceremur rusticum petrum et rusticum iohannem esse: sed in veritate nos dicimus quod fuerunt simplices et idiote: sic legitur Act. iij. c. non habuerunt elegantiam doctrine. unde sequitur: Quorum vterque dicere poterat illud quod summi d. ij. Cor. ij. b. Et si. i. quis imperiti sumus sermone. i. lingua mater/na. non tamen imperiti sumus scientia. s. in spirata. Iohes rusticus fuit generatus piscatoris officio. indoctus sine literis ab homine traditus: quod piscator indoctus erat antequam vocaretur a domino. p. Et vnde illa vox obsecro. illa dicit admiratiue et discretiue. q. d. illa vox admirabilis excellentior ceteris vnde venit: An de Aug. Si altius intonauisset: totus mundus capere non potuisset. unde signat in aquila: quod ceteris auibus altius volat vnde venit eis nisi a solo deo: Illa vox. s. In principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum. Ecce elegantiam doctrine quam habuit a deo: et non ab homine. quod vero mentionem fecerat de verbo: quod grece dicitur logos: quod multa significat apud grecos: quod secundum omnes suas significaciones puenit christo. Dicit ergo: quod Logos grece quod talibus figuris scribitur apud grecos: λογος: et Multa significat. Nam et verbum est etc. Christus dicitur verbum in quantum patre dicitur manifestat. Ratio dicitur. in quantum creaturas ad finem ordinat. t. Supputatio. in quantum distinguit. v. Causa. in quantum res in esse producit. Melius est magis ordinate. Verbum dicitur quantum ad patris dicentis manifestationem. Causa dicitur quantum ad rerum creationem. Ratio dicitur quantum ad creatorum ordinationem ad finem. Supputatio vero dicitur quantum ad ordinatum distinctionem. Et nota quod logos dicitur ab hoc verbo logo quod est dico.

Et si iperit sermone: non tamen scia. Iohes rusticus: piscator indoctus: Et vnde illa vox obsecro: In principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum: λογος: Logos grece: multa significat. Nam et verbum est: et ratio: et supputatio: et causa vniuersiusque rei per quam sunt singula que subsistunt: que vniuersa recte intelliguntur in christo.

Et vnde illa vox obsecro: In principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum: λογος: Logos grece: multa significat. Nam et verbum est: et ratio: et supputatio: et causa vniuersiusque rei per quam sunt singula que subsistunt: que vniuersa recte intelliguntur in christo.

Et vnde illa vox obsecro: In principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum: λογος: Logos grece: multa significat. Nam et verbum est: et ratio: et supputatio: et causa vniuersiusque rei per quam sunt singula que subsistunt: que vniuersa recte intelliguntur in christo.

Et vnde illa vox obsecro: In principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum: λογος: Logos grece: multa significat. Nam et verbum est: et ratio: et supputatio: et causa vniuersiusque rei per quam sunt singula que subsistunt: que vniuersa recte intelliguntur in christo.

Duo faciunt doctrinam admiranda

Iohes i doctus

Aquila Johannes

Verbus

Demosthenes

Plato po/ sult euageli um Iohis

h. Doctus plato nesciuit: h. demosthenes elo...

h. Doctus plato nesciuit. h. demosthenes eloquens. h. Doctus plato nesciuit. h. demosthenes eloquens. h. Doctus plato nesciuit. h. demosthenes eloquens.

Est enim lumē verū qd illuminat oēm hoīem veniētē i hūc mū dū: r i mūdo erat r mūdus p eū fact⁹ est: r mūdus eū nō co/ gnouit. Et dicit se ibidē legisse: qd dū/de: nō ex carne: nō ex sanguine: nō ex volūate viri: neq; ex volūate carnis: s; ex deo nat⁹ est. Et his itaq; videt q; doct⁹ Plato sciuit q; i pn/

phetis. Postmodū subdunt spālia exempla in patriarchis r prophetis: r primo de Abraā p̄tarcha: cū dicit: s Abraā vidit diē ei⁹ r letat⁹ ē. Joh. viij. g. Abraā pater vester exultauit vt videret diē meū: vidit r gauisus ē. Vidit visione intellectuali spūscō mysteria reuelāte. Postmodū exēplifi/

Sapia mū di

Sapia mū di

ps. 118. b

Prefigura tio xpi

Propheta

quēs ignorauit. + Verdā inq̄t sa piētā sapiētū: r prudentiā pru/ detū reprobabo. Vera sapia p/ det falsaz sapiam. Et q̄q; stulti cia p̄dicatiōis i cruce sit: tñ pau lus sapiam loquit iter p̄fectos. f Sapiam aut nō seculi hui⁹: nec s p̄ncipuz seculi isti⁹ q̄ destruūt: s; b loquit dei sapiētā i mysterio ab scōditā/ quā p̄destinauit de⁹ an/ te secula. Dei sapia / christus ē. Christ⁹ enī dei v̄tus r dei sapia. n Hec sapia i mysterio abscondita o est: de q̄ r noni psalmi titul⁹ p̄re/ notat. Pro occultis filij. In q̄ sūt oēs thesauri sapie et scie dei p absconditi: Et q̄ i mysterio absco dit⁹ erat: p̄destinat⁹ ē an secula. P̄destinat⁹ aut r p̄figurat⁹ i le ge r p̄phet: Cū r p̄phē appella bant vidētes: q; videbāt eū quē ceteri nō videbāt. Abraaz vidit diē ei⁹ r letat⁹ est. Aperiebāt ce/ li Ezechiel: qui pp̄lo peccato/ ri clausi erāt. + Reuēla iquit da/ uid oculos meos: et cōsiderabo y mirabilia d̄ lege tua. Lex enī spi ritualis est: et reuelatiōe opus est vt itelligat: ac reuelata facie do mini gloriā cōtēplemur. Liber i apocalypsi septē sigillis signat⁹ ostēdit: quē si dederit homini sci enti lras vt legat: respondebit ti bi: Nō possum: Signat⁹ est enī. Q̄ti hodie putant se nosse lras tenent signatū librū: nec aperire possunt nisi ille reserauerit q̄ hz clauē dauid: q̄ apit r nemo clau dit: q̄ claudit r nemo apit. In a/ ctib⁹ ap̄loz fact⁹ eunuchus: imo vir (sic enī eū scriptura cognomi nat) cū legeret Esaiā p̄pham: i terrogat⁹ a philippo: putasne in telligis quē legi: r̄nditq;: Quōm possuz nisi aliquis me docuerit:

cat in spāli de reuelatiōe facta p̄phet/ cū dicit: t Aperiebant celi Eze chiel. Ezech. i. a. v Qui pp̄lo p̄ctori rē. i. iudeis incredul: Na. i. a. Ge gēti peccatrici pp̄lo q̄i iūq̄tate rē. r Reuēla rē. ocy. meos. i. itelle ctū meū. y Et p̄siderabo mi. de lege tua. Sed q̄re petebat h? Certe q; r Lex ei spirital⁹ ē. i. spūaliē t telligēda. ij. Coz. iij. b. Lra ei occidit spūs aūrviuificat. a Et reuelatio ne op⁹ ē vt itel. Ro. viij. c. b Ac re. rē. p̄teplemur. ij. Co. iij. d. lra ē. Hos vo oēs reuelata facie dñi glām specularē rē. Et exponit glo. Hos aut reue. facie. i. expedita rōe i q̄ iu/ deis ē velamē. Speculātes. i. p spe culū rōnis vidētes. Glaz dei. i. glō sū dñm rē. vide totā glo. c Liber i apocalypsi. Dic icipit q̄nta p̄ncipal ps ist⁹ ep̄le fm diuisionē p̄habitaz: et oñdit h Hiero. sacre sc̄pture difficulta tē duplr. Primo oñdit p̄ticularitē/ ali/ quoz libroz difficultatē tāgendo. Se cūdo generalitē p̄ libros singulos dis/ currēdo: ibi: Quidēz manifestissi/ ma ē gen. Itē ista ps in q̄ p̄ticularitē p̄cedit habet duas ptes. In p̄ma ostē dit difficultatē sacre sc̄pture absolute. In sc̄da cōpatiuē: ibi: Taceo d̄ grā matic. Lra plana ē. Liber i apo calypsi. i. liber apocalypsis. Apoca/ lypsis idē ē qd reuelatiō: q; ibi multa reuelant. d Septem sigillis si/ gnat⁹ ostēdit. i. septē sacramentis q̄ sūt i humanitate christi p̄pter redēpti onē hūani generis: q̄ sunt conceptio/ natiuitas/ passio/ descēsus ad inferos/ resurrectio/ ascēsiō/ aduēt⁹ ad iudiciū. e Quē si dederis rē. Totū istud sumit de Esa. xxiij. d. f Q̄ti ho/ die rē. s. ostēdit difficultatē hic cōfun dit scioloz p̄sumptionē. Et in fine cō/ cludit q; nō possūt itelligere nisi p re uelationē. diē g: Q̄ti hodie putat rē. Ecce p̄sūptio. g Tenet signa tū librū: nec apire possūt nisi il/ le reserauerit qui hz clauē dauid rē. Ecce q̄ necessaria est reuelatiō. Et sumit hoc d̄ Apocal. iij. b. vbi scribit: Hec dicit sanct⁹ r ver⁹ q̄ habet clauē dauid: q̄ apit et nemo claudit: claudit r nemo apit. h In actib⁹ ap̄loz rē. Postq; cōfudit scioloz p̄sumptionē subiūgit studiozū heberationē: r co/ gnitiōis impfectionē. Et ponit exem/ plum de eunuchō studiozō: qd scribit Act. viij. e. In actib⁹ ap̄lozū sanctus eunuch⁹: imo vir. Ita scribit i antiq; s; plus placet mihi lra modernozū scribētū/ imo sanct⁹ vir. qd antiq̄ im/ plicite dicūt: moderni dicūt explicite. i Cognominat. i. simul nominat. q; virū etiā eunuchuz appellat: Act. viij. e. vbi dicit: Vir ethiops eunuchus

1j. Coz. i. c

apocalypf

Septem si gilla

Philipp⁹

Eunuch⁹

zē. k Luz legeret esaiā p rē. a philippo. Unus de septē: nec enī apls ille philippus dicit: huicq; min⁹ imposuif/ se man⁹. l Putasne rē. Post ostēsam scripture difficul/ tatē: post cōsulam scioloz p̄sumptionē: post exp̄ssam studiozū impfectionē: h subiūgit doctrine necessitatē di. m Quō possū ni. ali. me docuerit. q. d. nō possū itelligere sine do ctore. In opusculo vocabuloz biblie iuenies tria ḡna eunu/ choz. Quidā ei sic nascūt q̄ dicūt castrati. i. castrati facti sūt. Alij facti sūt

Expositio epistole

Spadones Alij facti sunt ab hoib: q: p:re dicunt spadones a spata. Spata dicitur gladi: a spatio: q: sit spatiosa et lata: vel a patin qd est passio: et forte cu hmoi instrumento antiq: castrabant. Alij se castrat: p: regnu dei: q: p:re dicunt eunuchi. i. bñ vincen tes: ab eu qd e bonu: et niche qd e victoria: q: bñ vincit car/ nis tētationes: et isti vltimi merent.

Ego vt de me iterim loqr: nec scio: su h eunuch: nec studiosi: or: q d ethiopia. i. d extremis mu di finib: venit ad teplu: reliqt au/ f la regia: et tat' amator diuie scie fuit: vt etiā i vehiculo sacra lras legeret: Et tñ cu libru teneret: et s vba dñi cogitatioe pciper: lingua h volueret: labijs psonaret: igno/ rabat eu que i libro nescies vene/ rabat. Ueit philipp: ondit ei ie/ l su: q clausus latebat i lra. O mi/ ra doctoris virt: Eade hora cre/ didit eunuch: baptizat: fidel et/ n scius e: ac magister de discipulo/ pl' i deserto fonte ecclie: q i au/ rato synagoge templo repperit.

Ethiopia Ethiope dicitur a colore p:loz q: solis vicinitas torret. deniq: vim sideris p:dit hoim color. est em: ibi iug: est: na q: qd ei' e: sub meridiano cardie e' rē. Iste ethiops venerat adorare i hierlm: p que dña sua multa dona miserat templo.

Sadaces Reliq: aulā regia. Sadaces re gine ethiopi. Et vide q: oēs regine ethiopi dicebant Sadaces: sicut ro/ mani impatores cesares dicebant: nec habebat regi regio hec nisi a fe/ minis: ita scribit i historijs. f. Et/ tātus amator rē. cogitatioe co/ ciper. Del fm aliā lram: i cogitatio/ ne pciperet: q: bene eā meditabat.

Lingua volueret. frequēter repetēdo. h. Labijs psonaret. apte legēdo. i. Ignorabat eu rē. i. dñm iesuz: de q legit Esa. liij. c. Sicut ouis ad occisionē ducet rē. h. Venit philippus rē. De isto philippo dicit i historijs. Costat hunc philippū fuisse diaconū non aplm: si enī apls eēt: statim baptizat: man/ iponeret: nec ad h alios expectaret.

Philipp' In ista impositioe manuū ondebāt spūctūs sub aliq signo visibiliz que baptizati inuisibiliz receperāt i bap/ tismo. i. Mira doctoris virtus rē. h comendat mgri doctrinā p esse ctū suble qntē: q multiplex e: sic p: i lra. Dicit itaq: Mira doctoris virtus. i. efficaciar: et gre: m. Eade/ hora rē. et scius e. i. dño psecrat' i fide pfirmat'. Uide vbi exponit scius i opusculo d vocabu/ l' biblie. n. Ac mgri d disciplo rē. repperit. Istō expo/ nit sic: Eunuch' reuertebat a teplo qd erat i hierlm pulchru/ et deauratū: ad qd mlti ueniebāt. vñ dicit i lra: Synagoge

Synago/ ga. i. pgregatiois. Vos ecclie dicit sacra scptura spūalē itellecta. Sz desert' dicit: q a plurib' itelligētia spūalis deserit. Pl' g iuenit i h fonte q i teplo: q: ibi iuenit figuras et enigmata. h aut e vitas explanata. vñ dicit bonū vbu. Prou. xvi. c. fōs vite eruditio possidet: doctrina stulto: fatuitas. i. apta do/ Ecce me rē. (torib' ecclie et synagoge. La. VI. Ista e pclusio ist' p: rē: i q absolute ondit difficultas sacre scpture. et dicit Hiero. q supradicta breuie teti/ gur: vt paulin' itelligeret se nō posse itelligere sacra scpturā sine pmostrāte. vñ dicit o. Hec a me pstricta sūt breuie/ .i. leuie tactayl' summatim dicta. p. Hec eni rē. Istud e i terpositio: vel respicit qd dicit: breuie pstricta in qua sūt: vt itel/ ligeres te in scpturis sacris sine pmo r mōstrāte semitā non posse ingredi. q. Taceo de grāmaticis rē. Dic ondit difficultatē sacre scpture in cōpatione ad alias sciētias. Et p mo in cōpatione ad liberales: cū dicit: Taceo de grāmati/ cis rē. Resume diuisionē ist' p: rē. q. s. posita e in pncipio q ptermilla est cā breuitatis. insisto lre. Taceo de grāma/ tic' rē. Dramatic' dicit a grāma qd e lra: q: sumit initiū a lra. vñ grāmatica qli lralis scia: nō a pma pte sui: q: pmo tractet

Ter astronomiā et astrologiā aliqd differt. Na astronomia ce/ li pūtionē: or: obit: motusq: sideruz p:tinet: vel q ex cā ita/ vocēt. Astrologia dō p:im natural: p:im supstitiosa e. Natu/ ral dū ereq: sol et lune cursus: vñ stellaz: certazq: ipoz statio/ nes. Supstitiosa dō e illa quā mathematici sequūt: q in stell/ augurat: q etiā. xij. celi sig p singla aievl' corpis mēbra dispo/ nūt: sideruz cursu natiuitates hoim: moresq: p:dicare conāt. Per h p: q q ad qd e vtil: et q ad qd e dānabil: tñ gnaliē ibi/ sumit scia: sic p: p h qd seq: b. Et i tres ptes scindit. In doctrinā/ rōnē/ et vñ. i. i rōnalē p:iam: naturalē et moza/ lē. In. viij. li. d. ci. dei iuenies sat' d his trib'. ca. iij. Et i. Ii. Ety. li. viij. ca. vi. Hiero. posuit tria greca vocabula his tri/ b' eqpollētia q in qbusdā antiq: eplis sic inueni. Endiate. i. doctrinā. Dislogon. i. rōnē. Tetherian. i. vñ grecas lras p:mitto. c. Admino. ar. veniā rē. Dic ondit difficul/ tatē sacre scpture i cōpatione ad artes mechanicas. d. Lo/ go. i. pmoē. Aliq p logo habēt ligua. i. officio lingue. Et for/ te istō mouet eos ad scribēdū ligua p logo q: greci nō habēt abltm. vñ dicit Priscian' q abltm p:ri' e romanoz: q: nouie/ videt a latinis inē. h antiq:issimi grecoz grāmatici sextū ca/ sū posuisse videāt rē. e. Manu. i. officio man' .i. opādo/ Postea exēplificat d. f. Agricole rē. qd cupiūt ee. f. periti i ist' artib'. g. multo forti' sacra scptura q dicitur: e: si ne doctore n pōt itelligi. Lemētarij sūt q cū cemēto opant. Fabri metallozū

Brāmatic' vñ grāmatica qli lralis scia: nō a pma pte sui: q: pmo tractet

de lris: h p effectū: q: efficit lratū. vñ describit sic: Gramati ca e scia recte scribēdi: recte p:ncipiādi: et recte cōstruēdi. Rhetor vel rhetoric' dicit orator: a rhesis qd est locu/ tio: ppter copā locutiōis. Ii. in. ij. Etymol. describit rheto/ ricā dices: Rhetorica e bñ dicēdi scia in ciuilib' questionib' ad psuadēdū iusta et bona. s. Phi/ losophi. greca appellatioe vocant q latine amatores sapiētie interpretant. Est em p: q diuinay et hūanay rerū sciam h: et oēm bñ viuēdi tramitē te/ net. Ita dicit Ii. Ety. viij. t. Geo/ metris. Dic r hec geometra. et h geo/ meter. tri. dicit q tractat vel docet mē/ suras terre. Et cōponit a ge qd e ter/ ra: et metros mēsurā. Uñ hec geomē/ tria dicit ars q docet mensuras terre. v. Dialectici. sūt q docēt dialecti/ cā vñ studēt i ea. Dialectica aut e disci/ plina ad differēdas rez causas inēta. Ipa est p: hie spēs q logica dicit. i. rōnal. Et fm Ii. Etymol. ij. dicit a dia qd est de: et lecton qd e dicitio: q: de dicitis in ea disputat. Et vt scias orthographi/ am nois: nota hos vsus: Scribe p y grecū dya. tūc duo significabit. Scri/ be per i nostrum: sic dia/ deq: dabit. r. Musici. sūt doctores vel audi/ tores musice. Musica aut e p:ia mo/ dulatiōis sono catuz p:stēs. Et dicit a musis: q: p eas vis carminis et vocis modulatio antiq' qrebat: et sicut di/ cit Ii. Etymol. iij. Musice ptes sūt tres: Armonica: rithmica: et metrica Armonica: e q discernit i sonis acutū et grauē. Rithmica q requit i sonis in/ cursione vboz vtrū bñ son' an male/ cohreat. Metrica e q mēsurā diuiso/ rā metroz p:abili rōne cogit. Idez in eodē. P:ia armonica e q ex vocū cātib' p:stat. Scda organica e q ex flatu/ p:stis. Tertia rithmica q impulsu di/ gitoz nūeros recipit: sicut in cithara. y. Astronomi. sūt q docēt legē vel regulas d astris: et q astra nominant. Et cōponit ab astrū: et nomos lex: vel norma qd e regla. Uñ astronomia lex/ astroz q cursus sideruz: et figuras et ha/ bitudines stellaz: circa se: et circa terrā indagabili rōne pcurrit. 3. Astro/ logus. cōponit ab astrū et logos qd e pmo: vñ astrologia dicit ps astronomiet/ vt vitem' obiectionē: q possit fieri de/ lra q dicit: a. Quoz scia rē. vñ/ lissima e. Nota qd dicit Ii. ety. iij. in/

Rhetor Rhetorica Phi

Geometer

Dialectic

Dia

Musica

Quot ptes musice

Astronomia

Astrolog'

Ables ca rē greci

Ables ca rē greci

Ables ca rē greci

Ables ca rē greci

Ables ca rē greci

Ables ca rē greci

Ables ca rē greci

Faber quibet artifices cōiter appellant: s; p additōes cōiter specifi-
cant: vt cū dicitur: faber ferrari: faber lignari: rē. Manarij / sūt
Fullo q operant de lana. Fullones / qui pannos parāt z excandi-
dāt. Et dicunt a fulgeo fulges: qz faciūt pānos fulgere. Vel
Supellex vel qsi fortiter lauātes. **Supellex** dicitur
omne instrumētū z ornāmētū domus.
Et dicitur a suppleo supplex: quia supplet
defectū domus. a **Qd medicorū ē**
Doratus pmittūt rē. Ita scribit i eplis Do-
ratius epla. 2. rarij vbi dicit: **Mauc agere ignarū** nauis
tinet ab: otanū: egro **Ad** audet nisi q
didicit dare: qd medicorū ē **Promit-**
tūt medici rē. b **Sola scripturaz**
ars ē: quā sibi oēs tā viri q mulie-
res: tā docti q ilipietes: Uedicāt. i.
appropiāt z vsurpāt. c **Passim.**
i. cōiter: idifferēter: vbiqz. Et h pbat
Doratus p sūm Doratij dicētis i eplis: **Scri-**
bim' idocti doctiqz rē. Et pponūt
ibi optimi vsus de ista materia: **Du-**
tauit mentē pplus leuis: z calet vno
Scribēdi studio: pueri ptesqz seueri.
Frōde comas viridi cenāt: z carmina
dicitāt. Et subiūgit **Diero.** multa incō-
ueniētia q sequunt' ex taliū doctrina.
Et primo oñdit doctrinā taliū esse in-
eptā: cum dicit: d **Hanc garrula**
an' rē. oēs isti inepti sūt ad docēdū.
e **Delyrus. i. desipiēs. Lyrinia enī**
grece desipiētia est. vñ dicunt **Dige-**
nis Lyrinata errores ei' in qd' desip-
uit sūm **Isid. Etymol. x. delyrus dicitur**
mēte defect' p etatē: qz a recto ordine
z qsi a lyra aberrēt. Lyra enī ē aratio
nis gen' cū q agricole facta semēte di-
rigūt sulcos in qs oīs seges decurrit.
vsus: Pollice tango lyra: facio cū vo-
mere lyra. Item grecim'. Delyro di-
scordo: delyro deuio dico. Est lyra fōs
pni caput: ē qz lyra scōdi. Dorati' i. ij.
epla: Quicqd delyrant reges plectun-
tur achiui. f **Senex. quasi se ne-**
sciens. Scōdo ostendit doctrinā taliuz
supbaz: ibi: s **Alij adducto sup-**
cilio. vt etiā sapientes videant: quo-
rū supbia manifestat in supcilij abdu-
ctione: in grādū trutinātionē: in pbe
ostentatione. Supcilij dicitur quasi cilio
suppositū. Cilij est tegumen oculoꝝ:
sic dicit' qz celet oculū. vsa cilleo. les.
qd ē mouere: qz frequēter mouet. In
supcilij abductione: signū est supbie.
b **Trutinātes. i. cū magno pōde-**
re pferētēs. i **Grādia verba. i.**
inflata z intelligibilia: s; paz sciāt. vñ
optime cōpetit eis illud qd dicit **Do-**
rati' in arte. Telephus et peleus
cum paup z exul vterqz: **Droicit am-**
Ampulle pullas et sesquipedalia vba. **Ampul-**
le vel ambulle dicunt vba inflata: qsi
plena bullis in circūiti. **Sesqui dicitur to-**
tū. vñ sesquipedalia dicit' mēsurā toti'
Sesquiped-
lie pedis cōtinentia. Cetera plana sunt.
Tertio ostendit doctrinā taliū esse ineptā et p̄rosam: ibi:
k **Alij discūt rē. Mā magnū opprobriū ē q feminaz do-**
ctine se subiūciūt. Itē p̄rosus est q q docēt nō intelligunt.
P̄rohpudoz. dicit' p̄fusio sūm **Dapia. Et dicit a **p̄udeo. es**
qd ē. p̄cul pudere vñ aliq pudere. dicit' **P̄rohpudoz. i. cō-**
fusio ē. s. ita dicere. m **Edisserūt. i. aperiri: oñdūt: vald**
differūt: eminētē vel euidētē differūt. Cōponit em ab ex et
differo. ris. qd ē tractare dicere: sapienter loq: p̄firmare rē.
Quarto oñdit doctrinā taliū esse erro neā: ibi: n **Taceo**
de meis silib' rē. Ecce magn' error. Et subiūgit cam p̄pē
quā errāt cū dicit: o **Hec scire rē. q. d. vitiōsissimū ē au-**
ctoritates q ad p̄positū nō faciūt assumere z violēt p̄ sua vo-
lūate eas exponere: sic faciūt illi q vsus **Virgilij z **Homeri******

exponūt de ip̄o: cū auctoz lōge aliena fuerit intētio: z maxie
corā itelligētib' nō deberēt h̄ facere. **Trinua sic.** dicit q in
cōgrua aptāt testimonia. p **Quasi nō le. ho. z virgi-** **Virgiliocē**
liocētonas. i. opuscula d vsibus homeri et virgilij cōpositi- **tona**
ta. Exceptiones qdā sunt de libris homeri z virgilij: z i du- **Homerocē**
os libellos redactē: i qd' multi vsus **tona**
p̄ter p̄dictoz auctoz intētionē adap-
tāt ip̄o. Excerptores aut libros ho-
meri et virgilij trāscurrētēs vbiqz
iueniūt aliqd qd sue materie possent
adaptare / p̄ucto figuerūt: vt qn cōpi-
larēt p̄mpti' iuenirēt: z ab h̄mōi p̄i
ctide cētones d icūt sc̄pta cōpilata ex
vsib' hincide collect: z sū nūc z p̄i
nuat. Ceto ei' d̄bū grecū idē ē qd p̄i
go. vñ dicit' h̄ ceto onis: idē. s. qd p̄ict'
vel p̄ictatio. Isi. j. Etymol. vbi agit
d metris ibi dicit: q cētones sūt q de **Cētones**
carminibus homeri et virgilij p̄ria
opa more cētenario ex mult' hincide
cōposit' vñ sartiūt corp'. vñ sū ip̄z
cētones dicit' a cētū. Et nota q decli-
nat' h̄ virgilioceto: et hic homerocē-
to. vñ homerocētonas accusatiū gre-
cus ē: z sūt virgiliocētonas. Cōpo- **Eudochia**
sūt aut homerocētonas d ip̄o **Eudo-**
chia v̄roz **Theodosij mōris. Virgilio**
cētonas sc̄psit **Proba v̄roz **Adelphi** **Proba**
i qd' posuit p̄ magna pte p̄tinetiā no-
ui z ve. te. Et credo q op' illud cōti-
net septigētos z qnq' vsus. Isi. dicit
ea i. j. Etym. ca. xxxviii. q d fabrica mū-
di z euāgelij plenissime exp̄sit. Cō-
exponam' fram. Dicit enī q icōgrua
aptant testimonia z male intellecta.
Quasi nō legerim' ho. rē. sicut
z ip̄i qd falsum est. q **Ac nō sic**
etiā **Maronē rē. Ita lra ē **Hie-**
ro. Cōstrue sic: **Ac. p. z. Et resume q**
si ita loq̄t: **Quasi nō lege. home-**
rocētonas z **Virgilio cētonas: qn**
nō possim' sic. s. sic ip̄i dicere. i. dicit
do affirmare. maronē. i. virgiliū sū
ne ip̄o. i. nō itelligēdo d ip̄o vel nō
habito respectu ad ip̄m fuisse / xp̄ia-
nū. i. auctes qs ip̄i assumūt scripsit **D**
se de ip̄o. q. d. posse' dicere si velle
m' q virgili' libzū scribēs itelligeret
de christo: cū tñ i v̄itate nō h̄ diceret
de ip̄o: s; h̄ dicere nolū' ne icōgrua
testimonia vsurpem': sic illi q dicit' eū
intelligisse d ip̄o. r **Quia sc̄psit**
rit: **Ita redit rē. vt p ordinē oñdat**
q dicte auctes vsurpate sint: nec de
christo loquant'. Nota q pollio dur-
germāci exercit': capta salona ciuita **Pollio**
te dalmatie: eodē anno p̄sul roman'
fieri p̄meruit. vñ **Virgili' i **Buccol.****
iii. egloga. Qui te pollio amat ve- **Vir. i buc.**
niat q te qz gaudet. s. venisse ad p̄su- **egloga .4.**
latū. Eodē anno habuit filiū quē sa- **¶ Fnei. i.**
lona deuicta saloninū vocauit: q na- **Salonin'**
t' parētibus risisse dicit. qd erat malū
omen: qm in ip̄is p̄mordijs interijt.
Virgili' dō volēs omen illd i bonū **Astrea vir-**
puerere: dicit q ip̄o regnāte erit iusticia i tra. Et multipl' cō **go**
mēdat eū d. **Ita. s. nato salonino. et. i. etiā **Ygo. i. iusticia re-**
dit. Iusticia dicit' sūm fabulas filia fuisse **Astracci gygāt. Ygo**
qz icorrupta dicit' ecē. **Quidius. j. metamor. Dicta sedet pietas** **Quidi' .j.**
z **Ygo cede madētes. Ultima celestū terras astrea reliquit.** **metamor.**
s **Redeūt sa. regna. s. p̄ma etas q fuit aurea. vñ **Qui-**
di': **Aurea p̄ma lata e etas. t **Ita nō. p̄genies. s. **Salo-****
nin'. celo demittit alto: qz natiōe celest' reputabit. p̄ p-
bitates suas. Dia illa iuenies i **Buccol. in. iij. egloga. Itē**
alia auctas: **Hate mee vires rē. nō ē dicta d christo: imo**
sicut p̄t in fine p̄mi encidos vba sūt **Ueneris ad **Supidine****
filiū suū supplicāt: vt assūpta forma **Iuli **Ascanij nepot' sui****
s; filij **Ence quē diligebat **Dido** cartthaginēsis regia inflā-**
maret eam**********

Expositio epistole

Et maret eā ad amorē Anee. Itē illa anctas: a Talia per
stabat rē. non de xpo s; de Anchyse d; in. ij. Eneidos. Cū
enī Aneas patrē suū d; troiano icēdio i humerz exportasset:
r cū eo fugā inire voluisset: ille nullo mō cū eo voluit erula/
re: nec Troiā iā succensam deserere. Cū d; de eo ibidē: Ab/
negat absēsa vitaz pducere Troia
Exiliūq; pati rē. Et cū esset veterān^o
volebat mori in terra natiuitat; sue.
In fine dicit Virgili^o de eo: Talia
pstabat memorās firulq; mane
bat. i. firm^o s; in pposito nō recedē
di a troia. b ¶ Puerilia sūt hec.
hic ondit doctrinā taliū ridiculosā:
q; ea docēt q; nō habēt scientiā ad
modū pueri balbutiētis: r necdū ple
na vba formare sciēt. vñ dicit: Pue
rilia sūt hec: et circulatorz ludo
silia: docere qd̄ ignorēs. q. d. pue
ri nesciūt discretione boni r mali: s; r
nec isti. Itē puer? sedētib^o i circuloz
vñ^o currit i circūtu tenēs aliqd̄ i ma
nu sua: qd̄ depōit si pōt retro inr ali
quē illoz: q; si fuerit dep̄hēsus/ ab ill
iuxta quē res deponit: resumit rē de
positā r pcedit i circūtu suo. Si dō
stati nō fuerit dep̄hēsus: ille inr quē
d̄posita ē circūit p illoz: r ille sedet cū
alijs. Et iste lud^o appellat̄ circulator
ri^o. Et sicut iste lud^o laboriosus est r
infructuosus: r iō ridiculosus. sic s; r
doctrīa taliū ridiculosā ē. Aliq; tñ ex
ponūt illud de ludo circēsi. de quo di
cit Isid. Etymol. xvij. Circenses lu/
di ideo dicti vel a circūcundo: vel q;
vbi nūc mete sūt/ olim gladij ponebā
tur q; quadrige circūbāt: r inde di
cte circēses: ab ensib^o circa q; curre/
bāt. Siquidē etiā i litore circa ripas
fluminū cursus agitātes gladios in
ordine i litore ripe ponebāt. Et erat
artis: equū circa pericula torquere.
Cū r circenses dicti: q; i circū enses.
Iti ludi periculosi r infructuosi erāt: sic s; r doctrina taliū: q;
dicit: Puerilia sūt hec r circulatorz ludo silia: doce/
re qd̄ ignorēs. c ¶ Immo vt cū stomacho loqr. i.
indignatiōe loquar. d ¶ Nec hoc qd̄ scire qd̄ nescias
i. ignorare te habere defectū scie. Stomachus grece os vo
cat: eo q; ostiū ventris sit: r ipm cibū excipiat atq; ad intesti
na transmittat. Ita dicit Isid. Etymol. x. Et inde dicit sto/
machus a. um. i. iracundus: furibūdus: indignabūdus. Et
stomachoz aris. irasci: furere: indignari. ¶ Ca. VII
¶ Delicet manifestissima ē genesis. sicut dictū
est supra. Nec est quita pars principalis istius eplē:
in qua ostendit̄ difficultas sacre scripture: r ideo non pōt in
telligi sine doctore. Et diuidit̄ in duas ptes: in quarū prima
ostendit̄ ista difficultas sacre scripture piculariter libros ali
quos pstringēdo. Secūdo generaliter p libros singulos dis
currēdo. Prima ps icipit̄ ibi: Liber i apocalypsi. Secū
da hic: Delicet manifestissima rē. Itē ista ps h; tres.
In prima ostendit̄ veteris testamenti difficultatē. In secūda
ostendit̄ affectū suū ad sacra scripturā: et humiliter cōfiteatur
ignoratiā suā: ibi: Vernis me rē. In tertia innuit noui te/
stamenti obscuritatē: ibi: Langā r nouū. His visis lre
insistam. ¶ Pri^o dixerat q; ridiculosū est tibi docere qd̄ igno/
ras/ et ignorare qd̄ nescias. ¶ Quidē. i. videre h; q; dixerim
hic. q. d. vbi g; a: s; m opinionē istoz: manifestissima. i. fa
cillima est genesis: s; in veritate difficillima est. Et h; ondit
dicēs: In q. i. agit r scribit̄. De creatura mūdi: Gen. i.
De exordio generis hūani: Gen. ij. De diuisione ter/
re: Gen. x. r. n. De p̄fusiōe linguaz: Gen. xi. Et gente
vsq; ad egyptū scribit̄ hebreoz. a. xij. ca. vsq; ad. xlvij.
Assignādo istaz ptiuz diuisionē ondit Hieronym^o p̄tinetie
genesis difficultatē r mysterioz innuit obscuritatē: vt exclu/
dat eoz stultā opinionē: r s; r facit i alijs libz. Liber genesis
hebraice d; breschith: grece γένεσις: latie gēnatio. ¶ s; m
Isid. Ery. vi. sic appellat̄: eo q; exordiu mūdi r gēnatio seculi
in eo cōtineat. ¶ Datet exodus. s; m eoz opinionē: sed
difficillim^o liber est s; r vitatē. r hoc pbat tagēdo ipsi cōtinē

tie difficultatē dicēs: s; ¶ Cū decē plagis. s. ca. viij. ix. x. s;
xi. xij. h; ¶ Cū decalogo. ca. xx. Decalogus d; a decē r lo
gos qd̄ ē sermo: quasi decē pceptoz locutio: vel ipa decē pce
pta. i. ¶ Cū mysticis diuinisq; pceptis. xij. xxi. xxij. xxiij. ibi
enī de iudicialib^o agit: r multa mysteria tangunt. Itē liber
hebraice dicit̄ Ale smoth: grece exo/
dus: latine exitus eo q; egressum ppli
isrl de egypto diserit. Et nota q; sicut
nos noiamus psalmos a pncipijs: ita
hebrei a pncipijs iponunt noia libris.
vnde Ale smoth sonat: hec noia: s; m
Remigiū scribit̄ esse smoth: s; m Isido
rū helle smoth. Exodus cōponit̄ ab ex
r odus via. Itē odos laus vel cātus.
¶ Q; aut quidā dicunt q; p via scribit̄ p
omicron. i. o brenē. p cātū dō p ome/
ga. i. o longū: nō semp seruat̄ in cōpo/
sitē. vnde Iuuenalis in primo. Si qñ
theatro: maestas tādēq; redit ad pul/
pita votum. Exodium. i. cantilena.
k ¶ In p̄mptu. i. in apto. l ¶ Et
leuiticus liber. supple s; m opinionē
eoz: sicut dictū est. s. Cū s; tales Die
ronym^o notat ipius difficultatē cū di/
cit: m ¶ In q; singula sacrificia:
imo singule pene syllabe r vestes
rē. de vestib^o aaron pncipaliter agi
tur Exo. xxvij. Per recapitulationē
Leuitici. viij. Itē liber hebraice dicit̄
vaijkra: grece leuiticus: quia de electi
one r ministerio leuitaruz agit: latine
offerentiuz vel sacrificatorū: q; de sa/
crificijs et de his q; offerbant̄ ex lege
tractat. Et nota q; hebraice. vai/
nat et ikra/ vocauit: more hebreoz q;
a pncipijs denominant libros suos:
tñ nos ponim^o/ apt p r. Et dicim^o vo
cauit aut. n ¶ Numeri vero: non
ne toti^o arithmetice rē. Ita inme/
ni scriptū in antiquis. Tagēdo libri
cōtinentiā ipius innuit difficultatem:
¶ Mōne toti^o arithmetice. h; dicit̄ p r
numez in caplo. Prophecie Balaā. xxiij. et. xxij. Qua
dragitaduazū māsiōnū. xxij. Arithmetica ē disciplina
numeroz: r d; ab ares. i. virtus: r rithmos qd̄ ē numerus:
quia tractat de virtute numeri. Vel dicit̄ a rithmon quod ē
numerus: q; tractat de virtute numeri: cuius auctor primus
Pythagoras fuit. Hic herem^o dicit̄ desertū sicut dicit ma
gister in historijs. Ille liber hebraice dicit̄ vaidabber: quod
apud nos sonat: Et locut^o est: tñ nos nō habem^o. et. Mōne
greū nō habem^o in scripturis nostris: nā grece arithmos: di
cit̄ latine liber numeri vel numeroz. Vel dicit̄ qñq; numeri
pluraliter: sicut solet dici: hic legit̄ in numeris. Verito aut
h; noie censet̄: q; quattuor: hic pncipaliter numerant̄. s. de
omni p̄plo viri apti ad arma ferenda: primogeniti leuite: q;
etiā bis numerāt̄. r māsiōnes p quas pfecti sūt. ¶ Deu
teronomiū dō rē. Itē liber hebraice dicit̄ elle hadborim
qd̄ sonat: hec verba. ¶ A pncipio dicit̄ more hebreoz. s; m
Remigiū hadborim hebraice: deuteronomiū grece: scda le/
gislatio latine: Greci appellāt̄ deuteronomiuz scdam legē/ a
δευτερος. i. secūdū: r νόμος: vel noma qd̄ ē lex. vñ d;
hoc deuteronomiū. i. secūda lex. Et ex h; qdā errātes dixerūt
duas eē leges. Unā datā a deo/ q; i libris pcedētib^o p̄tinet̄.
¶ Aliā a moyse in hoc libro. Et dicit̄ q; d; illa lege dictū est. s.
j. numeroz: Locutus est de^o ad moysen. de illa dicit̄ hic: A
cutus est moyses ad oēm isrl. Ad h; scien dū q; pentateuchus
nō ē nisi vna lex q; ab Aplo r alijs sepius vocat̄ lex Moyfi
q; lex dei. Hebreus vocat̄ etiā hos qñq; libros: thozath. i. le
gem: Nec ob aliud dicit̄ iste liber. secūda lex: nisi q; p̄dicta
in pcedētib^o libris hic iterant̄ quasi lex iterata. Iterantur
aut̄ hic tria r trib^o d; causis. Precepta r cerimonie / ad cōmē
dationē memoriē r ipsoz p̄firmationē. Beneficia dei/ ad ro
borandā in illis dei dilectionē. Flagella que murmurantes
sustinerūt / ad incutiendū timorē. ¶ Et euāgelice legē
p̄figuratio. Sicut enī moyses veterē legē q; dicit̄ lex timo
ris iterauit: explanauit r cōsumauit: addēs pceptū amoris:
sic saluato: noster eandē legem iterauit: mysterie reserauit:
r cōpletio: em fecit in lege euāgelica: q; est tota amoris: r in
hoc moyses

Virgili^o ij.
eneidos

Circulato
ri^o ludus

Circēsis lu
dus

Stomach^o

Isidorus

Diuisio

genesis

Exodus

Iuuenalis
in primo

Leuiticus

Arithmeti
ca

Deuterono
mium

deuterus
nomos

Lex moyfi

In hoc Moyſes typum gerit xpi. Secunda lex figura fuit euangelij. Lex continebat figuras quarum in euangelio manifeſtaſſe vitas.

ſuiſſe Job vt dictu eſt. q. Uenia ad ieſum naue. i. ad li brum Joſue: q. fuit filius naue: vnde dicitur bennun. i. fili naue: vel nun/qd ide eſt. Cognominat aut ſic ad differetia Ieſu filij ſyrach pronepotis Ieſu magni ſacerdotis: qui ſcripſit Eccliaſticu. Ite ieſus naue trinomius fuit. dicebat em ieſus

Petateuchus

Proſa

Verſus

Sermo

Job

Quis copo ſuit librum Job

Jobab

a pfiguratio: none ſic ea hz q prio/ b ra ſut vt tn noua ſint oia: De ve d terib hucufq moyses: hucufq e pēpēteuchus: qb f qnq vbif loq ſevelle apls i ecclia s gliaf. Job exēplar patientie: q nō myſteria ſuo ſermone cōplectit: b Proſa incipit: vſu labit: pedestri ſermone finit: oēſq leges diale ctice: ppoſitione: aſſūptioe: cōfir matione: cōcluſione determinat. m Singula i eo vba plena ſut ſenſi b. Et vt d ceteri ſileā: reſurrectio nē corpoz ſic pphetat: vt null d ea vel manifeſti v cauſi ſcripſe rit. Scio inqt q redēptor me vi uat: z in nouiſſimo de terra ſurre cturus ſim: z ruruſum circūdabor pelle mea: z in carne mea videbo deū: quē viſur ſū ego ipſe: z oculi mei cōſpecturi ſunt: z nō ali. Re poſita ē hec ſpeſ mea i ſinu meo. Uenia ad ieſum naue/typū dñi: nō ſolū i geſt: verū etiā z i noie. pſert Traſit iordanem hoſtiū re gna ſubuertit: diuidit frā victoriā p pto: z p ſinglas vrbes: viculos: mōtes: flumina: torrētes atq cōfi nia ecclie: celeſtisq hierz ſpirita lia regna deſcribit. In iudiciū li bro: q t pncipes ppli tot figure ſut Ruth moabit: eſaie explet vati cinū dicentis: Emitte agnū dñe dominatore terre: de petra deſer ti ad mōtē filie ſion. Samuel in heli mortuo: et in occiſione ſaul: veterē legem abolitam: porro in ſadoch atq dauid noui ſacerdo tij nouiq imperij ſacramēta te ſtaf. Malachim id ē tertius z q r tus regum liber: a ſalomone vſq ad iechoniaz: z ab hieroboā filio nabath vſq ad oſee: qui ductus

ioſue z oſee. r Typum domi ni zc. pſert. i. pſendit. s Tran ſit iordanē. iij. ca. r Hoſtiū re gna ſubuertit. a. vj. ca. vſq ad xij. v. Diuidit terrā victori p pto. a. xij. vſq ad. xxiij. r Et p ſinglas vrbes zc. deſcribit: q. d. ſpūaliter de militanti z triūphā ti ecclia exponunt. y In iudiciū libro zc. tot figure. In figuraruz multiplicatione oſtendit difficultas ſpūalis intelligētie. Ite liber d: So phim hebraice: qd iterptat ſpeculās eos: vel ſpeculatoz eozuz: qz vſq ad heli ſacerdotē deſcribit indices q ſu erunt ppli ſpeculatozes: z iō appella bat liber iudiciū tāq a materia. Ci det tñ qbusdā auctorib ſic noiatuz: vt chronice ſcribende quifq iudicuz ſuū tempus in actis redegerit: qz au tem i vnū cōpegerit dubiū eſt: Qui dam dicunt q ſamuel: alij q eſdras. Veriſimilius videt q ececbias qui parabolas ſalomōis et libru Regz. in vnū collegit: ita ſcribit i hitorijs. z Ruth moabit. i. d moabit di regione exiſtēt. a Eſaie explet vaticiniū. i. pphetia. b Dicen tis. xvi. c. c Emitte agnū zc. Glo. Ruth moabit nupit Booz: ex quo Obeth genuit: ex q Jeſe pa ter Dauid. de cui ſemine virgo ma ria pceſſit: q xpm cōcepit et peperit: dicit ergo: d De petra deſerti: id eſt de Ruth gentili. Bētes em la pides p deo colebant: et ideo a deo deſerti erāt. e Ad montem ſi lie ſion. i. hieruſalē. Vel potius ad ecclia que eſt in cōtēplatione tanq ſpeculationis filia. f Samuel i Liber Sa muelis zc. Liber regū apud nos diſtinguit in quattuor volumina: ſm hebreos in duobus libris cōſiſtit: quozū pri mus dicit Samuel a nomine aucto ris: ita ſcribit in hitorijs. Alij dicūt q primā partem ſcripſit Samuel: ſe quētia vero ei vſq ad calcē ſcripſit dauid. Secundus liber dicit Da lachim: id ē Regū a materia: quē q dā vocant malachot qd ſonat regno rum: ſed vitioſe. agit enim d vno re gno iudeoz tātū: z de regibus eius: ſed in duo diuiſum fuit. Script au tem ē chronice liber iſte ſub ſingulis regibus: qui compactus eſt in vnū a hieremias: qd ex inde patet: q ideo eſt ſinis huius libri et hieremie: ita ſcribitur in hitorijs. dicit itaq: Sa muel id eſt primus liber reguz: apud hebreos: qui primus et ſecundus di cit apud nos. s In heli mor tuo. i. Regū. iij. d. v Et in oc cione ſaul. i. Regz. xij. b. i Legem abolitā. i. de letā. In morte heli ſacerdotis et ſaul regis tranſlatio regni z ſacerdotij pfiguraf. ideo ſequit: k Porro in ſadoch at q dauid zc. In ſadoch. ij. Reg. vij. d. In dauid. ij. Reg. ij. a. l Malachim id eſt tertū zc. a ſalomone vſq ad iechoniam zc. A ſalomone. iij. Reg. iij. vſq ad iechoniam. iij. Regū. xxiij. Caue ne decipiaris in nomine: quia alio nomine dicebat Eliachim filius ioſie. Inter iſtos duos deſcribit regnum iuda. m Et a hieroboam. iij. Reg. xij. vſq ad oſee. iij. Regum. xvij. Inter iſtos duos deſcribitur regnum iſrael. c Regnū iuda

Judicuz li ber

Liber Sa muelis

Reguz liber

Expositio epistole

a Regnū iū. Per regnū iuda designat paucitas fidelium: p regnū iū/militudo hereticorū. **b** Duodecim pphe. f. minores. **c** In vni^o volumi. angu. rē. In plogo sup. **d** See dicit expitius. vbi ait: Hoc tm̄ vos o Paula r Eusto/chiū amonitas scire volo vñū librū eē duodecim, ppharū. s; q̄

Samarita

rein vno volumie coartāt: i. plogo libri regū ponit rō. vt scz tot essent libri quot sūt littere alphabeti apd hebreos. **d** See crebro nominat ephraim rē. Per ephraim sicut dicit Hieronymus super Osee. v. a. hieroboā signat. Moie iegrael decē trib^o. Iste hieroboā q̄ fuit d stirpe Ephraim filij Ioseph: regnavit sup decē trib^o: r fecit populum idolatrare: sicut scribit. iij. **e** Reg. xij. g. **f** Samaria: civitas ē metropolis decē tribuum a q̄ ois regio in circūitu nomē accepit: quā Sennacherib rex assyrioz construxit: vocavitq; samariā. i. custodia: q; qñ isrl̄ transfuit Bedos/ibi custodes pstituit: ita dicit Isidorus Et. xv. Item Hierony. super viij. Osee. Nō i vrbē Samaria positi erant vituli: sed in dan r bethel. Per samarias q̄ oēs vrbes decem tribuū signant. **f** Ioseph. nō recolo me legisse in Osee: forte vitio scriptoris ponit h: vel intelligit i filio suo ephraim: qd̄ videt habe/ri ex glosa Hierony. Osee. i. vbi dicit Iegrael ē metropolis in regno: samarie iuxta quā sunt capi latissimi: r vallis vasta plus q̄ decē milia b^o passuū. iij. Reg. xvij. d. In hac cōmissio prelio ab assyriis: celus est israel. i. decem tribus q̄ dicte sunt ephraim: ppter hieroboaz d ephraim genitus: qui primus fecit scisma in pplo. Dicunt et ioseph: quia ioseph erat pat̄ ephraim. **g** Bezrael interpretat semē dei: q̄ christus est in q̄ vere implet qd̄ p sanguinē Naboth iegraelitis pfigurāt. **h** Et vxore fornicariā. Osee i. a. i. Et adulterā: maritū expectantem. Osee. iij. vbi dicit glo.

Iegrael

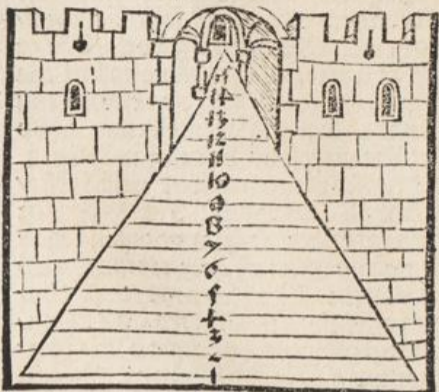
i Sicut p fornicariā decē trib^o: ita p hāc adulterā indeā spūaliter intelligim^o rē. In summa tene qd̄ dicit Isido. Et. vij. Osee saluator aut saluās: dū enī irā dei ad pplm̄ isrl̄ ob crimē idolatrie pphetasset: domui iude salutē pñciauit. ppter qd̄ Ezechias rex iuda sublat̄ idolis: q̄ pcedentes reges cōsecrauerāt: tēplū dñi purgasse aut purificasse monstrat. **k** Iohel filij rē. Aliq̄ libri habēt: Terra duodecim tribuum: s; dicit Hiero. i. plogo sup Iohel: q̄ incipit: Scūs iohel rē. q̄ i hūc pphetā. i. fm̄ hūc pphetā omē qd̄ dicit pncipaliter ad tribū iudā r ad hierlm̄ ptinere credēdū ē: r nullā oīno isrl̄ raelis. i. decē tribuū in h fieri mētionē. Aliq̄ tm̄ glosant h qd̄ dicit: nullā: supple ad corrigēdū: qm̄ de eis facit mētionē: r ducēdo mala ip̄oz in exēplū: vt caueāt due trib^o. d h nolo cō

Herucha

tēdere: s; credo Hiero. q̄ dicit nullā oīno rē. **l** Herucha vocat vermis q̄ i caulib^o iuenit. **m** Bruchus vocat fer^o locuste añq̄ habeat alas: deinde cū incipit parū volare dicit at telab^o: cū dō pleniter volat dicit locusta. **n** Rubigo. ē qm̄ tenere fruges noxio rore pcutiūt: et vertūt tā culmi q̄ spice i rubore minij coloris vel sinopidis fm̄ glo. p heruchā assyrii r chaldei signant: p locustā perse et medip: p bruchū macedones r oēs successores alexandri: p rubiginē romani. fm̄ Greg. p heruchā nota libidinē: p locustā inanē glām: p bruchū vētris iglūiē: p rubiginē irā. Scdm̄ Hiero. Aboralit p hec q̄ttuor signat q̄ttuor animi passiones: q̄ si vltra modū domi/nāt: auferūt salutē aīe. Aristicia d pñti aduersitate. Gaudū de pñti psp̄itate. Timor d futuro malo. Spes d futuro bono. **o** Effusum iri. i. effūdēdū eē: Iohel. ij. g. Post hec effūdā spm̄ meū sup oēm carnē rē. Sup cētūigiti. Act. i. c. Erat aut turba hoīm fere cētūiginti. Itē Act. ij. a. d; d effusione spūsancti sup eos: q. f. repleuit totā domū vbi erāt

Aboralit

sedētes. **p** Qui cētūigiti. Ad euidētiā istī lfe depin ge trigonū eqlaterū: i cui^o pma linea pone vñū: i scda duo: i tertia tria. Et ita paulatim r p icremēta multiplicādo pcede vsq; ad decimā qntā lineā: i q̄ pone q̄ndecim: r postea totā sū mā nūera: r iuenies cētūiginti: r i qlibet latere trigoni iuenies quindēcim: ppter hoc em̄ d; equi laterus sicut patet in subscripta figura.

et h est qd̄ dicit: Qui cētūiginti surgentes paulatim. i. de linea in lineam. **q** Et p icremēta. i. p additiones vni^o in qlibet linea. **r** Efficiūt numerū q̄ndecim gradū. i. q̄ndecim psalmoz gradualū. **s** Qui i psalterio cōtinēt. Syllabe ad lram̄ in tēplo salomōis in hierlm̄ erant q̄ndecim gradus p q̄s ascēdebāt ad tēplū: et qñ cātores solēnter pcedebāt: incipiebant ab inferiori: et ascēdebāt pcessionaliter vsq; ad sūmū: r stando in singulis cāta bāt vñū de illis psalmis gradualibus. **t** Unde dicit sūt psalmi gradualis a gradu vel a gradior: q; gradatim cantabāt ibi: Syllabū aut in illis multipliciter est. Sūt em̄ ibi tres q̄narij. fm̄ p̄tinet ad incipiētes. scds ad p̄ficientes. terti^o ad p̄fectos. Prīm^o em̄ cōsistit in declinatōe a malo: r prim^o gradus primū q̄ narij ē clamor liberatiōis a miseria huius seculi: q̄ determinat in hoc psalmo: Ad dñm cū tribularer clamau. Scds grad^o ē fiducia liberatiōis: q̄ tangit in scdo ps. Auauit oculos meos rē. Tertius grad^o est leticia ex cōsideratione si

Quindēcim gradus

psalmi gradualis

nis tribulationis. ibi: Letatus sum rē. Quartus est cōtinuatō supplicatiōis p liberationē que subiūgit quarto ps. Ad te leuau. Quint^o est gratiarū actio p liberationē: ibi: Nisi qz dñs. Scds quinari^o incipit: ibi: Qui cōfidūt. et p̄tinet ad p̄ficientes. etenī ad p̄ficiendū in bono. Prīm^o gradus est cōfidentia christiani: q̄ tangit ibi: Qui cōfidūt. Scdus gradus est cōsolatio seminantis misericordie opa: ibi: In cōuertēdo. Tertius gradus est oīm bonoz dō attributiō: ibi: Nisi dñs. Quart^o est beatitudo timozis: ibi: Beati oēs rē. Quint^o est firmitas patientie: ibi: Sepe expugnauerūt me. Tert^o quinari^o incipit: ibi: De pfundis. In quo nota tur cōsumatio in bono: r ideo p̄tinet ad p̄fectos. Prīm^o gradus est cōfidentia supplicatiōis: ibi: De pfundis. Scds hū militas cōfidentis: ibi: Domine nō est exaltatū. Tertius est desiderū edificatiōis dom^o dei: ibi: Memēto dñe. Quart^o est charitas. primū: ibi: Ecce q̄ bonū. Quint^o ē charitas deit: ibi: Ecce nūc bñdicitē. Vel sic: ad decimū qntū gradū ascendit. scz ad charitatē dei q̄ ponit in vltimo gradu: q̄ charitatē implet: q̄ q̄ndecim affect^o habet. i. Cor. xij. b. Charitas patiens est rē. Unde hec figura dalmatica habet altrinsēcus q̄ndecim ordines sūbriarū. Itē ad quindēcim gradū ascendit qui mandata veteris ac noui testamenti custodit: iuxta illud Eccl. i. a. Da ptes septem necnō r octo. Talis ascēdit p q̄ndecim gradus qui erāt in tēplo Dicit. v. b. Suscitabit dñs super eū septem pastores r octo p̄mantes. Item qui per virtutes ad quindēcim gradus ascendit: vt dicit sup illos psalmos: habebit spiritūsanctus qui in centumviginti discipulos missus est: et hoc est quod dicit Hiero. Qui mystice continētur. Et hoc ipsum representat ecclesia tempore quadragesimali recitando eos in matutino.

Amos pastor

Amos pastor et rusticus et ruborum mo. distringens:...

Que sunt in monte samarie. i. emi- nentia potestatis ut humiles opprimat. s. Et ruitura do- mi: maiorem minoribus testat. vi. ca. v. lo. exponit d. de- ce et duabus tribubus. h. Ipse cernit fictorem locuste. vij. ca. Fictor locuste dicit dñs cuius iussu multitudo locusta...

Tropologia

Damascus

Salaad

Saga

Tyrus

Idumea

B

Ammonite

Balaath

Moabite

a mystice continet. Amos pastor et rusticus et ruborum moza distrin- ges: pauci vobis explicari non pot. Quis enim digne exprimat tria et quattuor scelera damasci: gage: tyri: idumee: filiorum ammon et moab: et in septimo octauoque gra- du iude et israel: hic loquitur ad vacas pingues que sunt in monte samarie: et ruitura domus maio- rem minoribus testat. Ipse cernit fictorem locuste: et stater dominum super murum litum vel adamantinum et vicinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus: et famez in terra: non fame panis neque sitim aque: sed audiendi verbum dei. Abdias qui interpretatur ser- uus domini: perdonat contra edom et sanguineum terrenum: fratris quoque iacob semper emulum ha- bita pulcherrima: naufragio suo passionem domini figurans: mundum ad penitentiam reuocat: et sub nomine niniue salutem gentibus nunciat. Micheas de morasthi coheres...

ru cooperuit terram pmissionis in prin- cipio germinatum serotini imbris: id est in primo vere quando omnia vire- re incipiunt. Sed interlineariter di- cit fictor. i. creator assyriorum que p locu- sta signat. Vel fm q plenit dicit in glo. marginali vbi dicit: Sicut locuste si in principio serotini imbris veniunt quia cuncta vident et ois ager parturit: cuncta fere consumunt: sic Sennacherib adueniens dum floreret regnum decem tribuum: cuncta vastavit et captiuauit. Et stater dominum super murum litum. Hec est littera Hiero. k. Vel adamantinum. Hec est littera septuaginta. Durus litus id est supinductus. Et dicitur a lino. is. lini ut linire. litu. litu. quod est supinduce- re. Per murum figurat diuina protectio. Per limitationem que pulchrioris et sortio- re reddit murum figurat virtutum pul- chritudo. Per adamantum qui non dis- soluit nisi sanguine hircino: notat p- seuerantiam in bono: vel inseparabili- tas a deo. Ro. viii. g. Quis nos se- parabit etc. Et omnia ista comminat do- minus inferre iudeis propter peccata sua. Et vicinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus. Per vicinum intelligit vicinum tempus captiuitatis. Sicut enim vicinum trahunt rami arborum ad carpenda pomum: ita primare facit tempus captiuitatis. Et fame in terra etc. Istud in- telligit de subtractione verbi diuini que post resurrectionem domini missa est iude- os: sicut inuit iherosolimitani. n. Abdias que interpretatur seruus domini etc. Vide plogum in Abdias: que incipit: Jacob patriarcha etc. et habebis eui- dentiam eorum que hic dicuntur. sicut dicit...

L

Durus litus Allegoria

Abdias

Stymologia

Jonas

Morasthi

Stymologia

Ido. Stymol. vij. Abdias seruus domini dicitur: sicut enim moy- ses famulus domini: et apostolus seruus christi: ita iste ad gentes missus videtur et predicat que prophetali digna sunt ministerio et seruitute: inde dicit seruus domini. Predicat autem destructionem idumee. vnde dicitur Perdonat contra edom: id est terribiliter eum increpat. Quod autem subdit sanguineum terrenum in- terpretatio est nominis. Sanguineum erat: quia fraternum sanguinem stiebat. Terrenum: quia circa terrena erat occupatum. vnde Beñ. xv. d. Factus est esau vir gnarus venandi et homo agricola. o. Fratris quoque iacob semper emulum. i. invidum. Beñ. xvij. g. Venient dies lucis propter me: et occidam iacob fratrem meum. Hanc spiritalem appellat prophetica increpatione. Sedm Hiero. iste Abdias spiritualiter dicitur seruus domini: quia abscondit et pau- uit ceterum prophetas: quinquagenos et quinquagenos in speluncis cum in- terficeret Becebel prophetas domini. iij. Reg. xvij. c. p. Jonas colubam. Isti dicitur in vij. sty. Jonas interpretatur colubam sive dolorem. Colubam pro gemitu quoniam in ventre ceti triduo fuit: dolorem autem propter tristitiam quam habuit de salute ninuitarum: vel propter hederam subito arefcentem: cuius umbraculo tegebatur solis ardorem. Sedm Remigium iona et ionas varias habet interpretaciones. De naufragio Ione habet. in. i. ca. Qualiter mundum ad pe- nitentiam reuocat habet. iij. ca. q. Micheas de morasthi etc. Morasthi sicut ait Hieronymus non gradis vicul est iuxta Eleucheopolim urbem palestine. et interpretatur heres. Di- cheas interpretatur humilitas. Pulchre autem humilitas que inter vir- tutes precipua est de spe hereditatur dei nascitur. r. Coheres christi. Ro. viij. c. Heredes que dei: coheredes autem christi. Allu- dit interpretationi predictae fm Remigium. Micheas interpretatur quod est ille: vel quod est in loco b. Est autem prophetia eius in samaria et hierusalem sicut patet in principio: sicut ait Isido. sty. xiiij. Samaria regio palestine: que a quodam oppido nomen accepit: quod vocabatur samaria: ciuitas quondam regalis in israel. c. ij. Castationez

de egypto: nec transitu quidem in terram sanctam concederet: in hoc violantes misericordiam ac si fratres eos esse nesciret. Quinto inuehit contra filios ammon de quibus ait Hiero. filij ammon geniti de stirpe Loth: habitant in arabia. Morum vero in ceptis Haas ammonites temporibus saul pugnavit contra galaath: que est ciuitas duarum tribuum et manasse: et intantum oppressit ea: ut etiam pregnantes secaret mulieres. Sexto inuehitur contra moab. Fuit autem Moab filius maioris filie Loth. Beñ. xix. g. Sed ut videam propter quid inducat hic. Nota que dicit Hiero. in glo. Tradit hebrei que idumei fuerunt subiecti Josaphat regi iuda: et moabite Jora regi israel. Sed post modicum cum recessisset rex moabitarum a Jora: petiuit ille auxilium a Josaphat rege iuda: qui veniens conduxit secum regem idumeorum ad oppugnandum ciuitatem vbi rex moab erat conclusus: et cum rex moab vellet confugere de ciuitate per eam partem quam obsidebat rex idumeorum non est pmissus ab eo: tunc ascendens super murum inuolauit filium suum deo: et propter immanitatem huius sceleris recesserunt filij israel a ciuitate. Postea mortuo rege idumeorum et sepulto: recordati moabite quid egerit contra eos in ob- sisione: extractum de sepulchro combusserunt igni et in cinerem rede- gerunt: ut quod non potuerunt in viuo: visciscerent in mortuo. Se- ptimo gradu. i. septimo loco inuehitur contra iuda: id est contra duas tribus relicto deo idolis deditas. Et octauo gradu. i. octauo loco contra israel: id est contra decem tribus: quarum multa pec- cata enumerat in glo. Hiero. dicit sic: Habebat consuetudinem princeps iudeorum: ut si pauper in via se illis iugeret: flagellatum super puluerem terre piceret: indignantes cum simplicitate ire. Con- tigit etiam crebro ut pater vroz filij pollueret: illos etiam que nole- bant ire ad adorandos vitulos interficiebant etc. e. Hic lo- quitur ad vacas pingues. iij. ca. i. ad hereticos gule et veteri seruientes: vel optimates decem tribuum. Non boues aratores: sed irrisorie vacas pingues vocat: quia domi residentes: veteri...

Expositio epistole

Et vastatione annunciat filie latronis. i. hierlm filie diaboli: ad pdadu semp accincti: vn vocat latrois filia no sua. v. ca. b At obsidione ponit ea: eo q pcusserit maxilla iudicis isrl. v. ca. vbi dicit glo. Etume: a fuit trinitatis qn fauctib iudeis romani pcusserit caput iudicis isrl: di-

nis concupiscentia. per colles: superbia. per pilam: hierusa/ lem: que erat euertenda propter omnia ista. s Aggeus festiuus et letus: Ad euidenciam istorum nota: q sicut scribitur in. ij. Paral. vlti. Nabuchodonosor rex chaldeo/ rum ppter pium sedechie regis iude qui ab ipso recesser/

Aggeus Templi re stauratio

Maum

cel qn vn de ministris pcussit eu in maxil/ la. dices: Sic respodes potifici: Job. xvij. d. c Maum rē. Maum inter ptatur cōsolator. Dicit aut psolator or bis: qz decē tribub iā captiuitatis r du abus iam ab assyrio grauer afflictiis: destructionem ipsoz assyriozū p chal deos futuram nūciauit. d Incre pat ciuitatē rē. s. ninuē. ij. ca. Ge ciuitas sanguinū rē. e Ecce sup montes rē. Glosa legat. ij. Paral. xxxij. q sennacherib obsidēte hierlm p/ mo mense non potuit pascha fieri: sed celo exercitu: et nūciata morte Senna cherib: secūdo mēse pascha celebratum est. Inde ait: o iuda ne sis sollicitus: occiso hosie tuo in tēplo dei sui: ecce ve nit tibi nūcius trāscurrēs mōtes r col les: r quasi de spelūca vel specula/ an nūciās tibi p mortē sennacherib libe ratā vrbē. Celebra iuda festiuitates tu as rē. Cetera plana sūt. Scdm Jsid. dicit cōsolator vrbis: vt ait in vij. ety.

Abacuk

Abacuk interpretat amplexans: qui vel ex eo q amabilis fuerit dñi vocat amplexa/ tio: vel qz in certamē cū deo ingredit: amplexatis. i. lucatis sortis vocabulū. rē. s Stat sup custodiam suā. Hoc sumit de Abacuk. ij. vbi scribit: Sup custodiā meā stabo. glosa. i. om/ ni diligentia custodiā cor meū. h Et figit gradū sup munitionē. i. stabi litat animū sup xpm. Totū sumit d. ij. ca. Que aut sequit: sumunt de. iij. ca. i Aperuit celos glia ei r lau dis ei plena ē terra. Glosa. i. adue tu xpi repleta sunt oia gloria vn Luc. ij. b. Gloria in altissimis deo: et i terra par hoibus bonevoluntat. et Col. i. c Pacificas p sanguinē rē. q i celo et q i terra. k Splēdor ei vt lux erit. qz qsi sol iust radiat. Cornua. i. tro phea crucis. In manib ei. Cel ma nus ei fixe i cornib crucis: vt fiat hip pallage: id est cōuersio casuū r cōstructiois. l Ibi absco dita ē forti. ei. r inaniuit em sevsq ad mortē. Pbil. ij. a. m Sophonias specula rē. Sophonias fm Hierony mū interpretat specula vel arcanū dñi: r vtrūqz pphete conue nit. Dicit ei Ezech. iij. d. Nili hois speculatore dedi te domui isrl: r audies d ore meo verbū: r annūciabis eis ex me. pphet at aut de euersioe hierlm: r d captiuitate iude r beniamin p Nabuchodonosor: q captiuitas interfecto iosia rege visa est in cespite. n Audit clamorē rē. Que sequit supra sūt de. i. ca. Sophonie. Porta aut piscium appellat: q ducit diospolim r ioppen: r vicinior est mari. o A scda. signi ficat portā scdi muri in eodē climate. p A collib. i. de monte sion r excelsiore pte vrbis q ab hostibus occupata fa cilioz descensus erit ad pna. Gallē aut syloe cōparat pile. i. vasi in quo tundūt frumētā: qz de porta pisciū: r de scda r de collibus pruens exercitus: contundet inferiora loca. q Chanaan: vocat populum iudeoz. vn Dan. xij. c. Se men chanaan et non iuda. r Dispersi sunt vniuersi qui inuoluti erāt argento. quia peribunt: quia tātas ha bēt diuitias vt eis putant se indutos et septos. Hystice/ p portam piscium designat curiositas humana. p secundā: car

regnum

Abacuk

Aggei. 2.

hippallage

Sophonias

Porta pi scium

pilo

Hystice

a christi vastatione annunciat filie b latrois: r obsidione ponit ea: qz maxilla pcusserit iudicis isrl.

Maum psolator orbis: increpat ciuitatem sanguinū: r post euer sionē illius loquitur: Ecce sup montes pedes euāgelicantis et annūciantis pacē. Abacuk lu ctator fortis et rigidus: stat sup custodiam suam r figit graduz super munitionē: vt christum in cruce cōtēpletur: r dicat: Aperuit celos gloria eius: et laudis eius plena ē terra: Splēdor ei vt lux erit: cornua in manib ei: i ibi abscondita est fortitudo ei.

Sophonias speculator et arca norū dñi conditor: audit clamo rem a porta piscium et heulatu a secunda: r contritionem a col libus: Indicit quoqz hululatus habitatoribus pile: qz conticuit omnis populus chanaan: disp si sūt vniuersi qui inuoluti erāt argēto. Aggeus festiuus et letus: qui seminauit i lachrymis vt in gaudio meteret: destructum tē plum edificat: deumqz patrē in ducit loquētē: Adhuc vnū mo dicūqz: et ego commouebo celū et terrā et mare r aridā: r moue bo omnes gentes: r veniet desi deratus cūctis gentib Zacharias memor dñi sui: multiplex a in prophetia: iesuz vestibus for b

charias i scdo anno Darij reg medoz pphetauerūt. Agge aut zacharie pponit: quia duobus mensibus pcessit: sicut pa tet in textu vtriusq. Aggeus enī incipit prophetare in sexto mense: Zacharias autem in octauo. Od autem Zacharias dicit memor domini/ exponit Jido. dicens in vij. Etymol. Zacharias interpretat memoria domini Septuagesimo enī anno desolationis templi completo: Zacharia predicāte me moratus est dominus populi sui: iubentqz domino reuer sus est populus et reedificata est vrbis et templum. Item. j. Adre. v. legitur qualiter pphetauerunt Aggeus et Zacha rias adiuvantes populum ad reedificandum templum.

A multiplex in ppheta. quia pphetat de reditu po puli: et reedificatione tēpli: sicut patet in primo r secūdo. ca. r de mult alijs. b Iesu vestib sordidus. ppter squa lozem captiuitatis: et sicut legitur de iesu filio iosedech: vel legit de iesu christo carne simili peccatrici induto: Pbil. ij. a In similitudinem hominum factus est: r habitu inuentus vt homo. Ro. vij. a. Deus filium suū mittens in similitudinez carnis peccati rē. Ista vestis sordida apparuit in passione: si cut ipse testatur: Ga. lxiij. a. Aspersus ē sanguis eoz sup ve stimenta mea: r omnia indumenta mea inquinavi.

Et lapidem

ratt: ipm sedechiā cū populo suo in ba byloniā duxit captiuū: incenso tēplo r destructa hierusalē. Hortuo autē nabuchodonosor: et Balthasar filio eius interfecto: sicut scribit Dan. v. g Dari medus successit in regnū chal deoz: q mortuo successit Cyrus rex psarū: qui in primo anno regni sui re misit in hierusalem circiter quinquagin ta milia iudeozū: quibus psecit coroz babel et iesum filiū iosedech: et pcepit vt edificarent tēplū dñi. Illi autēz extructo altari fundamēta templi iecerūt. j. Adre. iij. a. Sed iterea mortuo Cyro artaxerxes qui dictus est Lam byses illi succedens: mandauit gētib q erant in hierlm ne templū reedifica ri pmitterent. j. Adre. iij. v. reman sit itaq opus impsectū vsq ad annuū scdm Darij filij histaspis. Hoc anno Aggeus r zacharias pphete: non ti mentes regis edictuz nec inimicitias circūadiacentiū populozū: hortati sūt corobabel et populū suum qui euz eo erat: vt edificaret tēplū: qz iam tēpus erat q Hieremias pphetauerat tēplū esse reedificandū: scz post septuaginta ānos captiuitat: Diere. xxx. c. Pro pphetat aut Aggeus populi reuer sionē: templi reedificationē: ciuitatis re nouationē: obseruantia sacerdotale: r exteriorū regnozū subuersionē: et p pter ista dicit festiuus r letus iuxta nois interpretationem. t Qui semina uit in lachrymis vt i gaudio me teret. sumptum est de ps. cxv. a. De structū templū edificat. j. ca. v De umqz patrē induit loquētē. ca. ij. b. vbi ait: r Adhuc vnū mo dicūqz rē. Interlinear: tēpore pas sionis sol obscurat est. Itē glosa mar ginalis: Qn dedi primū testamētū in syna: moui celū r terrā et mare rubrū r desertū: vt vobiscū ponerē testamē tum. Nunc aut polliceoz q abhuc se mel mouebo celū r terrā: vt illis com motis moueant oēs gentes: scz cōtra rie potestates splendorē dñi sustinere nō valētes. y At veniet deside ratus cūctis geribus. i. saluator. z Zacharias memor dñi sui. Sicut ait Hierony. Aggeus et Za/

Zacharias

Et lapidē oculorum septem. i. iesum qui dicit lapis de more abscisus: Dan. ij. g. Pro robore quo omnia coterit: Item Matth. xxi. d. dicit lapis coterens inimicos. Item dicit lapis angularis coniungens duos parietes in vnu: Eph. ij. d. Sup que lapidē septem vel octo sunt oculi: d quibus di...

re expositione. n. Scds vero virga nucea. Nota q. i. Hieremie nostra littera est: virgam vigilantē ego video. Et huc habent aquila/symmachus/z hieronymus. Septuaginta aut dicitur: baculū nuceū. Theodotion vero virgā amygdalinā. Et oia ista cōpetūt christo qui dicit virga in correctione...

Virga christus est

Equi rufi z nigri

Et post eqs zc. Iuxta glo. Per equos rufos designat babylonij crudelitatem terribiles. p nigros: qz sic ordinat text? designat p se morte iudeorū tristi nūcio pferentes. p albos: macedones sub quorū rege antiocho machabeorū victoriā legim? per varios romanozū reges: quozū alij fuerunt clementes in iudeos: vt. C. cesar. alij psecutores/vt Vespasianus. Quidā dicunt quattuor quadrigas/quattuor euāgelia: equos/apostolos: quozū alij rufi martyrio: alij obscuro et nigri/pfunditate z cognitione mysterij: alij albi/gratia virginali: alij varij et fortes/gratiā curationū et diuersarū virtutū habentes. d. Et dissipatas quadrigas ex ephraim. Nostra littera ē: disperdā quadrigam ex ephraim: qd exponit Hiero. in originali dicens: No erunt plia omni b? christi aduentu et natiuitate pacat?...

a didis: et lapidem oculorū septē b candelabzūqz aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoqz oliuas a sinistris lampadis cernit et dextris: vt post equos rufos: nigros: varios: et albos: et dissipatas quadrigas ex ephraim: et equū de hierusalem: pauperem regē vaticinet: z predicet sedentem super pulluz filium asine subiugalis. Mala chias aperte z in fine oim pphe tarum/de abiectioe israel z vocacione gentiū: Non est mihi aut volūtas in vobis: dicit dñs exercituū: et munus nō suscipiam de manu vestra. Ab ortu enī solis vsqz ad occasum: magnū est nomen meum in gentibus: et in omni loco sacrificatur z offertur in nomini meo oblatio mūda. Esaiam: hieremiam: ezechielē: z danielē: quis possit vel intelligere vel exponere: Quoz primus nō pphe tiam videt mihi texere sed euāgelium. Secūdus virgam nuceā et ollam succēsam a facie aqilonis: z pardū expolia tū suis colorib?: et qdruplex diuersis metris nectit alphabetū.

Ibi. 19. b

Asina subiugalis

Pauperem regem zc. Hanc pphe tiam euāgeliste dicunt esse completā qñ dñs ingressus est hierlm sedēs sup asinū z pullum asine. Matth. xxi. a. Mar. xi. a. Luc. xix. e. Joh. xii. b. De ista asina dicit in historijs q comunis erat pauperib? q ppria iumenta nō habebāt. Cūqz aliqs in ea opatus fuerat pabulū dabat ei: z pullo qui pariter ad opera cōmunia nutrebat. z ob eius ita cōmune obsequiū: quidā eaz dictā putant subiugale: quasi omni iugo et dominio exposita: sed grecū nomen est: asina em latine: grece subiugalis dicit. f. Malachias aperte zc. totū istud scribit in. i. ca. Iud. in. vii. ety. dicit q malachias interpretat angel? dñi: id est nūcius: Quicquid enī loquebat: quasi a dño essent mādata ita credebant: z inde eius nomē septuaginta interpretes trāstulerūt dicētes: Assumptio verbi dñi sup istū in manu angeli eius. g. No est mihi voluntas in vobis. qui immūdi offertis. h. Et munus nō suscipiā. sanguinē hircoz aut tauroz: h thimiamā orationū. i. Ab ortu enī solis zc. No i vna iudea vel hierusalem. vnde Joh. xvij. a. dicit saluator: Pater manifestaui nomen tuū hominib? quos dedisti mihi. k. Et offert. in cerimonijs christianozū. l. Oblatio mūda. p hoc increpat sacerdotes iudeozū: qui offerūt nō idonea ad imolandum: vt sciant carnalibus victimis/spūales victimas succēsuras. m. Esaiā hieremīā. Hieronymus exponit seipm dicēs in prologo sup Esaiā. Ita enī vniuersa christi ecclesieqz mysteria ad liquidū psecutus est: vt nō putes eū de futuro vaticinari: sed de pteritis historiā texere. Tero. is teui texere. textū textū. dicit telā facere: coopire: ordinare: cōstruere. vnde hic textus. tuo. tui. liber cōtinens tractatū sine litte...

Texo

braicarū litterarū in idiomate sumūt iniciū. Verbi gratia: primus versus incipit ab aleph: secūdus a beth: z sic de alijs vsqz ad finē alphabeti. Et postea repetit alphabetū: z quater i principijs versus ordinat. In tertia autē repetitione singula elementa tripliciter repetunt. Hecto tis. nexi. vel nexui. necere plura signat: que habent p huc versum: Hecto dat infere: coniungere: siue ligare. Ante to c veniēs in xi to mutat z in rum. Datqz xui pecto pariter xi sic quoqz necto. r. Diuersis metris. vnde Hiero. in quadā epistola ad marcellā: q incipit: Audistertius zc. sic ait: Habes in lamētationib? Hieremie quattuor alphabeta: ex qbus duo prima quasi sapphico metro scripta sunt: qz tres versiculos qui sibi nexi sunt: z ab vna tantū lra incipiūt: qz heroicū coma concludit. Tertium alphabetū trimetrū scriptum est trinis litteris: sed eisdē trini versus incipiūt. Quartū alphabetū simile est primo z secundo: ita dicit Irido. in vi. etymo. sed aliquātulū lucidius dicēs: q duo pma alphabeta: quasi sapphico metro scripta sūt: qz tres versiculi qui sibi inuicē nexi sunt: ab vna tantū littera incipiūt: quos heroicū coma cōcludit. Intellige sic: Sapphicūz metrū dicit cui inuētrix Sappho fuit: quale est illud: At que ant laxis resonare fibris: ecce vnus versus. Mira gestozum famuli tuozū: ecce secūdus. Solue polluti labij reatū: ecce tertius versus. Et post tres versus sequit coma heroicū. i. clausula versus heroicū: siue versus exametri: quo heroū. i. viroz fortū facta describunt: cū dicit: Sancte iohannes. Iste hymnus dicit metrum sapphicū: pentametruz dactylicū. Sapphicū: quia Sappho puella huiusmodi metrū inuenit. Pentametrum: quia quilibet versus metricus quinqz habet pedes: c ij primo trocheum

Aquilo

Pardus

Threni

Hecto

Versus

Lamētationes Hieremie

Sapphicūz metrum

¶ Epositio epistole

Primo trocheum: secundo spondeum: tertio dactylum: quarto trocheum: quinto similiter trocheum. Dactylum dicitur a pede p dominante in isto metro in tertio pede: ubi vult semper habere dactylum: nam in secundo pede et in quinto indifferenter potest recipere trocheum vel spondeum. Et subdit Isido. tertium alphabe-

enim lyricus qui lyrica scribit. Lyrica autem a lyra: dicitur carmina que lyra cantantur: sicut sunt carmina Horatii. Item a lyra quod Lyrici est varietas vel diversitas dicitur lyrici: quod continet carminum diversitatem et varietatem: sicut patet in odiis Horatii. dicitur ergo David simonides noster qui. s. lyrici scripsit apud hebreos: sicut simonides apud grecos: de

Tertius principia et finem tantis habet obscuritatis involuta: ut apud hebreos ipse partes cum exordio geneleos: ante annos triginta non legantur. Quartus vero qui et extremus inter quatuor prophetas: temporum conscius: et totius mundi philohistoricus: lapidem precium de morte sine manibus et regna omnia subvertentem: claro sermone pronunciat. David simonides noster: pindarus et alceus: flaccus quoque: catullus et serenus: christum lyra personat: et in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem. s

os: sicut simonides apud grecos: de quo dicit Isido. in. i. etymol. simonida metra simonides poeta lyrici composuit. Item in eodem: Pheros primus versus Hieremias composuit: post hunc apud grecos Simonides poeta lyricus. Item Hieronymus in epistola ad nepotianum presbyterum: Ad poetas venio: homerum: hesiodum: simonidem etc. Quibus dicunt symphonides quod in veritate nihil est. Item dauid pindarus. Item pindarus grecus fuit de quo legitur in vi. libro Valerij maximi: et primo prologo super Job. Item dauid noster alceus: de quo dicit Horatius in ultima epistola: ubi loquitur de poetis qui mutuo se laudabant: Discedo alceus pinto illius: ille meo quis. Quis melius callimachus etc. q. d. Discedo alceus: id est alceo in laude comparat: puncto. i. iudicio: illi laudatoris. et ille laudator quod discedit meo iudicio: id est quod discedit a me: nisi callimachus qui fuit famosus poeta. Item dauid flaccus noster qui lyrici scripsit ut flaccus. i. horatius de quo dicit Juvenalis: Omne vatum

Pindarus

Horatius secunda epistola

Juvenalis prima satira

Iambicum metrum

Senectus

Ezechiel difficilis

Daniel comendatio philohistoricus

Historia

Isaias

Hieremias

Ezechiel

Daniel

David

Aggei. 2. b

Arator

Senectus: hoc est contra novellos magistros. Sed de senectute mentis dicitur Sap. iij. b. Senectus venerabilis est non diuturna: neque annorum numero computata. Ceterum sunt sensus hominis: et etas senectutis vita immaculata. b. Principia. cum dicitur plura ponit per singularem. In primo capitulo agit de euangelistis valde obscure: a. xl. vsq. ad finem agit de templo: ita quod vix potest eum aliquis intelligere: ita dicit Hiero. super ezech. Ezechielis difficultate hebreorum monstrat traditio: Nisi enim quod apud hebreos sacerdotialis ministerij etate. i. triginta annos impleuerit: nec principia geneleos: nec cantica canticorum: nec exordia Ezechielis: nec sine legere permittit: ut ad plenam scientiam et mysticos intellectus plenum humane nature tempus accedat. c. Quartus vero qui et extremus etc. Magna comendatio est quod dicitur temporum conscius. ix. ca. ubi agit de hebdomadibus: ubi scribit in glosa in principio danielis. Sciedum nullum prophetam tam aperte scripsisse de christo sicut iste scripsit et specialiter in. ix. ca. Nam et tempus notavit adventus: et reges per ordinem: et annos enumerat et manifesta signa. unde hic dicitur totius mundi philohistoricus. i. amator historiarius: a philos quod est amor et historia. a. vij. ca. vsq. ad. xij. exclusivum. Et per plenum quod tam diligenter scribebat. s. determinando tempus reges et regna: veritatis historiarius probat amator. Est autem historia narratio rei gestae: per quam ea que in preterito facta sunt demonstrantur: dicitur ab historiis grece: quod est videre vel cognoscere. Apud veteres enim nemo scribebat historia: nisi is qui interfuisset: et ea que scribenda essent vidisset. propheta autem propter prophetie certitudinem quibus de futuris talia de preteritis loquebantur. d. Lapidem precium de morte. Dan. ij. g. Et exponit de christo: quod dicitur lapis precium de monte sine manibus. i. conceptus et natus sine humana operatione de beata virgine ceteris preminente: qui subvertit omnia regna diaboli. De istis quatuor magnis prophetis dicit Isido. in. vij. etymol. Isaias interpretatur saluator mundi. Saluator enim universarum gentium: eiusdem sacramenta amplius quam ceteri predicat. Hieremias excelsus dominus pro eo quod dicitur est ei: Constituit super gentes et regna. Hiero. j. c. Ezechiel fortitudo dei secundum Remigium. Confortavit me deus. unde Ezech. ij. d. Vanus enim dominus erat mecum confortans me. Daniel iudicium dei sine quod in presbyterorum iudicio sententia divine examinationis exhibuit: sine quod visiones et somnia sagaciter discernens aperuit. e. David simonides noster: pindarus etc. Sicut ait Isido. in. vij. etymol. David interpretatur manu fortis: quod vtiq. fortissimus in plura fuit ipse: et desiderabilis in stirpe. s. sua de qua dixerat Aggeus propheta: Veniet desideratus cunctis gentibus. Quia vero dauid lyrici metro psalterium hebraice scripsit teste aratore qui ait: Psalterium lyrici composuere pedes. ideo hic quinque poetarum lyricorum nominibus appellatur: dicitur

fer virum ridenti flaccus amico Tangit: et admissus inter precordia ludit. Caser. ra. ru. dicitur callidus: quasi varia ferens qui scilicet variis loquitur modis. Item dauid Catullus noster et serenus expone ut. s. de alijs. Catullus fuit Veronensis. unde Quindius in de sine titulo in fine. Vatum virgilio gaudet verona bris amoris Serenus Deligne gentis gloria dicor ego. Serenus forte a serenitate animi dicitur est: quod serenus erat. i. clarus hilaris et tranquillus: sicut Naso dicitur a magnitudine nasi. Et Ovidius quasi omnium diuidens. David inquam noster cuius. s. psalmis utimur: christum lyra personat. i. laudat in carmine lyrico. Vel lyra ad litteram: quam tangendo decantabat psalmos suos. vii. u. Reg. vi. c. dicitur quod David cantabat in organo armigatis. Item. i. Paral. xv. a. dixit David principibus leuitarum: ut constituerent de fratribus suis cantores in organo musicorum: nabis videlicet et lyris et cymbalis. Lyra dicitur a lyra. i. varietas vel diversitas: eo quod diversitate vocum faciat. Et in decachordo psalterio excitat ab inferis resurgente. i. excitando predicat. ps. 3. b. Ego dormivi et soporatus sum et exurrexi. Item alibi: Non derelinquas animam meam in inferno etc. Item alibi: Erui animam meam ex inferno inferiori. et in multis alijs locis. Decachordum psalterium instrumentum est musicum cum decem chordis: quo hebrei vsi sunt: propter numerum decalogi. ps. cxliij. b. In psalterio decachordo psalterium tibi. Et dicitur a decem quod est decem et chorda. Et dicitur nablu hebraice: psalterium grece: organum latine. Dicitur autem psalterium a psaltingre quod est tangere latine: quod dum tangit a superiori reddit sonum: et ab illo instrumento dicitur liber psalterium: quod ad vocem illius psalterij David decantabat psalmos: et hoc est quod dicitur hic: quod cantando in decachordo psalterio excitat etc. vel dicitur excitat: quod dicitur in psalmo. lvi. b. Exurge gloria. Et rident filius: exurgam diluculo. Quidam putant quod quia Hieronymus multum adheret antiquis historiis: loquitur hic de dauid per similitudinem orphei: quod vxore sua euridice in talo a serpente vulnerata et mortua et ad inferos iam deducta cum cithara secutus: ut eam ab inferis extraheret: qui illicventens tam dulciter citharicavit: quod omnes dii infernales dulcedine cithare convicti ei euridice reddiderunt. unde Theodolus: Euridice monitis qui regna tenet acherontis: Conditione gravi iussit proserpina reddi. Et per hoc exponit. f. In decachordo psalterio. comendando excitat: id est excitando prefiguratur christus. g. Ab inferis excitat resurgentem. i. a morte: vel ab inferis post spoliationem inferni: ubi vectes ferreos confregit: Vel excitat id est excitandi desiderium demonstrat: in quo innuebat quantum redemptionem humani generis affectabat. Isido. in. vij. etymol. sic ait: Omnes psalmi apud hebreos metrico carmine sunt compositi. Nam more romani flacci: et greci pindari: nunc alij iambo currunt: nunc alchamico personant: nunc sapphico nitent trimetro vel tetrametro pede iucedentes: forte propter hoc Hieronymus posuit

Lyra

Orphei historia Virgilius quarto Georg.

Theodolus

Theodolus

Hymnus posuit hic stacum pindarum: et alceum a Salomon pacificus et amabilis domini mores corrigit: natura docet: ecclesiam iungit et christum: sanctarum nuptiarum dulce canit epithalamium. Sicut dicit Isid. in glo. in principio Ecclesiastes tribus nominibus vocatus est salomō.

Primo pacificus: quia sicut dicitur. Reg. iij. c. Pace habuit in regno suo ex omni parte in circuitu. Didida. i. dilectus domini: quia sicut. Reg. xij. f. Matha vocavit nomen eius amabilis domino: eo quod dominus diligere eum. Item coelestis hebraice: ecclesiastes grece: concionator latine: quia eius sermo non est ad unum: sed ad universos: iuxta illa tria nomina tria composuit volumina. Proverbia in quibus docet incipientes vel parvulos. Ecclesiasten in quo docet proficientes et maturos. Cantica canticorum: que pertinent ad perfectos: de his plenius dicitur ceterorum specialibus plogi pstringentur. In proverbijs mores corrigit parvulorum: unde crebro loquitur ibi quasi ad filium. In ecclesiaste naturam docet: id est vanitatem que est terminus creatorum: omnia docens breviter et caduca. unde dicitur: Vanitas vanitatum etc. In canticis canticorum: ecclesiam iungit et christum: quia ibi docet ecclesiam virtutibus consummatam: et veri sponsi amplexibus copulatam: diligere solum deum. b Epithalamium dicitur canticum quod cantatur super thalamum: id est super sponse et sponsi cubiculum. Et dicitur ab epi quod est supra et thalamus. unde Isid. etym. i. Epithalamia sunt carmina nubentium: que decantant a scholasticis in honore sponsi et sponse. hoc primo Salomon edidit in laudem christi et ecclesie. dicit itaque: Dulce canit epithalamium nuptiarum sanctarum: id est coniunctionis christi et ecclesie. c Hester in ecclesie typo populum liberat de periculo: et interfecto aman: qui interpretatur iniquitas partes convivii et die celebrare mittit in posteros. De morte Aman legitur Hester. vij. d. Cetera que sequuntur recitantur in nono.

Epithalamium

Paralympomenon

Epitome

Rogatus

Salomon pacificus et amabilis domini: mores corrigit: naturam docet: ecclesiam iungit et christum: sanctarum nuptiarum dulce canit epithalamium. Hester in ecclesie typo populum liberat de periculo: et interfecto aman: qui interpretatur iniquitas: partes convivii et die celebrare mittit in posteros. Paralympomenon liber instrumenti veteris etc. Tom. epitome: tantus ac talis est: ut absque illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare: seipsum irideat. Per singula quippe nomina iuncturasque verborum: et pretermisere in regum libris tanguntur historie: et innumerabiles explicant evangelij questiones. Esdras et neemias adiutor videlicet et consolator a domino: in unum volumen artantur: instaurant templum: muros extruunt civitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam: et descriptio sacerdotum: leuitarum: israelis: pselytorum: ac per singulas familias murosque ac turrium opera divisa: aliud in cortice preferunt: aliud in medulla retinet. Cernis me scripturarum amore raptum excessisse modum epistole: et tamen non implese quod volui. Audi nunc quid nunciamus: quid cupere debeamus: ut et nos quoque possimus dicere: Occupavit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Ceterum sollicitum illud impletur in nobis: Hoc tantum scio quod nescio. Taga r.

fert. De minuit: sub substituit: pro protrahit: inter querit: superat: ab destruit: atque superbit. h Explicatur: id est aperitur quasi extra plicam ponunt. i Innumerabiles questiones. scilicet de diversitate genealogie: ut in principio Matthei. Cetera plana sunt. k Esdras et neemias

adiutor videlicet et consolator a domino: in unum volumen artant. Quia primus liber Esdre cum verbis neemie unicus liber appellatur. l Instaurant templum: muros extruunt civitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam et descriptio sacerdotum: leuitarum: israelis: pselytorum: ac per singulas familias murosque ac turrium opera divisa: aliud in cortice preferunt aliud retinet in medulla. Nota quod dicit Isido. in vij. etymo. Esdras adiutor: Neemias consolator: a domino. Quodam enim presagio futuri nominis ista sortiti sunt. Fuerunt enim in adiutorium et consolationem omni populo redeunti ad patriam. Nam et templum domini reedificaverunt: et murosque ac turrium opus restauraverunt. Instaurant: id est reparant templum. Esdre. iij. et. v. quia intermissum fuit opus. Omnisque illa turba etc. Esdre. i. c. Muros extruunt. in caplo verborum neemie vsq. ad. vij. et ibi similiter ponitur de turribus. In cortice lfe. In medulla / spūalis intelligentie. in Cernis me scripturarum amore raptus: excessisse modum epistole: et tamen non implese quod volui. sicut dicitur est supra. illa est quinta pars principalis in qua ostendit Hieronymus difficultatem sacre scripture. Et dividit in duas. In quarum prima ostenditur eius difficultas particulariter. In secunda generaliter. Prima pars incipit ibi: Liber in apocalypsi. Secunda: ibi: Videlicet manifestissima est genesis. Ista dividit in tres partes. In prima que ultimo expedita ostendit veteris testamenti difficultatem: per libros singulos discurrēdo. In secunda que hic incipit: ostendit affectum suum ad sacram scripturam: humiliter suam ignorantiam confitendo. In tertia innuit difficultatem librorum novi testamenti eos breviter perstringendo. et illa pars incipit ibi: Tangam et novum testamentum etc. Ista pars quam pre manibus habemus subdividitur in tres partes: in quarum prima ostendit cur tantam in epistola fecerat digressionem. cum dicit: Cernis me scripturarum amore raptum etc. q. d. licet tantam digressionem fecerim: nondum meo desiderio satisfeci. In secunda ostendit digressionis huius utilitatem. cum dicit: n Audiuimus tantum quid nosse. quantum ad intellectum. o Quid cupere debeamus. quantum ad effectum. Et introducit auctoritatem psalmi quantum ad affectus excitationem: cum dicit: p Ut et nos quoque possimus dicere: Occupavit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Dulce enim excitatur affectus in sacre scripture meditationibus. In tertia parte ne videatur quasi iactare se de sua scientia: humiliter se accusat de sua ignorantia. cum dicit: q Ceterum illud socraticum impletur in nobis: id est me nihil scire. Sed quomodo potuit hoc dicere Socrates vel Hieronymus: cum esset sapiens. Solutio: nihil scit homo plene dum est in via. unde cum dicitur: Hoc tantum scio quod nescio: idem est ac si dicatur: scio quod nihil perfecte scio. r Tangam et novum breviter testamentum. Divisio istius prius per se per-

C

Esdras Neemias

Divisio

Ps. iij.

Socrates are nihil scit

Divisio

c iij Matthei

Expositio epistole

Ea **M**attheus: **M**arcus: **L**ucas: et **J**ohannes. isti quattuor b **Q**uadruga domini. quia per quattuor pres mundi portauerunt nomen domini.

Cherub **E**t veru cherubin quod interpretat scientie plenitudo. hic comendat de plenitudine scientie. Et nota q cherubin hic improprie accipit singulariter: cu sit tm pluralis numeri. posset tamen dici cherubin per. m. quod inuenit indeclinabile in numero singulari: et forte scriptorum vitio aliter hic scribit. **D** Per totum corpus oculati sunt. quia de clarant preterita presentia et futura.

Allegorici pedes

Scintille micant. quia alios exemplis inflammant et illuminant. **D**iscurrunt fulgura: id est comminationes quibus a malo reuocant. **P**edes habent rectos: et in sublime tendentes. **P**edes sunt amor dei et proximi. **R**ecti sunt p intentione directam in deum: in sublime tendunt per desiderium eternorum. **T**erga pennata et vbiq volitata. **P**er terga q sunt partes posteriores corporis designant exempla: que post se posteris reliquerunt. **T**el per terga que onera sustentat: intelligunt laboriosa opera: que ppter deum fecerunt.

Pennata. virtutibus. **E**t vbiq volitata. absq personarum differentia. **T**enent se mutuo sibiq perplexi sunt. Quia idem senserunt et ide dixerunt. unde vnus p alium exponitur.

Euangelista rru concordia 12. Ro. 8. e

Et quasi rota in rota voluit. Quia si requiris quid Mattheus de incarnatione domini sentiat: hoc nimirum quod marcus lucas et iohannes. Si queras quid iohannes de incarnatione dni sentiat: et hoc nimirum quod lucas marcus et mattheus. Si queras quid marcus: hoc quod mattheus lucas et iohannes. Si queras quid lucas: hoc quod mattheus marcus et iohannes. Ecce rota in rota: ecce reuolutio gloriosa.

Ep'la ad hebreos an pauli

Et p'gunt quocumq eos status spiritus sancti perduxerit. Fere omnia ista sumpta sunt d i. ca. **E**xochielis. **P**aulus ap'ltus ad septem scribit ecclesias etc. **D**o rru opinio euellit in glosa in principio epistolaru que dicit: Quorundam insania percutitur: dicentiu epistolam que ad hebreos scribit: non fuisse pauli: sed barnabe: vel clementis. vel tertuliani: vel luce: quos in hunc errorem occasio duxit huiusmodi: quia nec saluatio eius nomine intulata prescribit: et longe facundioze et splendidiore stilo q ceteris: est edita. Quibus sufficienter respondet hoc modo: quia si ideo non est dicenda pauli: quia nomen eius in titulo no habet: ergo nec barnabe nec alicuius predictorum: cui nullius eorum nomine pretitulata sit. Nec ob id quocq pauli no esse putanda est: quia diligentius est scripta: cum naturale sit vnicuiq plus valere in sua lingua q peregrina. illa enim hebraice: ceteras scripsit grece. Nomen vero suum ideo p'emittebat: quia iudeis odiosus erat: cu legis destructorem arbitrarentur. Quocirca de legis atq ceremoniarum abolitione tractaturus: recte nomen suum subtrahit: ne prescripti nominis inuidia: vtilitatem sequentis excluderet lectionis. Est itaq illa pauli sicut et alie. Scripsit itaq septem ecclesijs decem epistolas: scz ad romanos vna: ad Corinthios duas: ad Galathas vnam: ad Ephesios vnam: ad Philippenses duas: ad Colossenses vnam: ad Philemonem vnam

Clusio cohoratiua ad Paulinum

Paulus ap'ltus ad septem scribit ecclesias etc. **D**o rru opinio euellit in glosa in principio epistolaru que dicit: Quorundam insania percutitur: dicentiu epistolam que ad hebreos scribit: non fuisse pauli: sed barnabe: vel clementis. vel tertuliani: vel luce: quos in hunc errorem occasio duxit huiusmodi: quia nec saluatio eius nomine intulata prescribit: et longe facundioze et splendidiore stilo q ceteris: est edita. Quibus sufficienter respondet hoc modo: quia si ideo non est dicenda pauli: quia nomen eius in titulo no habet: ergo nec barnabe nec alicuius predictorum: cui nullius eorum nomine pretitulata sit. Nec ob id quocq pauli no esse putanda est: quia diligentius est scripta: cum naturale sit vnicuiq plus valere in sua lingua q peregrina. illa enim hebraice: ceteras scripsit grece. Nomen vero suum ideo p'emittebat: quia iudeis odiosus erat: cu legis destructorem arbitrarentur. Quocirca de legis atq ceremoniarum abolitione tractaturus: recte nomen suum subtrahit: ne prescripti nominis inuidia: vtilitatem sequentis excluderet lectionis. Est itaq illa pauli sicut et alie. Scripsit itaq septem ecclesijs decem epistolas: scz ad romanos vna: ad Corinthios duas: ad Galathas vnam: ad Ephesios vnam: ad Philippenses duas: ad Colossenses vnam: ad Philemonem vnam

Ep'le pauli quot

Paulus ap'ltus ad septem scribit ecclesias etc. **D**o rru opinio euellit in glosa in principio epistolaru que dicit: Quorundam insania percutitur: dicentiu epistolam que ad hebreos scribit: non fuisse pauli: sed barnabe: vel clementis. vel tertuliani: vel luce: quos in hunc errorem occasio duxit huiusmodi: quia nec saluatio eius nomine intulata prescribit: et longe facundioze et splendidiore stilo q ceteris: est edita. Quibus sufficienter respondet hoc modo: quia si ideo non est dicenda pauli: quia nomen eius in titulo no habet: ergo nec barnabe nec alicuius predictorum: cui nullius eorum nomine pretitulata sit. Nec ob id quocq pauli no esse putanda est: quia diligentius est scripta: cum naturale sit vnicuiq plus valere in sua lingua q peregrina. illa enim hebraice: ceteras scripsit grece. Nomen vero suum ideo p'emittebat: quia iudeis odiosus erat: cu legis destructorem arbitrarentur. Quocirca de legis atq ceremoniarum abolitione tractaturus: recte nomen suum subtrahit: ne prescripti nominis inuidia: vtilitatem sequentis excluderet lectionis. Est itaq illa pauli sicut et alie. Scripsit itaq septem ecclesijs decem epistolas: scz ad romanos vna: ad Corinthios duas: ad Galathas vnam: ad Ephesios vnam: ad Philippenses duas: ad Colossenses vnam: ad Philemonem vnam

et nouum breuiter testam. **M**attheus: marcus: lucas et iohannes/quadriga domini et verum cherubin/quod interpretatur scientie plenitudo: per totum corpus oculati sunt: scintille micant: discurrunt fulgura: pedes habent rectos et in sublime tendentes: terga pennata et vbiq volitata tenent se mutuo sibiq perplexi sunt: et quasi rota in rota voluitur: et pergunt quocumq eos status spiritus sancti duxerit.

Paulus apostolus ad septem scribit ecclesias: octaua enim ad hebreos a plerisq extra numeru ponitur. **T**imotheus in pstruit ac titus. **P**hilemonem p fugituo famulo deprecatur: super quo tacere meli puto: q pauca scribere. **A**ctus apostolorum nuda quidem sonare videntur historia: et nascentis ecclesie infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum lucam esse medicum: cuius laus est in euangelio: animaduertim pariter omnia verba illius anime languentis esse se medicinam. **J**acobus: petrus: iohannes: iudas: septem epistolas ediderunt: tam mysticas q succinctas: et breues pariter ac longas: Breues in verbis: longas in sententijs: vt rarus sit qui non in earum lectione cecutiat. **A**pocalypsis iohannis: tot habet sacramenta: quot verba. **P**arum dixi: et pro merito voluminis laus omnis inferior e. **I**n verbis singulis: multiplices latent intelligentie. **O**ro te frater charissime iter hec viuere: ista meditari: nihil aliud nosse: nihil querere: **N**onne tibi videtur iam hic in terris regni celestis habitaculum? **N**olo offendaris in scripturis sanctis simplicitate et quasi vilitate verborum: que vel vitio interpretum vel de industria sic plateate sunt vt rusticam contionem facilius instruerent: et in vna eademq sententia aliter doctus: aliter audiret indo-

lemonem vna: ad Thessalonicenses duas. **E**t cum his scripsit epistolam ad Hebreos. **P** **T**imotheum instruit. **Q**ui scribit duas epistolas. **I**ste timotheus ordinatus fuit a paulo episcopus asianus. **U**nde in prima epistola cum instruit de officio episcopali. in secunda monet ipsum ad diligentem executionem officij et ad palmam martyrij.

Ac titum. scilicet instruit que ordinauerat Cretensem episcopum et instruit eu vt imperiose suu exequat officium.

Philemonem p fugituo famulo etc. **I**ste philemon colossensis erat nulla ecclesiastice administrationis pditus dignitate: sed erat vir laudabilis in plebe: cui familiares litteras scribit apostolus pro primo seruo suo: qui cum damno eius fugerat: sed ab apostolo audito euangelio baptizatus fuerat. **S**uper quo tacere meli puto: q pauca scribere. **A**ctus apostolorum nuda quidem sonare videntur historia etc. tractare de exordio: et simplicitate incipientis ecclesie. **S**ed si nouerimus scriptorem eorum lucam esse medicum: cuius laus e in euangelio etc. **L**ittera plana est. **P**ostea agit de catholicis et canonicis epistolis que dicuntur catholice sicut in vi. etc. quia non vni tm populo vel ciuitati: sed vniuersis gentibus generaliter scripte sunt. **I**n glosa dicitur catholicis: id est vniuersales a fide vniuersalis ecclesie non discor-

Timothe

Titus

Philemon

Catholic

Cecutio

dantes. **D**icuntur autem catholice a catha vel catholicon grece quod interpretatur vniuersale vel comune. **U**el dicuntur canonicis: id est regulares: a canone id est regula. **E**t dicuntur sic ad differentiam earum quas fecerunt pseudo sub nominibus apostolorum. **U**el dicuntur canonicis: id est regulares: id est in fide et tolerantia passionum/ plurimisque virtutibus ecclesiam regentes: textus planus est. **J**acobus: petrus: iohannes: iudas: septem epistolas ediderunt tam mysticas q succinctas etc. id est ignorantie cecitate sentiat. **C**ecutio. tis. quate coniugatiois verbum est: et significat esse vel fieri ce cum: et ponitur pro insanire. **S**equitur d apocalypsi. **A**pocalypsis iohannis tot habet sacramenta: qt verba etc. **A**pocalypsis grece reuelatio latine: quia multa occulta ibi reuelantur: et componitur ab apo quod est re. et calypsis quod est velamentum: quasi reuelamentum vel reuelatio. **C**etera plana sunt. **O**ro te frater charissime etc. vide diuisionem precedentem. **O**ro te frater charissime in ter hec viuere etc. vñ **E**ccl. l. d. **B**eat qui in istis versat bonis: qui ponit illa in corde suo sapiens erit semper. **N**onne videt tibi iam hic in terris etc. quasi diceret: per scripturarum meditationem: manu ducis ad contemplandam celestem habitationem. **E**ccl. iiii. d. **B**eatus vir qui in sapientia morabitur et in iusticia meditabitur: et in sensu cogitabit circumspectionem dei. **N**olo vt offendaris in scripturis sanctis: simplicitate et quasi vilitate verborum: que vel vitio interpretu etc. **L**ra plana est. **N**on sum ta

A Non sum tam petulans etc. Sic humiliter se excusat
 qd quasi sciolus magisteriu no affecter: cum dicit: **N**o sum ta
 petulans etc. Per hoc patet qd no est psumptuosus de scien
 tia. Nota qd petulor. laris. dicitur luxuriari vel importune pete
 re z proprie coitum: z inde dicitur petulans luxuriosus z im
 portune petens. hic ponit p importu
 nus: vel quasi petens laudem/pot ety/
 mologari. **G**el quia petulca: id est lu
 furiosa animalia irrationabiliter moue
 tur ad coitum. Potest dici petulans: q
 irrationabiliter mouet ad aliquid age
 dum vel dicendum. vnde dicit: **N**on
 sum tam petulans. i. tam importu
 nus vel brutus vel petens laudem.
Et hebes: id est tam ineptus vel
 intellectu carens: z tam stultus vel ob
 tusus. **E**t hoc me nosse polli
 ceat. Consequenter ostendit se non p
 sumere de vite eminentia. cum dicit:
Et eorum fructus carpere. Re
 sume: Non sum tam petulans et he
 bes: vt polliceat me posse carpere in
 terra. **F**ructus: id est virtutes. **L**o
 rum. scilicet sanctoru viroz. **B**ala. v. d
 Fructus aut sps est charitas: gaudi
 um: par: patientia: longanimitas: bo
 nitas: benignitas: mansuetudo: fides/
 modestia: pntia: castitas. **E**t duo
 rum radices. i. affectiones. **I**n
 celo fixe sunt. p intentione. **S**
 velle me fateor. habere noticia scri
 pturarum: z imitari vitam sanctorum:
 z non tui volo: immo etiam ad hoc
 laboro. **U**nde sequitur: **S**ed enim me
 pfito. **E**nti: id est extra vel ultra ali
 os niti/ contra pigros qui respndunt
 tur. **P**rouer. xxi. d. **D**esideria occidunt
 pigrum: noluerunt quicq manus eius
 operari etc. **S**edeti: id est ocio
 so: vel sedenti ad audiendu. **A**be
 prefero: id est pre oculis illius fero/ pa
 ratus ad conferendu: no ad magiste
 rium vsurpandu. hoc est qd sequitur:
Magistrum renuens: id est re
 futas. **C**omittem spondeo: id
 est pmitto. q. d. non quero magisteriu:
 sed exhibeo me tibi vt socium. **P**onit
 aut Hieronymus multa allicitia vt
 possit mouere paulinum ad venien
 dum ad ipsum. **P**rimum est status eq
 litas. quod notatur cum dicit: **C**omi
 tem spondeo. **S**ecundum est pficie
 di facultas. quod notatur cum dicit:
Petenti datur: pulsanti aperitur. **B**atth. vii. a. **L**u
 ce. x. b. **E**t **I**aco. i. a. scribitur: **S**i quis vestrum indiget sapiē
 tia postulet a deo: qui dat omnibus affluenter etc. vnde peten
 ti a domino donum scientie datur: pulsanti per meditationis
 exercitium aperitur intelligentia scripturarum. **Q**ue
 rens. humiliter. **I**nuenit. affluenter. **G**el inuenit/in
 vsum venit eorum que humili: er querit. **T**ertium allicitiuum
 est sacre scripture dignitas. vnde dicit: **D**iscamus in
 terris quorum nobis scientia etc. **N**ec est contrarium il
 lud quod dicitur. i. **C**orinth. xii. c. **S**cientia destruetur: quia
 hoc erit fm modum z imperfectionem: sed permanebit fm sb
 stantiam. **S**apie. iij. d. **B**onorum laborum gloriosus est fru
 ctus: z que non concidat radix sapientie. **C**ontra illos qui a
 mittunt tempus in vanis scientijs: semper discentes z nunq
 ad scientiam veritatis peruenientes: sicut scribit. ij. **T**imoth.
 iij. b. **I**tem **E**ccl. vii. d. **E**st homo qui diebus z nocti
 bus somnum oculis non capit: z intellexit q omnium operuz
 dei nullam possit homo inuenire rationem eorum que fiunt
 sub sole. **E**t quato plus laborauerit ad querendum: tanto mi
 nus inueniet. **H**orum scientia non permanebit. vnde. i. **C**o
 rinth. j. c. **P**erdant sapientiam sapientium: et prudentia pru
 dentium reprobabo. **Q**uartum allicitiuum est recepturi hos
 pitis vrbantitas. vnde sequit: **O**buys te manibus
 excipiam. **Q**uintum est cooperandi voluntas. vnde subdi
 tur: **E**t vt inepte aliquid ac de etc. **O**rdina constru
 ctionem sic

ctionem sic: **E**t vt ego effutiam: id est dicam aliquid inepte:
 id est no apte. ac de tumiditate hermagoze: quasi diceret: vt
 cum quadam psumptione loquar. **C**onabor scire te
 cum: id est quasi sciens respodere quicquid quesieris. **H**er
 magoras quidam fuit rhetor: multum psumptuosus: qui mul
 tum respnditur in principio prime
 rhetorice: quia turpiter errauit in as
 signandis partibus controuersie ge
 neralis. **S**extum allicitiuum est ami
 cabilis societas: quod tangit in prin
 cipio octauu capli. cu dicit: **C**a. viii
Habes hic amantissimuz
 etc. qui erat religiosus z mul
 tum diligebat Paulinum.
Qui litterarum tuaru mi
 hi gratiam duplicauit: id est lit
 teras a te missas te comendado gra
 tiores fecit: duplicauit inquam. **R**e
 ferens honestatem morum etc.
Absq illo: id est absq illius co
 mendatione. **I**psa epistola
 preferebat: id est prece debat z ma
 nifestabat. **F**estina queso te
 etc. **S**icut dicitur est supra. **I**sta tota
 his epla diuidit in tres partes. scz in
 partem exordialem: narrationem et
 conclusionem. **E**xpeditis duabus p
 mis partibus: hic subdit tertia pch
 fio: in qua hortatur Paulinus: vt se
 stinet exire d seculo: z iuitat ad duos
 scilicet ad vitanda more pericula: et
 ad abicienda mudi retinacula. **P**ri
 mum notatur sub metaphora nauic
 ule: cui imminent pericula circūqz.
 vnde dicit: **F**estina queso: **S**cilicet
 exire de seculo: in quo te multa circū
 dant pericula. **E**t hereti in sa
 lo nauicule fune etc. **F**umis cito p
 ciditur: in soluendo mora contrahit.
 vnde p hoc exemplū ei inuit q absq
 mora hoc faciendum sit. hoc salū dici
 tur mare: z deriuatur a sale: qz salū
 z amarum est. vnde versus differen
 tiales in opusculo de vocabulis bi
 blicis quos inuenies vbi exponit ma
 re. **N**emo renunciaturus.
Hic hortatur ad abicienda mundi
 retinacula. **E**st autem duplex retina
 culum qd retardat seculo renunciatu
 rum: scz amor pecunie: z timor penu
 rie. **A**mor pecunie p siderat in tribu:
 in veditiois rez retardate sollicitu
 dine: in pretiosa repetitioe: z in alie
 nadi voluntate. **R**etardante vendendi sollicitudinem exclu
 dit euz dicit: **N**emo renunciaturus seculo etc. bene: **I**d
 est honeste vel sine cupiditatis admiratione. **E**ccl. xxvii. a. **S**i
 cut in medio compaginis lapidum palus figitur: sic z inter
 medium emptionis z venditiois angustabitur peccatis. ne
 mo ergo pot bñ vendere ea. **Q**ue contempit: **E**t p
 his pcessu temporis vendendis in seculo remanere nolit. si
 enim remaneret/ concupiscentie signum esset. **N**e aut **P**au
 linus allegaret necessariam sibi esse sollicitudinem circa re
 rum venditionem: scilicet propter suam necessitatem: vel pro
 pter aliorum vtilitatem: vtrūqz excludit. **Q**uod non propter
 suam necessitatem oporteat eum hoc facere/ ostendit dicens:
Quicquid in sumptus de tuo tuleris: pro lucro
 computa: **Q**uasi diceret: quicquid siue multum siue parū
 de tuo tuleris in sumptus: id est propter sumptus faciendos
 in via: computa pro lucro: id est pro magna acquisitione: qz
 sic vitabis more periculum si iter feceris indilatam. **Q**uod
 propter alioz vtilitatem non oporteat eū hoc facere: ostendit
 infra vbi dicit: **N**isi tu semp recrastinas etc. quod exponit in
 loco suo. **Q**uere residuum diuisionis supra vbi currit in or
 dine suo: quapropter breuitate ptransiens litterā p ordinem
 exponere ppono. **A**ntiquum dictum est etc. **T**am z
 q ponunt hic p et: quasi diceret: nihil ei sufficit cū semp vel
 let plus habere. **E**ccl. v. b. **Q**uarus no implebit pecunia. z
Prouer. xj. c. **A**lij diuidūt pna/ z ditiores fiūt: alij rapiunt
 non sua: z

Herma
goras

Tertia ps
epistole

Salū

Retinacu
la mundi

Allicitia
boni mgti

An scia sit
perpetua

Expositio prologi

Non sua: et semper in egestate sunt. tales retinet timor penurie: sed non esset eis timendum: quia a **C**redenti diuinitus filijs de relinquentis terrenis: **T**otus est. contemptiuus. s. vel admiratiuus. vñ **L**uc. xii. d. **Q**uasi misit vos sine sacculo et pera et calciamentis: nūquid aliquid defuit vobis? **E**t illi dixerunt:

elo + mimif

Non est ergo metuenda penuria expensarum: quia vbiq; habebunt necessaria qui relinquunt omnia propter christum. **I**nfidelis est. Infidelis. s. qui non credit dei filijs. **C**ontra obolo. i. numis. **E**ccontrario dicit de creditibus. **C**ori. vi. d. **S**icut egētes/multos autem locupletantes. et ibidem subdit h: **S**ic viuamus quasi nihil habentes et omnia possidentes. sic patet quod non timenda est penuria expensarum. et similiter ostendit non esse timenda penuria victualium vel vestium: quia modica sufficiunt his qui modeste viuere volunt. vñ dicit h: **V**ictus atq; christiano. i. christi sequentiū: **N**on dicit cibum et vestimentum: quia sonat ex abundantia: sed victus et vestitus: que sonat ad sufficientiam. **T**imoth. vi. b. **H**abentes alimenta et quibus tegamur: his contenti simus. **E**t melius **M**att. vi. c. **N**olite solliciti esse: dicentes: quid manducabimus: aut quid bibemus: aut quo opiemur? **E**t sequit: **Q**uerite primum regnum dei et iusticiam eius: et hec omnia adiucent vobis. **C**onsequenter excludit alienandi voluntatem dicens: **S**i habes rem. i. aliena a te et expropria te. **S**i non rem. quasi vilem pretene. **H**ec est contrarium quod hic dicit. huic quod supra dictum est: **N**emo potest bene vendere rem. quia ibi prohibet venditio retardans et impediens. hic vero concedit venditio indilata et expeditens: dicit **M**att. xix. c. **S**i vis perfectus esse: vade et vende omnia que habes et da pauperibus: et habebis thesaurum in celis: et veni sequere me. **C**ontentionem suorum repetitionem excludit. cum dicit: **N**olenti tunicam. et insup: **P**allium relinquendum est: sed potius quam contentione repetat.

Que venditio commendetur

Istud sumit de **M**att. v. f. vbi dicit: **S**i quis vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere: dimitte ei et pallium. **Q**uibus et qualiter liceat sua repetere: nota per hos versus: **E**xpedit infirmis: licet absque dolo: sine lite **P**relatis licet: hoc non expedit anachorite. **N**on licet vt per eum sint res in lite perite. **I**sti versus vident sumpti d **B**lo. j. **C**orin. vi. **A**nachorita dicit heremita: per quem viri perfecti designantur. et dicit ab ana quod est sursum et chore quod est aula vel cor: et teneo tenes: quia scilicet sp. debet tenere cor suum ad superna. **U**el ab ana quod est re: et chorus quasi remotus a choro. i. a multitudine. **Q**uia vero vt supra dictum est: **P**aulinus potest dupliciter retardari circa venditionem rerum: scilicet propter suam necessitatem: aut propter aliorum utilitatem. **P**rimum excludit **H**ieronymus supra dicens: **Q**uicquid de tuo est. **S**ecundum excludit hic cum dicit: **S**cilicet nisi tu semper recraftinans: et diem de die trahens: caute et pedetentim tuas possessiuiculas vendideris: non habet christus vnde alat pauperes suos. quasi dicat: **C**redis tu quod christus non habeat vnde alat: id est nutriat pauperes suos: qui sunt eius provisioni specialiter derelicti: sicut dicitur in **P**s. ix. g. **T**ibi derelictus est pauper: non habet iniquas. **N**isi tu scilicet recraftinans. **I**d est d **C**raftino in craftinum. **P**relas apostolum tuum. **E**t diem de die trahens. i. de die in diem protrahens. **V**endideris caute: **I**d est discrete: ne decipiaris in precio. **E**t pedetentim: id est paulatim vel progressiue: ne decipiaris temporis interuallo. **P**ossessiuiculas tuas: quasi dicat: stultus esset hoc credere. **C**aute per derivationem descendit a caueo caues. **P**edetentim a pede et tento tentas. et tractum est a ceco: vel ab illo qui in tenebris ambulat: qui paulatim viam perentans: cauet sibi ne pedibus offendat. **N**e autem diceret **P**aulinus illud quod scribit **E**cc. vii. a. **I**n multitudine

Quibus licet sua repetere et qualiter **H**ieronymus **A**nachorita

Caute pedetentim

munez meoz respiciet deus. ostendit quod deus non querit nostram: sed nos. vnde dicit: **T**otum deo dedit: qui se obtulit. **E**t propterea deus magis acceptat affectum quam datum: et hoc ostendit per apostolos: viduam et cresum. **A**postoli tantum nauem et retia reliquerunt. **H**oc dicit de **I**acob et **I**ohanne **M**att. iii. d. et **L**uce. v. c. **M** **U**idua duo era mihi. **L**uce. xii. a. et **M**arci. xii. d.

A non habet. **C**redenti totus mundus diuitiarum est. **I**nfidelis autem et etiam obolo indiget. **S**ic viuamus quasi nihil habentes: et omnia possidentes. **U**ictus atq; vestitus: diuitie christianorum. **S**i habes in potestate rem tuam: vende: **S**i non habes: proijce. **T**ollenti tunicam et pallium relinquendum est. **S**cilicet nisi tu semper recraftinans: et diem de die trahens caute et pedetentim tuas possessiuiculas vendideris: non habet christus vnde alat pauperes suos: **T**otum deo dedit qui se obtulit. **A**postoli nauem tantum et retia reliquerunt: **U**idua duo era mihi in gaophylacium: et presertur cresi diuitijs. **F**acile contemnit omnia: qui se semper cogitat esse moriturum.

ExPLICIT epistola sancti **H**ieronymi presbyteri ad **P**aulinum presbyterum. **I**ncipit prologus sancti **H**ieronymi presbyteri in pentateuchum moysi.

Desiderij mei desiderata accepit epistolas:

de hebreo in grecum: et de greco in latinum. **E**t quia translationes ille multas habebant corruptiones. tum propter falsitatem exemplarium. tum propter imperitiam translatorum: **H**ieronymus desiderij precibus obrepans de hebreo in latinum transulit pentateuchum: cui proposuit illud prologum. nam ab eo in secundo libro **R**ufini prologus appellatur. **E**plaz autem ad **P**aulinum quod est in modernis biblijs prescribitur: nec pentateuchus proposuit: nec in presfatione veteri testamēti quod est ex parte exempli scribitur: sed in secundo libro **R**ufini notatur epla ad **P**aulinum. **E**t nota quod prologus: penitus presfatio et argumentum idem significat. s. plocutionem in sequens opus introductiuam. **E**st etiam tunc prologus in libro quod est in introduco: est in ipso: vt est ille an **A**pocalypsim scilicet: **D**es qui pie voluit viuere etc. et talis prologus non est de libro. **I**te est prologus in libro quod est psalms: vt est principium apocalypsis. s. **A**pocalypsis iesu christi quam dedit illi deus. **E**t dicitur prologus a proos quod est primus: et logos sermo quasi primus sermo. s. presfatio vel plocutio. **U**el dicitur prologus quasi plogus: quasi sermo pcedens. **P**roemium dicitur a proos quod est primus: et emon vel emium quod est primo primus vel prima modulatio. **Q**uod autem dicitur proemium quasi p emulis factum vel quasi proiuuium: quia prima via vel pcedens est ad librum. etymologia est. **P**refatio. i. plocutio: a pfo: pfar: dicitur. **A**rgumentum dicitur quasi argute. i. callide inuentum. **U**n apud argumeto sa. i. callida dicitur. **C**ersus: est breuis argutus: est callidus atq; sonorus. **A**rgumentum habet alias significationes de quibus nihil ad presens. **P** **D**esiderij mei desiderata accepit epistolas. **P**rologus iste in quibus pres diuidit principales. in quarum prima ostendit principale motiuum ad transferendum pentateuchum: scilicet **D**esiderij obsecrationem: cum dicit: **D**esiderij mei desiderata etc. vsq; obsecrationem. **I**n secunda duplex assignat retractiuum. **P**rimum operis grauitatem. cum dicit: **P**ericulosum

Bazophylacium communiter appellatur arca vel locus vbi ponitur pecunia ad seruandum. **I**n **E**cchiele gaophylatia ponuntur p exedris vel cameris. put hic accipit gaophylatium dicit arca desuper foramen habens: posita ad dexteram ingredientibus circa altare: in qua mittebatur pecunia offerentium ad sartatecta tēpli reparanda: et ibi seruabatur. **E**t nota quod gaça lingua persaz dicitur pecunia: diuitie vel thesaurus. **Q**U **L**ACE phylax dicitur grecum idem est quod custos: vnde a gaça et phylax quod est seruare dicitur gaophylatium: quasi gaçam custodit. **V**ñ **I**ohannis. c. ponit per porticu in qua gaophylatium seruabatur. vñ dicit ibi: **H**ec verba locutus est iesus in gaophylatio etc. **C**resus lydoz fuit ditissimus: per quem designantur diuites: qui mittebant miera in gaophylatium: quibus hec vidua a domino est plata. quia deo seculum relinquunt: frequenter occurrunt iusultationum: id est iusultationes quilibet dat salubre remedium dicitur: **O** **F**acile contemnit omnia quod se semper cogitat esse moriturum. **S**ic patet expositio eplē ad **P**aulinum.

Finit expositio cuiusdam clarissimi viri ex ordine minorum in eplam beati **H**ieronymi ad **P**aulinum. **I**ncipit expositio eiusdem in prologum beati **H**ieronymi in pentateuchum.

Desiderij mei. **I**ta epistola scripta **H**ieronymo episcopo familiari suo: qui eum rogauerat vt pentateuchum moysi de hebreo transferret in latinum: non dum enim translatus erat nisi

Prologus **P**roemium **P**refatio **A**rgumentum **C**ersus **D**iuisio

A dicit: Periculosum opus etc. Secundum detractorum malignitatem. ibi: Et obrectatorum meorum latratibus etc. In tertia secundarium ponit sue translationis motuum: scilicet Origenis studium vel imitationem: ibi: Quod ut auferem Origenis me studium etc. In quarta parte se excusat q non intendit damnare veteres per suam translationem: ibi: Quid igitur damnatus veteres? minime etc. In quinta petit Desiderij orationum subventionem: ibi: Nunc te deprecor: Desideri charissime: ut quia me tantum etc. Subdivisiones patebunt in littere prosecutione. In prima parte ostendit affectum suum ad primam obsecrationem qua describit tripliciter. Primo ex nomine cum pronomine affectum designante. Secundo ex nominis prefiguratione. Tertio ex communis utilitatis amore. Primus notatur cu dicit: Desiderij mei. i. mei vel mihi dilecti vel mei amici. Desiderata accepit litteras. Secm notatur cu dicitur. a Qui quoda p sagio futuroz etc. quasi dicat mysticum est q cum Daniele communicat in nomine: Dan. ix. f. Daniel ab angelo vocatus vir desideriozum: sicut iste Desiderius appellatur: quod vocabulum fuit p sagium: id est divinitio siue p sciencia vel p nunciatio futurozum: vt per hoc q vocatus est desiderius: signaretur desiderabilis futur vel desiderabilia postulaturus. Tertium notatur cum dicitur: b Et translatum in latinam lingua de hebreo sermone petateuchum. Pentateuchus supra exponitur in epistola ad Paulinum. vij. ca. In secunda parte notant duo retrahentia a translatione facienda. Primum est operis grauitas. quod notatur cum dicitur: c Periculosu opus certe. scilicet quia difficile est et arduuz: vnde posset ibi homo deficere vel errare: et ideo dicit periculosum. Secundum retrahens est detractorum malignitas. quod notatur cum dicitur: d Et obrectatoru meozu etc. Canibus comparat detractores cum dicit: latratibus: qui contra quemlibet ignotum quantuqz bonum oblatrant et dentibus lacerant. Similiter detractores irrationabiliter bene dicta deprauant: et detrahendo lacerant que ignorant. Et notat hic triplex eorum malignitas: quia aut benedictis oblatrant: sicut iam dictum est: aut auctoris peruersam intentionem affirmant. quod notat cu dicit: e Qui me asserunt etc. suggillatione. Suggillatio ponit hic p codenatione. Et dicit a suggillo. las. qd est codenare: stragulare: suggerere: sub gula capere. Ludere. i. facere. Ludo. is. ere. dicit fabricare. serire: polire et sculpere. Tertio notat eozu malignitas: q veteres modernis magis ingeniosos estimant: et pponendos iudicant: vnde et veteres translationes plus q modernas approbant. quod notat cum dicitur: f Tra ingenium quasi vinu. Sicut eni vetus vinu melius est nouo: sic dicunt ipsi veteres subtilioribus ingenijs floruisse q modernos: et veteres translationes modernis esse meliores. Cu tamen dicat Priscianus in principio maioris voluminis: Quis auctores quato iuniores sunt: tanto perspicaciores et ingenijs floruisse et valuisse diligentia: omni iudicio confirmat eruditissimorum. Vel probantes ingenium modernoz plenum spuma superbie: sicut nouum vinum spumat et eicit: qd habet immundicie. q. d. dicit me et alios modernos superbos esse: et quicquid facimus ex presumptione procedere: et dicunt id esse psumptuosum et loquacitate plenum: sicut nouu vinum inflatur et magnum facit tumultum. contra quos ostendit humilitatem suam et intetionis puritate dicens: g Cu ego sepissime testatus sum me p vili portione in tabernaculo dei etc. In tabernaculo: id est in ecclesia. Pro vili portione: id est quis mea reputatione sit exiguu: tamen in sacra scriptura ad vtilitatem ecclesie offero quod possum.

Vel fm alia littera: Pro virili portio: id est p debita parte. Secm leges virilis portio dicitur quando hereditas filijs equaliter diuidit. quasi diceret virilem portionem hereditatis expecto: p qua sicut possum in vinea patrifamilias laborare volo. vnde Quidius de ponto in principio secundi libri dicit sic: Saudia cesaree mentis pro parte virili Sunt mea: priuati nil habet illa domus: id est p magna parte: vel sicut vnus de romanis viris sum. nam in ea omnes romani participant. b Nec opes alterius. scilicet testatus sum. quasi dicat: Sicut oblatio diuitum no fedatur p oblationem pauperum: sic nec p meam interpretationem fedatur trallatio septuaginta interpretum. In tertia parte ponit secudu transferedi motuum: qd est Origenis imitatio vel studium. vnde dicit: i Quod ut auferem origenis etc. ad transferendum p sui imitatione. k Qui editioni antique translatione theodotidis miscuit etc. pmulgauit. i. manifestauit. Nam promulgare dicit quasi promptuz: id est manifestum multis agere. Antiqua editione appellat translatione septuaginta: que ceteris antiquior fuit: qui transferunt de hebreo in grecum: sicut dicit Isidorus in. vi. etymol. In opusculo etiam de vocabulis biblie vbi exponitur interpretes: inuenies quot fuerunt interpretes: et quibus temporibus interpretati sunt. Et quia trallatio septuaginta alicubi erat diminuta: alicubi habebat superflua. Origenes miscuit ei translationem Theodotidis: adiciens ea que deerant: et ibi ponebat astericum id est formam astris: per qd innuebat q per additionem istam illucescebant que prius deerant. Et dicitur astericus ab astrum quod est stella: et hinc qd est imago vel signu. Et vbi erant superflua ponebat obeluz: id est signu sagitte quasi iugulantis et confodientis falsitatem illam. Obelus grece dicitur sagitta: et per antepositionem huius littere o dicitur obelus: quod apud latinus obelus dicitur. Et vt vtamur verbis Isido. in. i. etymol. Astericus apponit in his que ommissa sunt: vt illucescant p eam notam que deesse videntur. Stella enim aster dicitur greco nomine vel sermone: a quo astericus est deriuatus. Obelus est virgula iacens: que apponit verbis vel sententijs superflue iteratis: siue in his locis vbi lectio aliqua falsitate notat: vt quasi sagitta iugulet superuacua: atqz falsa confodiat. Sagitta enim grece obelus dicitur. Sic igitur iste due note distinguebant totum opus. aut tollendo superflua cum obelo. aut supplendo diminuta cum asterico. Et maxime que apostolorum et euangelistarum auctoritatibus ptermissa patebat. littera plana est. Ista pars diuidit in quatuor. in quarum prima que iam expedita est ostendit correctione ab Origene facta. In secunda ostendit necessaria: quia trallatio illa erat diminuta: ibi: l In quibus. s. apostolis et euangelistis. m Multa de veteri testamento legim que in no. etc. id est in translatione septuaginta. n Et est illud: Ex egypto vocauit. etc. Osee. xi. a. et Matth. ii. c Hieronymus in epistola ad Pammachiu de optimo genere interpretandi dicit: q hec est littera fm hebraica veritate Quia puer israel et dilexi eu: Ex egypto vocauit filiu meu. p q septuaginta trallulerunt: Quia paruul e isrl et ego dilexi eu. et ex egypto vocauit filios suos. o Et qm nazareu voca. Osee. xi. a. et Matth. ii. c. Hiero. i eade epla id qd i euangelista scribit: Et venies habitauit in ciuitate q dicitur Nazareth: vt impleret qd dicitur est pphetu: quia nazareus vocabit. Respondeant rogo dedali et fastidiosi et estimatores oim tractatorum et vbi legerint dicat qz in Esa. positu. Ma i eo loco vbi nos legimus atqz trallulu: Exiet virga d radice iesse: et flos de radice eius ascendet

Virilis portio
Quidius se
cudo de po

Translatio
Lxx.

promulgare
Astericus

Astericus

Osee. xi.
Zach. 12. c
Obelus

Diuisio

Nazareus

Esa. 11. a

Desideri

Latrat ob
trectatoru

Suggilla
re
Ludere

Priscianus
in plogo

Expositio prologi

Eius ascendet. In hebreo iuxta lingue illi^o idioma ita scriptū est: **E**riet virga de radice iesse et naçareus de radice eius cre/ scet. a **E**t videbūt i quē cōpunerūt. Zacharie. xij. c. **J**ohānis. xij. b. **A**pocalypsis. i. g. In modernis biblijs li/ tera çacharie est: **A**spicient ad me quē cōfixerūt. Littera euan/ gelij: **A**iderunt in quē trāfixerunt. lit/ tera **A**poca. **V**idebit euz omnis popu/ lus: **z** qui eum pupugerunt. Sed **H**ie/ ronymus in supradicta epistola sic ait: **E**chiamus ad çacharie testimoniū: qd **J**ohānes euāgelista sumit iuxta hebrai/ cam veritatē: **A**iderūt in quē cōpune/ runt. pro quo translatio septuaginta in latinū versa sic habz: **E**t aspiciēt ad me pro his que illuserūt siue insultauerūt. **E**t flumina de vētre ei^o fluēt aque viue. **J**oh. vij. f. **Q**uidaz dicūt q^o puer. v. c. vbi nos habem^o: **D**eriuē tur sōtes tui foras. hebrei habēt. **F**lu/ ming de vētre eius **z**. **E**t hoc bene videt: quia hec auctoritas est ibi inter/ linearis. c **E**t que nec oculus vi/ dit: nec auris audiuit: nec in cor/ hois ascendit. **E**sa. lxiij. b. et. i. **C**oz. ij. b. **S**cdm **H**ieronymū in supradicta epistola apostoli est: **Q**d oculus nō vi/ dit nec auris audiuit: nec in cor/ hois ascēderūt: q^o pparauit de^o his q^o diligūt illum. In esaiā aut iuxta hebraicā veri/ tatē legit^o: **A** seculo nō audierūt: neq^o aurib^o pceperūt: oculus nō vidit deus absq^o te: que pparasti expectātibus te. **H** septuaginta multo aliter trāstulerūt. **A** seculo non audiuim^o: neq^o oculi no/ stri viderūt de^o absq^o te opa vera: **z** fa/ cies expectātib^o te misericordiā. **I**ntel/ ligimus vnde sumptū sit testimoniū: et ap/ raphraisticos eūdē sensum alijs sermo/ nib^o indicauit. **E**t multa alia. scz nō habent in nostris codicib^o: s^z se/ ptuaginta. **E**t **Q**ue ppriū synta/ gma desiderat. **S**yntaxma grecum est **z** **H**ug. idē est qd dogma. **A**lij dicūt q^o tallo verbū grecū est idē qd or/ dino. **z** inde talus vel hic taxus **z** hoc tagma idē est qd ordo vl ordinatio. vñ ex syn ppositiōe **z** tagma cōponit syn/ tagma: **z** idē ē q^o coordinatio. **z** certē i p̄dicta epistola ad **P**ammachiū multa ta/ lia inuenies coordinata. In tertia pte tertie pris principalis ostendit: vñ ea q^o **O**rigenes addidit sint assūpta et qd mali accidit ex horum ignorātia ibi: **I**ntrogem^o ergo eos vbi hec scripta sint. **z** cū dicere nō potuerint de libris hebraicis pferam^o. **P**rimuz testimoniū est i **O**see. xi. a. **S**cdm i **E**saia. xi. a. **T**ertiu in **Z**a/ charia. xij. c. **Q**uartū i **P**uerbijs. v. c. vl. r. b. **Q**uintū eque in **E**saia. lxiij. b. **S** **Q**d mul. igno. apochryphoz. **A**p/ ochryphus a. um. dicit secret^o **z** occult^o. **E**t d^o: ab apos qd ē de **z** crysis qd ē secretū quasi de numero secretorū: **N**el dicit ab apo qd est lōge: **z** crysis qd est iudiciū quasi lōge a iudicio: qz nō potest de eo haberi certū iudiciū. **A**pochryphum pprie dici/ tur scriptū cui^o auctor **z** veritas ignorat^o: **z** licet multa vera cō/ tineat: vitat tñ ppter falsa q^o intermiscēt. **D**eliramentū d^o fa/ tuitas: demētia: discordia: vel deniatio a rectitudine: **z** ita ac/ cipit hic. **V**ide vbi exponit deliramentum in opusculo de vo/ cabulis biblie. **I**beris fluuius est a quo hispania iberia no/ minat^o. **E**t inde **I**berus. ra rū. gentile nomen. **U**nde iberas/ nias dicit fabulas ab hispanis inuētas: vl apud hispanos nō vulgatas. **H**ec nenia. huius nenie: dicit cātilena q^o sit super mortuū vel sup cunas puerozū: **z** est nomē onomotopon id est ficticiū a sono: qz imponit a sono scz ne ne. **I**tem nenie dicunt fabule viles: **z** sic accipit hic. **E**t sic ostendit q^o p igno/ rantia sequunt fabulas **z** errores. In quarta particula hui^o tertie pris principalis dicit q^o nō intendit ponere error ratio/ nē: sed sufficit ei iudeozum recitare opinionem. vnde dicit:

Causas erroris nō est meū expo. **z**. **S**ic exulant **S** Septuag^o in dei septuaginta: q^o vbiq^o veritas hebraica facit mentionē de patre **z** filio **z** spiritu sancto: aut de industria tacuerūt: aut ta/ aliter omnia interpretati sunt. **S**. ppter ptolemeū cognomento phyladelphum regē egypti vni^o dei cultorē: qui nōdū potu/ it cape mysteriū trinitatis: et p̄cipue ne **H** magis platonici q^o theologici videret. **P**lato em̄ locut^o est de noy **z** thugathō **z** aia mūdi: **z** vt quidam dicūt. **N**oy appellauit patrē: thuga/ thon vero p̄zūmū intellectū. i. filiū: ani/ mā mūdi sp̄m̄ sc̄m̄. qui replet orbes terrarū. **S**. meli^o est vt dicat aia mū di quedā vis regeneratiua etiā inter/ causata abs increata: sed nō sp̄m̄ san/ cti: qz in **H** tertio signo defecerūt p̄bi p rōnes naturales. **z** si concedat esse sp̄m̄ sc̄m̄: tñ intelligēdū est: q^o nō in/ tellexit ibi plato vnitatē essentie: vñ de quia tres deos i diuersitate essen/ tie ponere videbat: **z** qz ptolemeus erat vnius dei cultor: ideo timebant septuaginta: ne q^o sicut cadere videretur in dogma platonis ponētis tres deos: **H** etiā ita esse crederet apud he/ breos: sicut p̄z ex verbis **H**iero. hic: **z** ex verbis **A**ug. sup epistolam ad **C**ol. **H**unq^o per illa verba intellexit plato distinctionē psonarū in tri/ nitate. **V**idēt tñ in epistola ad **P**au/ linū sentire contrarium: sed ibi solui/ tur p̄trarietas. **I**ste ptolemeus d^o **P**roleme^o **P**hiladel/ phus quo sit hic mentio: fuit ille vir studio/ sus/ et librozum cupidus: qui ad peti/ tionem **A**ristei de quo hic fit mentio: libertati restituit plus q^o centum mi/ lia iudeozum: qui seruierāt in regno suo: dans dominis eozum pro vno/ quoz capite centūiginti dragmas argēti. **E**t significauit eleazarō sum/ mo pontifici: q^o gentem suam sic re/ stituerat libertati: **z** rās eum q^o mit/ teret ei viros seniores: qui bibliote/ cā de hebreo in grecū ei scirent inter/ p̄tari. **T**unc eleazarus de vnaquozq^o tribu elegit sex seniores legē scietes: et misit ei. **H** sunt septuaginta inter/ p̄tes: qui licet septuagintaduoz fue/ rint: tamē more sacre scripture septu/ aginta dicunt^o: que modicū numeruz si supra aliquā summā superexcreuit sepe subicit. **D**e his inuenies diffu/ sius in **J**osepho libro. xij. ca. li. a quo accepit magister in historijs: **z** d^o his subdit hic. **I** **D**eniq^o vbiq^o **I**stud iam supra est expositum: quia vero de hoc fecerat mentionem: inci/ dēt ostendit q^o. **A**rr. nō sigillatim in singulis cellulis inter/ pretati sunt: sed in vna basilica pariter contulerūt. **E**t in osten/ sione huius satis immorat. vñ dicit: **K** **E**t nescio q^o **z**. **S** **C**ū aristeus. **A**ug. in. ij. libro d^o doctrina christiana. **N**ō vidēt mendaciū q^o **H**iero. reputat pro mendacio: sed forte opinio **H**iero. pre/ ualet: nō ē enī in suo testimonio singular^o. **P**icit enī **J**oseph^o in libro. xij. loquens de istis septuaginta q^o **D**emetrius con/ silium fecit in domo ppe litus stante et apta secretis ad cogi/ tationem negociozum: vbi eos producens: petebat omnia: q^o bus opus habebant ad legis interpretationem. **C**unq^o laborio se tantam interpretationem facerent vsq^o ad horam nonam in hoc sedentes: ad curam corporis vertebantur. **H**anc au/ tem ad eundem locum redibāt: **z** ita legis interpretationi va/ cabant: ita transcripta lege et opere interpretationis ad esse/ ctum post septuagintaduoz dies transactos congregans **D**e/ metrius iudeos omnes ad locum in quo leges translate fue/ rant: presentibus interpretibus legē eas **z**. **U**nde **z** **H**iero/ nym^o dicit eos in vna basilica cōtulisse. **B**asilica enim domus regia dicitur a basileos quod est rex vel imperator. **A**risteus autem de quo sit hic mentio: sicut dicit in. xij. libro **J**osephit/ amicus regis

syntagma

apochryph^o

Delirame/ tum

Iberis

Ibere ne/ nie

Nenia

Ptoleme^o **P**hiladel/ phus

Arr. inter/ p̄tes

H

Ubi trāsla/ tio. lxx. sc̄a

Basilica **A**risteus

Hyperaspistes grece quod est protector latine: et componitur ab hyper pro positione greca: et aspistes. Spico enim verbum grecum est: idem est quod extendo: inde aspigo: quod est in circulem for mam voluo. Unde dicitur aspises serpens: qui in modum circula ris scuti se gyrat. Et similiter aspises si gnificat scutum circulare: unde aspigo idem est quod scuto protego: et inde co ponitur hyperaspigo et hyperaspistes. Et iste aristeus erat vnus de custodibus corporis regis: de quo prolema loquens Eleaaro principi sacerdotum dicit in xij. libro Iosephi. Transmissi qui de berent vobiscum de his disputare. An dream primatem: mei corporis custo dem et aristeam mihi dilectissimos. Di cit ergo Hieronymus quod aristeus pro lemei hyperaspistes id est protector: qui eiusdem prolemei facta fideliter expo sivit: et Iosephus qui multo post tempo re gesta illius descripsit: non tacuissent: si diuisi per cellulas sine mutua collatio ne eadem scripsissent. Si enim hoc mo do indifferentia dixissent: vates potius et prophete quam interpretes dicendi essent: quod non conuenit. a. Aliud est enim vatem. i. prophetam. b. Aliud esse interpretem. quod patet. c. Ibi spiritus ventura predicat. s. quoniam quis vaticinat vel prophetat. d. Hic. s. in terpretatione. e. Eruditio etc. Quasi dicat: aliud est prophetam: aliud inter pres: nisi forte aliquis insipiens velit astruere idem esse vatem et interpretem: quod si concessus fuerit hoc ferebatur ridiculum. sequitur quod Tullius qui quosdam rhetoricos libros de greco in latinum transtulit: rhe torico afflatus spiritu eos transtulisse dicitur et hoc est quod dicitur. f. Nisi forte putatus etc. Hos libros tran stulit Tullius de greco in latinum: sed economicum xenophontis id est dispen satorum. Economicus enim idem est quod dis pensator. s. in grecam scripturam non scri bitur economicus per se: sed oeconomicus per ov diphthongum. Et derivatur ab oecos id est domus: quia dispensat id est ordi nat domum: id est propriam familiam.

Bel dicitur ab echo: quod est redditus sonus aeris: vel vallium: vel rupium: vel montium: quia ad sonum et ad vocem eius tota familia debet ordinari. Dicitur ergo economicum xenophontis liber quem xenophon composuit de officio dispen satoris. Iste xenophon discipulus fuit socratis: vir magne facultatis: sicut patet in v. libro Galerii marini. Et plato nis prothagoza: id est libellus quem Plato composuit prothagoze nomine intulit: sicut dicitur thimeus platonis: Plato enim solebat libros suos intitu lare a nominibus discipulorum suorum vel eorum quos introducebat loquentes. Et demosthenis proctesiphonte: id est oratione quam demosthenes quidam rhetor composuit: pro defensione nectesiphontis in archine. Ista historiam quere supra in epistola ad Paulinum. ii. capitulo. Quidam dicunt proctesiphonte esse vnam dictionem: sed errant: sicut patet insipientibus historiis. Di casit ergo verius proctesiphonte: ut sint due dictiones: sicut cum dicitur: Cicerone pro deiotharo: pro deiotharo diuise sunt dictio nes. Dicimus ergo demosthenis proctesiphonte: subintel ligentes librum pro causis nectesiphontis: sicut dicitur Tullius pro deiotharo id est pro causa deiothari regis: cetera plana sunt. Sic igitur si septuaginta interpretes vates vel prophetas di cimus quod interpretes fuerunt: necesse est ut Tullium quoque va tem et prophetam dicamus: quod interpretes fuerunt. Aut etiam aliud in conueniens sequitur. Si eos spiritus sancto locutos asserimus: sed eundem spiritus sanctum aliter per istos: aliter per apostolos fuisse

locutum: sibi quoque contrarium per quem videlicet aliter scriptum esse falso testati sunt: quod illi omnino tacuerunt. hoc est illud inconueni ens: quod tangit cum dicitur: g. Aut aliter etc. id est ordina uit spiritus sanctus. h. Ut quod illi etc. Littera plana est. Sic ostendit septuaginta interpretes non diuino sed humano spiritu fuisse locutos. sequitur: i. Quid igitur. Dic incipit quarta pars princi palis: in qua ponit suam excusationem: quod non ad aspersionem veterum: no uam faciat translationem. Et facit hic tria. Primo suam innocentiam indicat cum dicit: Quod igitur: scilicet intendo nouam translationem faciendo. k. Da namus veteres etc. Arrogantiam deuitat: vel signanter dicit: quod pos sumus: quasi diceret: plenus nobis li quet veritas: et ideo licentior datur transferendi facultas: et hoc est quod se quit: l. Illi interpretati etc. Non scribimus prophetiam: que est futurorum prefatio: sed historiam que est rei geste narratio: unde dicitur ab historiis: quod est videre: quia apud veteres nullus scribebat historiam nisi is qui scriben dis interfuerat: et ea vidisset: et huic expositioni historie alludit ista sequens. m. Aliter enim audita: aliter visa narrat. i. magis certitudinaliter et magis in ordine historie narrat visa quam audita et certe. n. Quod melius in telligimus etc. et melius transferre possumus. Secundo apostolis auctoribus obrecta tores confutat: ibi: o Audi igitur emule: obrecta. auscultare

A

Diuisio

auscultare

1. Cor. 12.

Charisma

Liuro

Torqueo

ptolemei ὑπερασπιστῆς ἢ ἡσ hyperaspistes: et multo post tempore iosephus nihil tale retulerunt: sed iyna basilica congregatos contulisse scribat: non prophetasse. Aliud est enim vatem: aliud esse interpretem. Ibi spiritus ventura predicat: hic eruditio et verborum copia ea que intelligit transfert. Nisi forte putandus est tullius economicum xenophontis: et platonis prothagozan: et demosthenis proctesiphonte afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per septuaginta interpretes: aliter per apostolos spiritus sanctus testimonia texi it: ut quod illi tacuerunt: hic scriptum esse metiti sunt. Quid igitur: Danam veteres: Minime: Sed post priorum studia in domo domini quod possumus laboramus. Illi interpreta ti sunt ante aduentum christi: et quod nesciebant: dubijs protulere sententias: nos post passionem et resurrectionem eius: non tam prophetiam quam historiam scribimus. Aliter enim audita: aliter visa narrant. Quod melius intelligimus: non melius et proferimus. Audi igitur emule: obrectator auscultat. Non damno: non reprehendo septuaginta: sed confidenter cunctis illis apostolos profero. Per istorum os mihi christus resonat: quos ante prophetas iter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimum pene locum interpretes tenent. Quid liurore torque ris: Quid imperatorum animos concitas: Sicubi tibi in translatione video errare: interroga hebreos: diuersarum urbium magistros consu

Tullius

Economici

Prothago ras

tio infallibilem sue translationis veritatem probat ibi: t. Quid liurore torque ris. Liuro: dicitur inuidia vel nigredo que remanet ex percussione. Et dicitur a liuro es quod est inuidere: vel liuidum. i. nigrum ex percussione fieri. Torqueo es torsum vel tortum: dicitur cruciare: flectere: emittere: vel iacula ri: in prima significatio hic ponit. dicit ergo: Emule quid liurore torque ris. i. cur inuides mee translationi: cuius non potes contradicere veritati? v. Quid imperatorum animos contra me concitas: cum scis sit irrefragabilis veritas: quod ostendit cum dicit: x. Sicubi. i. si alicubi aduerbium loci. y. Ibi in translatione video errare: interroga hebreos. Si est ita ut dico: et non solum in vna ciuitate. z. Di uersarum urbium magistros consuere. i. peritos in lege et quid lucraberis ex hoc: quia tunc senties mecum: quia Quod illi scis

Hyperaspistes

Prolema

Interpres

Plato

Basilia

Expositio epistole sancti Hieronymi

Ea **Q**uod illi: scilicet hebrei habent de christo: b **Q**ui codices: scilicet septuaginta non habent. et sic patet quod nostra translatio est veracior et completior: sed forte te aliter excusabis: dicens quod illa testimonia non fuerunt ab initio in hebraica veritate: sed sunt ab hebreis supradicta: postquam falso ab apostolis sunt assumpta: et sic latina exemplaria veraciora sunt quam greca: greca quam hebraica: et hoc est quod dicitur b. c. **A**liud excusationis genus est: scilicet si dixeris quod hebrei probauerint testimonia predicta. d. **A**b apostolis contra et i. falso hebreos assumpta: et contra verum veritatis raptam. e. **P**ostea. scilicet postquam septuaginta editionem suam fecerunt: et tamen ea libris suis postmodum addiderunt. f. **E**t emendatiores sunt exemplaria latina. Sed ista excusatio nihil habet probabilitatis. Apertum enim cura fuit falsa destruere. Unde falsa testimonia nullatenus assumpserunt: propterea non verisimile est quod hebrei libris suis supradiderint: quod sibi contraria cognouerunt: quin potius negarent si possent: demum quicquid veritatis et latina et greca exemplaria habent: de fonte hebraice veritatis exhausserunt. **U**erum hec contra inuidos.

scilicet diximus quibus per omnia contraria sentimus: qui meam translationem volunt reprehendere: quia immediate sumpta est ab hebraica veritate tanquam a puro fonte. h. **N**unc te precor. Hec est ultima pars principalis istius prefationis in qua facit tria. **P**rimo enim orationum suffragia implorat. cum dicit: Nunc te deprecor. **D**esideri charissime ut me orationibus iuues. **S**ecundo assignat rationem: cur orare debeat. cum dicit: Quia me tantum opus subire fecisti: et a Genesi exordium capere. **T**ertio finem orationis insinuat scilicet ut pentateuchum fideliter transferat. unde dicit: Quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri: in latinum eos transferre sermonem.

Quod illi habent de christo: tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab apostolis usurpata testimonia probauerunt: et emendatiora sunt exemplaria latina quam greca: greca quam hebraica. Uerum hec contra inuidos. Nunc te precor h. desiderii charissime: ut quod tantum opus me subire fecisti: et a Genesi exordium capere: orationibus iuues: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri: in latinum eos transferre sermonem.

Finit prefatio

Prothemata glose ordinarie

Omnes divinos libros legimus: in tanta multitudine verorum intellectuum: qui de paucis verbis erunt: et sanitate catholice fidei munitur: potissimum id diligamus: quod certum apparuerit esse sensisse quem legimus. Si autem hoc latet: id certe quod circumstantia scripture non impedit: et cum sana fide concordat. Si autem scripture circumstantia tractari et discuti non potest: saltem id solum: quod fides erigit sana vel prescribit. Aliud est enim quid potissimum scriptor sentierit non dinoscere: aliud a pietatis regula errare. Si utrunque vitetur: perfecte se habet fructus legis. Si vero utrumque vitari non potest: etiam si voluntas scriptoris incerta sit: sane in fidei congrua non inutile est eruisse sententiam. **A**ugustinus. In rebus obscuris non bus obscuris atque a nostris oculis remotissimis: si qua in scriptura est facile eliptura etiam divina legimus: que possunt salva fide alijs pagere unam rem sententiam: in nullam earum nos precipiti affirmatione ita aut certam preciamus: ut si forte diligentius exquisita veritas eam labeprez: cui sit factauerit: corruamus. non pro sententia divinarum scripturarum habenda si sed pro nostra dimicantes: ita ut ea velimus scripturam esse que nostra est: cum potius ea quam scripturam est nostram esse vel le debeamus. **M**otandum quia hec scriptura ita allegoricis verbis teritur ut allegoricum sensum contineat: et historica fidem rerum gestarum non amittat. Dicitur autem genesis a suo principio per mozem hebreorum: qui ex principibus maxime nomina libris imponunt: sicut Mattheus euangelicam suam historiam librum generationis appellat. Cum multa utraque scriptura in sequentibus contineat: in quibus nulla generationis mentio fiat. Introduce quippe hec historia primum hominem futurum formam: utpote de terra virgine conditum: per quem generandi terreni erant in vitam transitoria: sicut euangelium secundum novum hominem inducit de matre virgine genitum: qui filios generaret in vitam eternam. In hac ergo scriptura figure sunt futurorum. In euangelio vero manifestatio completorum. **L**iber iste more hebreorum a principio genesis appellatur: quia in eo de celi et terre generatione agit: licet alia multa sequatur sicut euangelium Matthei: Liber generationis iesu christi. **I**nducit enim moyses primum hominem formam futurum de terra virgine conditum: qui generaret terrenos in vitam transitoriam: sic et euangelium secundum hominem scilicet christum de matre virgine genitum: qui generaret celestes in vitam eternam. **H**ic ergo figura: in euangelio veritas. **H**ieronymus. **I**n principio creavit deus celum et terram. Plerique autem sicut Tertullianus et Hilarius in hebreo habent: In filio fecit deum celum et terram. **L**xx. vero et Symmachus et Theodocion. **I**n principio transfulerunt. Et in hebreo dicitur est Breshith quod Aquila interpretatur in capitulo. **M**agis igitur per sensum quam per verbi translationem de christo accipi potest: qui in ip-

sa fronte genesios (que caput omnium librorum est) et in principio Johannis celi et terre conditor approbat. unde psalmus xxxix. b. In capite libri scriptum est de me: id est in principio genesios. **I**n principio. i. creavit deus celum et terram. et in principio Johannis: Omnia per ipsum facta sunt etc. **A**postolus hebreos quos hic liber Breshith appellatur: qui voluminibus ex librorum principibus nomina imponunt. **Q**uattuor sunt regule sacre scripture: id est Historia que res gestas loquitur. **A**llegoria: in qua aliud ex alio intelligitur. **T**ropologia. i. moralis locutio: in qua de moribus ordinandis tractatur. **A**nagoge: id est spiritualis intellectus: per quem de summis et celestibus tractatur ad superiora ducimur. **H**is quattuor quasi quibusdam rotis tota divina scriptura voluit: verbi gratia: Hierusalem per historiam est civitas. **A**llego. ecclesiam significat. **S**ecundum tropologiam id est moralitatem animarum cuiuslibet fidelis: que ad pacem eternam anhelat. **S**ecundum anagogen celestium omnium vitam qui reuelata facie vident deum. **D**ivina scriptura aliquando eterna intimitur: ut est: **I**n principio erat Verbum. **A**liquando facta narratur: ut cum venerit filius hominis in maiestate sua etc. **A**liquando agenda sunt precipiuntur: ut diliges proximum tuum sicut te ipsum. **E**t est bipartita divina scriptura: quia alia sunt que per figuram dicuntur ut est: **A**udiuit ad vocem domini deambulantis in paradiso. **A**lia per rerum gestarum fidem: ut est quod populus exiens de egypto per mare pedibus ambulavit. **A**lia sunt que utroque dicta sunt modo: ut est transiit mare rubrum: et miracula que dominus in euangelio fecit. **T**ribus modis significat hec scriptura generationem seculi esse factam. **A**ut enim sola voluntate aliquid dicitur factum: ut **I**n principio creavit deus celum et terram. **A**ut voluntate simul et voce preceptiva: ut fiat lux. **S**ive de liberatiua. ut faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. **A**ut voluntate voce et diffinitione: ut Crescite et multiplicamini et replete terram et germinet terra herbam viridem et faciat seminem etc. **E**t ea que sola voluntate et voce dicitur: novitate facta sunt. **Q**ue vero per diffinitionem hec sunt similia illis que noviter facta sunt: et hec sunt que post septimum diem usque in finem operatur deus: et ex illa diffinitione perveniunt. **Q**uidam tria principia posuerunt: deum: exemplar: materiam et ea increata: et sine initio. **D**eumque non tanquam creatorem materie: sed quasi artificem: ad exemplar de prestanti materia mundum fecisse. **A**lij duo principia putaverunt: materiam et speciem: et cum his tertium quod operatur dicitur: mundumque semper fuisse et futurum esse. **H**is et huiusmodi erroribus obvians moyses: in uno spiritu: in uno principio temporis/mundum a creatore deo factum narrat: tanta velocitate: ut effectu sensum tempus perveniret: ut videret licet deum cognoscens initium universorum: eternum intelligere dedit et omnipotentem: ex tanta celeritate operis ut necdum mundum creatum dicitur his verbis.

In principio

Divisio

Quattuor regle sacre scripture

Joh. i. a

Generatio seculi facta